

Rostra Economica

nummer 274 | jaargang 55 | april 2009

Een periodiek van Studievereniging Sefa

Beter weer op komst?

De crisis is een feest!

Wat heeft Gijsbrecht van Aemstel met de huidige crisis te maken?

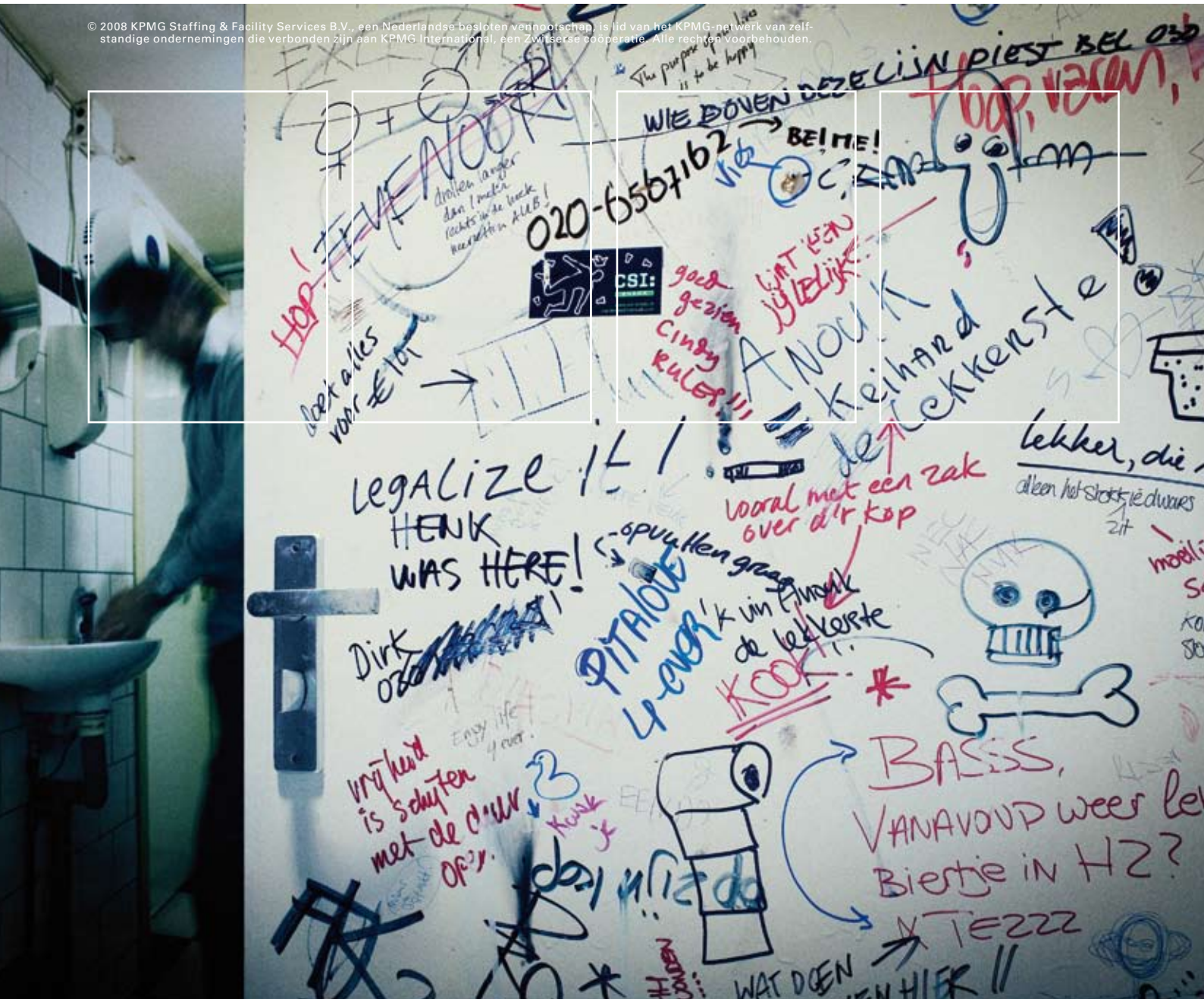
Starters in de crisis

Een driedelig onderzoek naar de positie van de student en starter: werkgelegenheid, wonen, wat nu?

Interviews met
**Coen Teulings en
Femke Halsema**

Wie schrijft blijft?

© 2008 KPMG Staffing & Facility Services B.V., een Nederlandse besloten vennootschap, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International, een Zwitserse coöperatie. Alle rechten voorbehouden.

Schrijf je scriptie of afstudeeropdracht bij KPMG.

Eerlijk is eerlijk, niet iedere tekst is even goed. Maar vaak zit er iets slims of moois tussen. En heel soms iets onvergetelijks. Zo is dat op de wc-deur van een kroeg en zo is dat bij KPMG, waar studenten als jij een scriptie of afstudeeropdracht kunnen schrijven. Zo'n scriptie of afstudeeropdracht is een ideale manier om kennis te maken met KPMG. Misschien zelfs het begin van een prachtige carrière: geef je al schrijvend blijk van passie voor het vak, dan moet je maar eens serieus overwegen om te blijven. Meer weten? Kijk op www.kpmg.nl/stages.

Colofon

Hoofredacteur

Hanne van Voorden

Eindredactie

Michiel Majoor
Orfirah Helstone

Redactie

Frank van Brussel
Toon Geenen
Christoph Hennes
Sanne Hetteema
Jip Italianer
Paul van Kempen
Nadine Ketel
Matthijs van Neerbos
Richard Nooij
Suzanne Ruwaard
Lennart Verhoef
Margarita Volodina

Met medewerking van

Fred Bakker
Femke Halsema
Coen Teulings
Jan-Willem Velthuisen

Columnisten

Prof. Dr. J. Hartog
Prof. Dr. A. Jolink

Cartoons

Arend van Dam

Vormgeving

Yvin Hei

Adreswijzigingen

Studentenadministratie
Binnengasthuisstraat 9
1012 ZA Amsterdam

Jaarabonnement

5 nummers voor 15 euro

Voor reacties, brieven en open sollicitaties is de redactie te bereiken op:

Kamer E0.02
Roetersstraat 11
1018 WB Amsterdam
Telefoon: 020 5254024
Email: rostra@sefa.nl

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van de redactie of de externe auteur overgenomen worden. De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van ingezonden stukken en behoudt zich het recht voor deze in te korten.

Oplage

3800

Advertenties

All Options
Deloitte
Ernst & Young
KPMG
Ministerie van Financiën
NIVRA Nyenrode
PricewaterhouseCoopers

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar:

Ter attentie van Acquisiteur
Sefa: Lars Dekker
Telefoon: 020 5254024
Email: externezaken@sefa.nl

Zet- en drukwerk

Thieme Media Group, Almere

Inleiding

Vorige week het boek van Gerrit Zalm gekocht, *De Romantische Boekhouder*. Helaas nog niet verder gekomen dat de inleiding. Maar begin nu al in dezelfde stijl te schrijven, namelijk door consistent de eerste persoonsvorm weg te laten. Het boek begint met een beschrijving van zijn laatste dagen als minister van Financiën. Zalm vertelt hierin dat hij bang was om de dag na zijn laatste officiële werkdag in een zwart gat te vallen.

Niet lang geleden bevond ik me in een soortgelijke positie. Gerrit Zalm had exact twaalf en een half jaar gewerkt bij het ministerie van Financiën. Vergelijkbaar, wellicht een tikkeltje overdreven, loop ik zelf inmiddels ruim vier en een half jaar rond op de FEB. En een week geleden had ik mijn allerlaatste master tentamen. Een waardig afscheid is het niet geworden, mede omdat mijn laatste tentamen er een was op de VU. En net als bij oud-minister Zalm viel het bij mij ook reuze mee met 'het zwarte gat'. Zalm vertelt dat hij op zijn eerste vrije dag juist met een vakantiegevoel opstond. Ook ik had weinig tijd om te treuren: de volgende dag was ik gewoon weer om 9.00 aanwezig op mijn stageplek.

Waarschijnlijk ben ik op dit moment niet de enige student die vreest voor een zwart gat. Waren economiestudenten pakweg twee jaar geleden nog bijzonder optimistisch over hun kansen op de arbeidsmarkt, nu ziet men de toekomst toch wat somberder in. In de FEB vraag is o.a. te lezen dat veel studenten toch niet zo zeker zijn van het vinden van een baan. Wij trachten in deze *Rostra Economica* o.a. te achterhalen waar dit sentiment door gevoed wordt. Er zijn hier verscheidene verklaringen voor te bedenken.

Een eerste verklaring is dat verwachtingen mede gecreëerd worden door datgene wat mensen te horen krijgen, bijvoorbeeld via de media of de persoonlijke kring. Op pagina 17 wordt dan ook betoogd dat men de crisis tot buitengewone proporties opblaast en dat de media hier o.a. een rol in spelen. Ten tweede dragen de verhalen over zogenaamde 'vacaturestops' bij de grote financiële instellingen bij aan de negatieve verwachtingen van studenten. Ook naar deze 'mythe' is onderzoek gedaan door de redactie, door o.a. een aantal recruiters te spreken.

Een andere verklaring zou zijn dat de doemdenkers gewoonweg gelijk hebben. Het komt immers niet vaak voor dat het Centraal Planbureau (CPB) haar raming binnen zes maanden met vijf procentpunt naar beneden moet bijstellen¹. Bovendien heeft inmiddels ook het kabinet ingezien dat de crisis vraagt om maatregelen. Terwijl in eerder schrijven op deze plek (in de *Rostra* 272) nog verhaald werd over de uitspraken van premier Balkenende over een 'goed opgetuigd' schip *Hollandia* dat wordt verrast door zwaar weer, is inmiddels ook onze premier ervan overtuigd dat het schip nieuwe zeilen kan gebruiken. Over de invulling van het crisispakket zijn echter wel kritieken, o.a. van GroenLinks fractievoorzitter Femke Halsema. De *Rostra* hield ook met haar een interview.

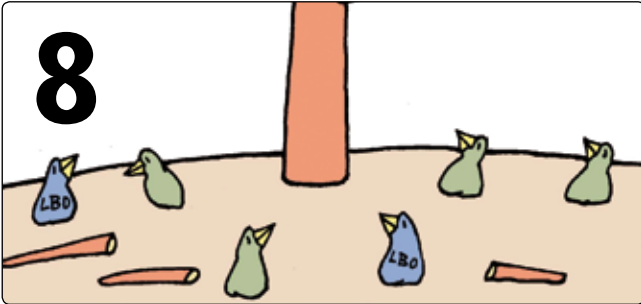
Helaas weet op dit moment nog niemand precies hoe lang de recessie gaat duren. Dit heeft de redactie er echter niet van weerhouden om te proberen verder te kijken dan de huidige crisis. Deze *Rostra* probeert een overzicht te geven van de kansen en gevolgen van de crisis. Hierin volgen wij Gerrit Zalm, die in plaats van in een zwart gat te vallen, nieuwe uitdagingen heeft gezocht door in de private sector te gaan werken. En ikzelf? Waarschijnlijk probeer ik de recessie te overbruggen met een extra jaar studie. Zo schijnt het aantal inschrijvingen voor MBA-opleidingen en promotietrajecten een anticyclisch patroon te vertonen.

Als laatste wil ik via deze weg graag Fred Bakker, oud-hoofredacteur van het *Financieel Dagblad* bedanken. Hij heeft meegewerkt aan de totstandkoming van deze editie. Zijn opmerkingen tijdens de vergaderingen en individuele tips tijdens het schrijfproces van redacteurs waren verhelderend, confronterend en leerzaam!

Hanne van Voorden

Hoofredactrice Rostra Economica

1. Lees verderop in de *Rostra* het interview met de voorzitter van het CPB, Coen Teulings.

De crisis is een feest!

7

Veel mensen denken aan iets negatiefs bij het woord crisis. Dit is echter niet alleen etymologisch gezien onjuist, maar ook in de praktijk.

De student in de crisis

8 14 30

Voor de net afgestudeerde student waren de mogelijkheden eindeloos. Maar de tijden veranderen. Met de kredietcrisis in volle gang zou het er voor de starter opeens een stuk minder rooskleurig uit kunnen zien. Daarom in deze Rostra Economica een driedelig onderzoek naar de positie van de starter: hoe zit het met de eerste baan en de eerste woning?

Interview Coen Teulings

10

Een week nadat het CPB officieel de ramingen voor 2009 en 2010 naar buiten bracht, sprak Rostra Economica met de voorzitter van het CPB, Coen Teulings. Een zeer bijzonder gesprek over de huidige crisis, de rol van het CPB in Nederland-Polderland, maar ook spraken we met hem over zijn carrièrepad en vroegen we naar tips.

Betog VOOR en TEGEN: is de huidige kredietcrisis echt zo anders dan andere?!

16

Ditmaal nemen weer twee redacteurs het tegen elkaar op. De huidige crisis wordt vaak met superlatieven omschreven, maar is de crisis wel zo speciaal en zo verschillend van eerdere crises?

Interview Femke Halsema

18

Femke Halsema wist even tijd vrij te maken tussen alle spoeddebatten door. Het was een interessant en levendig gesprek, waarin onderwerpen als het crisispakket van het kabinet, duurzaamheid en, natuurlijk, de bonuscultuur aan bod kwamen.

Kleinere taart, eerlijkere stukken?

22

Door de crisis worden rijke mensen harder getroffen dan armere mensen. Betekent dit dat de crisis goed nieuws is voor iedereen met een smalle beurs? En hoe zit het eigenlijk met nivelleren? Nadenken over dit vraagstuk gaat dieper dan op het eerste gezicht lijkt.

De auto-industrie: op weg naar een duistere toekomst **32**

In de auto-industrie dreigen vele tienduizenden mensen hun baan te verliezen en traditionele giganten als General Motors en Chrysler staan aan de rand van de afgrond. Een kort overzicht van de problemen en mogelijke hulpmaatregelen in een onrustige industrie.

De financiële sector, een blik vooruit **34**

Iedereen is het erover eens: de huidige financiële crisis vindt zijn oorsprong in het financiële systeem. Over oplossingen om het systeem te 'genezen', zijn de meningen echter verdeeld. In deze Rostra kunt u lezen over de verschillende alternatieven.

De een zijn recessie, de ander zijn rendement **42**

De economische recessie kent veel slachtoffers, maar sommige organisaties profiteren juist van de gevolgen van de kredietcrisis. Door besparende consumenten, een verslechterende betalingsmoraal en door simpelweg meer faillissementen hebben onder andere schoenmakers en incassobureaus het drukker dan ooit. Wanneer merken zij verschil in hun omgeving? Wat verwachten zij van de toekomst? En wie is er nog meer anticyclisch?

Rectificatie

In het artikel in de Rostra 273 'Beleggingen met een luchtje' wordt vermeldt dat de stichting Terra Vitalis alleen een vergunning had voor de verkoopmaatschappij PBMG BV. Dit is echter onjuist, sinds 3 september 2007 heeft de stichting Terra Vitalis een volledige vergunning voor al haar activiteiten.

En verder:

FEB-vraag	6
Keeping up with the Joneses: Maakt geld gelukkig?	23
Sefafront	26
Niet verplicht, wél aanbevolen!	28
Interview FEB-alumnus: Jan-Willem Velthuisen (PwC)	36
Geschiedenis van de economie Albert Jolink	38
De Klaagmuur	40
FEB Flits	44
FSR	46
Studieverenigingen	48
Column Joop Hartog	50

Ditmaal bestaat deze rubriek waarin we studenten van de FEB naar hun mening vragen uit twee verschillende vragen. Lees hier over de 'persoonlijke' crises van de FEB-studenten en in hoeverre de huidige crisis hen raakt.

Tekst: Christoph Hennes

Wat was jouw laatste crisis?

Chantal Inen, 24 jaar oud, 6e jaars student Master Business Administration

Afgelopen studiejaar zat ik in het nationale bestuur van AIESEC. Het is geweldig om hard voor iets te werken en te zien waar je eigen grenzen liggen, maar ik ben iets te ver gegaan. Op een gegeven moment werkte ik zo hard dat ik een burnout kreeg.

Jenny van Rijckevorsel, 23 jaar oud, 5e jaars schakelstudent Business Studies

Ik heb altijd in Breda gewoond en nu ben ik naar Amsterdam verhuisd. Al van mijn vrienden wonen wel nog in Breda. Ik wil/ moet er veel tijd insteken om met al mijn vrienden contact te houden en wil dat ook wel. Maar ik kom wel achter dat andere dat niet doen. Dat valt me wel tegen.

Jose Revatta, 27 jaar oud, 4e jaars student Master Finance.

Time management is my actual personal crisis. I have to cope with lots of deadlines recently since I'm working half-time for a company, I'm helping a non-profit organization once a week and at the same time I have weekly presentations, cases and I have to work on my thesis. The exams are also not too far away.

Julia Dewald, 25 jaar oud, 6e jaars student en doctorandus pedagogische en onderwijskundige wetenschappen (POW)

Korte tijd geleden heeft iemand geprobeerd mijn fiets te jatten. Ook is het hem niet gelukt, nu is mijn slot kapot en ik kan hem niet meer open krijgen. Verder heb ik geen bewijs dat de fiets van mij is en de politie verbiedt mij om hem los te maken. Hij staat dus steeds nog voor de faculteit en ik heb geen fiets die ik kan gebruiken.

In hoeverre heeft de crisis invloed op je leven?

Chantal Inen, 24 jaar oud, 6e jaars student Master Business Administration

De crisis heeft in die zin invloed op mijn leven dat ik me op de arbeidsmarkt oriënteer en dat ik wellicht niet de baan krijg die ik graag wil hebben.

Verder heeft het invloed op mijn gevoel in die zin dat ik me enorm kan irriteren over het altijd negatieve nieuws in de media. Bijvoorbeeld heeft een kennis van mij zijn eigen bedrijf en gaf een keer een interview met een krant. Met zijn bedrijf gaat het heel goed maar het artikel werd niet gepubliceerd omdat de krant vond dat mensen op dit moment niet op zulk nieuws te wachten zitten.

Jose Revatta, 27 jaar oud, 4e jaars student Master Finance

It influences my career prospects. Given the current situation I will not apply to banks right now though generally I would like to. I'd go for something more stable like risk management which might also be promising for the future. Earlier I wanted to find a job abroad but since it is already hard enough to find something here, I'll stay. Maybe the governments' stimulus packages will change the situation already next year, so that I might alter my career path.

Mariana Popa, 25 jaar oud, 5e jaars student Master Finance

Ik studeer deze zomer af en het is heel moeilijk om nu een baan te vinden. Omdat ik finance studeer betreft de crisis me direct. Ik zou graag naar Engeland of Spanje willen maar heb een vergunning nodig om daar te kunnen werken. Gegeven de actuele situatie is het wel moeilijk om daar aan te komen.

Op dit moment is in het verhaal, dat Joost van den Vondel in de 17e eeuw schreef, een moment ontstaan dat in de klassieke tragedie crisis wordt genoemd. Een hoogtepunt dat zo dramatisch is dat er een handeling moet volgen die beslissend is voor het verdere verloop van het verhaal en dus een raamwerk biedt voor de toekomst. Maar wat betekent een crisis eigenlijk? Het woord crisis heeft tegenwoordig een zeer negatieve connotatie. Dit is niet terecht. Van oorsprong had het woord crisis een neutrale betekenis.

Veel mensen hebben er wel een idee bij, maar als je concreet moet uitleggen wat het is lijkt dat toch lastiger dan je zou denken. Problemen met ernstige gevolgen waarvoor niet zomaar een oplossing klaar ligt. Volgens de van Dale is een crisis een gevaarlijke toestand of een periode van slaptte en werkloosheid. Ik denk niet dat deze omschrijvingen de lading volledig dekken. Om meer te weten te komen moeten we kijken naar de etymologische achtergrond. Ons woord crisis komt van het gelijknamige Latijnse woord, dat ook ongeveer dezelfde betekenis heeft. De Romeinen op hun beurt hebben het van de oude Grieken. Het Griekse werkwoord *kri-nomai* betekent zoiets als onderscheiden, beslissen, beslechten. Duidelijk is dat de negatieve connotatie vroeger nog niet in het woord zat.

De kredietcrisis heeft de afgelopen maanden de gemoederen bezig gehouden. Sinds

De crisis is een feest!

Het jaar 1304. Amsterdam wordt belegerd door omliggende dorpen, die wraak willen nemen op Gijsbrecht van Aemstel die Floris, de graaf van Holland, heeft vermoord. Op eens vertrekt de vijand. Het is dan kerstnacht en Amsterdam viert feest. Als Gijsbrecht en zijn vrouw op het punt staan om naar de kerk te gaan komt het bericht binnen dat de vijand de stad is binnengedrongen.

Tekst: Jip Italianer

de grote beurskrach van 1929 heeft de wereldeconomie wel vaker flinke klappen gekregen, zoals bijvoorbeeld na het knappen van de internetzeepbel in 2001. Het is echter duidelijk dat de financiële problemen van de banken tijdens de afgelopen herfst een kritiek hoogtepunt hebben bereikt. Wat zou dan die beslissende handeling zijn die de rest van het verhaal bepaalt? Wellicht het ingrijpen minister van financiën Wouter Bos, die Fortis en ABN AMRO nationaliseerde. Op het wereldtoneel lijkt me deze actie echter niet zo enorm invloedrijk dat het verloop van de hele crisis er bepaald wordt. Mogelijk is de verkiezing van Barack Obama als nieuwe president van de VS meer voor de hand liggend, met ruim de helft van de Amerikaanse bevolking als collectieve actor. Ik denk echter dat het daarmee nog niet gedaan is.

Deze crisis ligt dieper dan een jaartje waar het economisch slecht gaat. De afgelopen tientallen jaren zijn we niet alleen in Nederland, maar in de hele westerse wereld terechtgekomen in cultuur waarin het nooit genoeg is. Na de oorlog lag heel Europa in duigen en Nederland was haar koloniën kwijt. Er leek een zware periode voor de boeg te liggen. In de jaren 50 zijn we er door zuinigheid en hard werken langzaam bovenop gekomen, al was dat niet altijd even makkelijk. Er ontstond een optimisme dat we met zijn allen een betere toekomst tegemoet zouden gaan.

De laatste jaren is het gevoel dat we met zijn allen er iets van willen maken verdwenen. Geld lijkt de belangrijkste drijfveer geworden. Managers hebben zodanige beloningsstructuren dat het aantrekkelijk is om het bedrijf risico te laten lopen. Als

ze hogere winsten maken, krijgen ze een vette bonus, maar als het bedrijf verlies maakt of failliet gaat, waardoor duizenden mensen hun baan kwijt raken, draaien zij er niet voor op. Onze natuurlijke bronnen worden opgebruikt en de natuur wordt vervuild zonder enige schaamte. Alles draait om geld en het individu. De gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor het milieu en de anderen in de samenleving is er niet. Dit is nu pijnlijk blootgelegd. Was er geen kredietcrisis, dan was er misschien wel een milieucrisis. De situatie was hoe dan ook onhoudbaar en nu worden we gedwongen het anders aan te pakken. Het wordt tijd dat bedrijven niet alleen maar hun winsten maximaliseren, maar ook rekening houden met andere belanghebbenden. Daarom is deze crisis ook niet zo negatief als veel mensen denken. Dit is een keerpunt. De balans tussen geven en nemen was verstoord. Dit is het moment om wat recht te zetten.

En Gijsbrecht? Gijsbrecht verdedigt dapper, maar lijdt grote verliezen. De stad staat in brand, en alleen zijn eigen kasteel is nog niet in handen van de vijand gevallen. Gijsbrecht besluit zijn familie weg te sturen. Dan verschijnt Rafaël, de aartsengel. Hij beveelt Gijsbrecht de stad te verlaten. Hij voorspelt dat Amsterdam binnen driehonderd jaar "haar kroon tot aan de hemel zal verheffen". Hierop verlaat Gijsbrecht Amsterdam om in Pruisen een nieuwe stad te stichten. Een nogal onorthodoxe oplossing, maar de voorspelling is zeker uit gekomen.

Jip Italianer is 3e jaars student Algemene Economie.

De starter in de kredietcrisis:

Werken Wonen Wat Nu?

Voor de net afgestudeerde student waren de mogelijkheden eindeloos. Iedereen wou het de net afgestudeerde student als toekomstig kapitaalcrachtig persoon zo gemakkelijk mogelijk maken: de student was 'hot'. Maar de tijden veranderen. Met de kredietcrisis in volle gang zou het er voor de starter opeens een stuk minder rooskleurig uit kunnen zien. Daarom in deze Rostra Economica een driedelig onderzoek naar de positie van de starter in de turbulente tijden van de financiële crisis. Hoe zit het met de eerste baan, de eerste woning? Waar liggen de kansen en waar de valkuilen? In dit eerste deel: werkgelegenheid.

Belronde

Lange tijd stonden bedrijven in de rij voor de net afgestudeerde student. Het deed er niet eens zozeer toe in welke richting er werd afgestudeerd. Bij de grote consultancybedrijven was het zaak het talent zo vroeg mogelijk binnen te slepen. Het ging er om dat iemand academisch geschoold was: het bedrijf zou de student vervolgens toch wel vormen. Maar met de kredietcrisis kan dat weleens veranderen en daarom maakten we een belronde langs enkele werkgevers (zie de diverse boxjes om te lezen wat ze zeiden!). We vroegen onder andere hoeveel en hoe makkelijk starters nog worden aangenomen, welke studie-

richtingen de beste kans op een baan maken en hoe je jezelf in deze roerige tijden nog onderscheidt met je CV.

Paradox

Om een breed beeld van het aanbod van startersposities te krijgen belden we met bedrijven uit verschillende sectoren. Zo belden we met consultancybureaus Deloitte en Accenture, intermediair ASA Career en bank ING. Maar we belden ook met het Ministerie van Financiën om te kijken of daar nu bijvoorbeeld juist meer mensen met een bancaire achtergrond worden aangenomen. Voor de specifieke antwoorden die we kregen hebben we

elk bedrijf een eigen boxje gegeven. Maar wat over het algemeen opviel was dat er eigenlijk overal minder starters worden aangenomen, in meer of mindere mate. ING heeft bijvoorbeeld een aantal verschillende richtingen om als trainee aan de slag te gaan, waarvan voor de helft van die richtingen al geen mensen meer worden aangenomen! Bij Deloitte viel het erg mee maar toch werden ook daar dit boekjaar tweehonderd starters minder aangenomen (vijfhonderd in plaats van zevenhonderd). Maar daarnaast zeggen alle bedrijven dat het contact houden met talent ontzettend belangrijk is. Het lijkt daarom alsof ze allemaal met hetzelfde dilemma kampen: er zijn eigenlijk minder posities en het lijkt in zo'n situatie logisch om minder nieuwe mensen aan te nemen, maar tegelijkertijd willen ze de naam hoog houden dat ze zich op jong talent te richten. Zie bijvoorbeeld ook het boxje over het Ministerie van Financiën.

ING

ING heeft een aantal traineeship tracks. Op dit moment worden voor sommige van deze tracks al geen nieuwe mensen meer aangenomen. Dit geldt voor de richtingen Wholesale Banking, Finance (hoewel hier tegen het einde van het jaar misschien een paar plekken zullen zijn), General Management Insurance en Operations & IT Banking. Voor Wholesale Banking geldt dat dit duidelijk te wijten is aan de financiële crisis. Voor een aantal tracks worden nog wel gewoon mensen aangenomen, waaronder Investment Management, Retail en Global Risk. Wat betreft het recruitmentbeleid zegt ING altijd een hoge standaard gehad te hebben. Ze verkeren nu misschien wel in een luxepositie maar omdat het recruitmentbeleid altijd al vrij streng was maakt het weinig verschil. Goede studierichtingen voor de traineeship tracks Risk en Investment Management zijn econometrie en wiskunde (statistisch georiënteerde studies). Bedrijfskundige studies zijn te breed voor de meeste posities maar komen misschien in aanmerking voor de track Retail. Zie ook de site: www.ing.jobs/careers

ASA Career

ASA Career is een intermediair die HBO en WO starters aan een eerste baan helpt. Klanten van ASA Career zijn bedrijven die willen dat ASA gaat zoeken naar de juiste werknemer voor een openstaande positie. Een terugloop in het aantal openstaande posities is vooral te merken bij de beursgenoteerde bedrijven die duidelijk last hebben van de crisis. Maar het midden- en kleinbedrijf heeft er minder last van of gedijt er in sommige gevallen zelfs bij. Er zijn bijvoorbeeld veel banen bij incassobureaus. Bij optiehandelaars gaat het ook snel omdat de markt momenteel zo sterk fluctueert. Toch gaan ook hier de eisen omhoog. Een klant van ASA zei bijvoorbeeld: 'een week eerder hadden we je aangenomen'.

Bedrijven kunnen kieskeuriger worden. Verwacht wordt dat in verband met de vergrijzing HBO en WO studenten sowieso wel gewild blijven. De hoge eisen van studenten moeten echter naar beneden: verwacht je een als starter een salaris van minimaal €2600 dan wenst ASA je veel succes. Ook de tijd tussen de eerste sollicitatie en een baan neemt toe. Je moet nu 3 tot 6 maanden solliciteren, waar starters tot kort geleden snel werden aangenomen. Het gaat om onderscheidend vermogen. Het gaat vooral om persoonlijkheid: bedrijven willen bijvoorbeeld zien dat je aan een werkritme gewend bent of in een bestuur hebt gezeten. Dit was vroeger alleen belangrijk voor de 'high potentials'.

Ministerie van Financiën

Het Ministerie van Financiën heeft te maken met een taakstelling van een 30% reductie in het aantal werknemers tussen nu en 2011. Er werken nu 1666 mensen, dit aantal moet terug naar 1389. Daarom worden vrijkomende vacatures niet meer automatisch heringevuld maar worden ze elke keer heroverwogen. Er is echter genoeg uitstroom om nog steeds talentvolle nieuwe mensen aan te nemen. In verband met de huidige financiële crisis zijn er tientallen extra mensen aangenomen, vooral met een bancaire en financiële achtergrond. Bij de afdeling Generale Thesaurie betrof dit tijdelijke contracten. Het is niet de bedoeling om structureel meer mensen aan te nemen. Ook hier wordt (net als bij ING) gezegd dat ze nu niet te klagen hebben over de instroom van talent maar dat dit

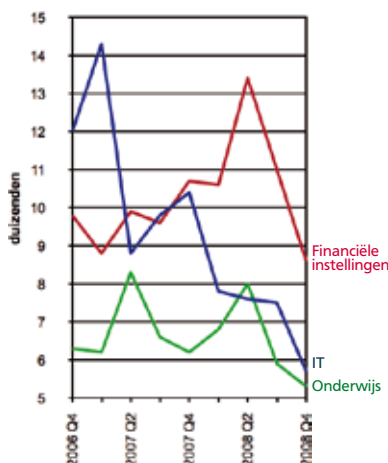
niet echt uitmaakt omdat het selectiebeleid altijd al streng was. Er is nog steeds een behoefte aan jong, hoog opgeleid talent met een economische achtergrond. Sterker nog, ons wordt verteld dat banken eigenlijk jong talent zouden moeten blijven aannemen, juist om het financiële systeem te hervormen. Een vacaturestop is dan dus geen goed idee. Hier is sprake van een dilemma tussen een terugloop in vacatures (waar vooral starters de dupe van worden) en de wens om contact te houden met jong talent. Op het aannamebeleid van haar banken heeft het Ministerie van Financiën echter niet veel invloed, maar er wordt natuurlijk wel gesproken, vooral met ABN Amro. Tot nu toe hebben ze het nog niet over dit probleem gehad, maar dat kan in de toekomst nog komen!

Persoonlijkheid

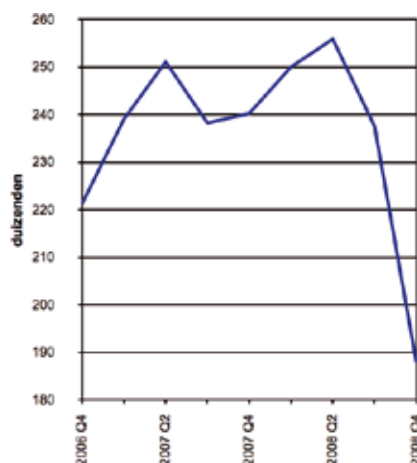
Wat ook opvalt is dat bedrijven zich in een luxepositie bevinden. Vooral uit het gesprek met ASA Career, een bemiddelingsbureau dat HBO- en WO-starters aan een eerste baan helpt, bleek dat er over het algemeen minder vacatures zijn en dat studenten daarom van betere huize moeten komen om aan een baan te komen. Je cv moet vooral breder zijn en zelfs dan duurt het solliciteren langer en is het starterssalaris lager. Verwacht je een starterssalaris van minimaal €2600? Succes, maar dat gaat je niet lukken! Over de hele linie kunnen bedrijven hogere eisen stellen: het diploma en goede cijfers zijn niet lan-

ger voldoende. De bedrijven willen nu zien dat je persoonlijkheid hebt. Ze zijn op zoek naar onderscheidend vermogen: iemand met initiatief, die ondernemend en sociaal vaardig is. Op je cv kan dit zich uiten in bestuursfuncties, activiteit in bijbaantjes (zodat een bedrijf kan zien dat je het ritme van het werkend leven gewend bent) maar ook het fanatiek beoefenen van een sport maakt een goede indruk. Waar dit soort eigenschappen vroeger alleen belangrijk waren voor de zogeheten high potentials worden ze in deze tijd belangrijker voor alle starters om in de smaak te vallen op de arbeidsmarkt.

Aantal openstaande vacatures per sector

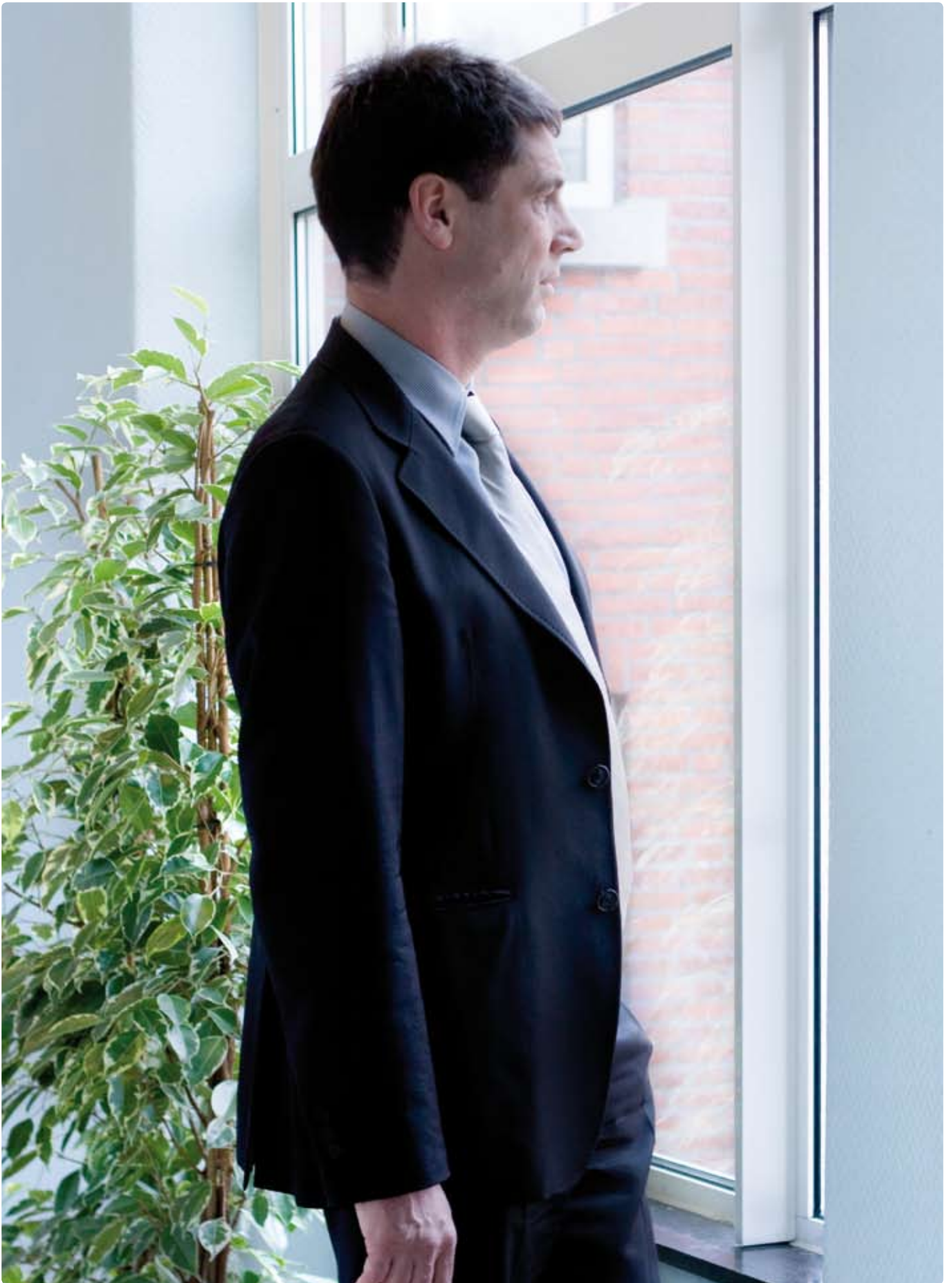
Aantal openstaande vacatures alle sectoren

Deloitte

Accountants- en Adviesorganisatie Deloitte is nog steeds hard op zoek naar toptalenten: ze hebben ruim 500 startersposities voor het nieuwe boekjaar beginnende op 1 juni. Maar vaak waren dat 700 posities voor een jaar dus de getallen liggen wel wat lager. Ze zullen echter zeker niet stoppen met de werving van studenten want dan valt de piramidestructuur van hun organisatiestructuur in elkaar: de instroom van talentvolle studenten is een essentieel onderdeel van de organisatie. Vroeger werden de startersposities ook wel ingevuld met HBO talent maar nu hopen ze het toch wel alleen met WO studenten te kunnen doen. De Faculteit Economie & Bedrijfskunde blijft een belangrijke faculteit voor Deloitte. Studenten Fiscale Economie komen makkelijk aan een baan. Voor accountancy en riskmanagement worden altijd mensen gezocht. De tak Financieel advies heeft nog steeds mensen nodig, ondanks dat fusies en overnames in deze tijden vaak uitgesteld worden. Consultancy is altijd afhankelijk van opdrachten en het aantal posities kan hierdoor erg variëren. In principe zijn er in roerige tijden wel change opdrachten te verkrijgen. Op de vraag of studenten langer moeten doorstuderen in deze onzekere tijden wordt geantwoord dat je ook kunt afstuderen en je scriptie kunt schrijven bij Deloitte. Een tweede studie maakt op zich wel een prima indruk maar het gaat er vooral om dat een persoon initiatief toont, in ondernemerschap en in het sociale aspect. Dat zit hem vooral in studieverbreedende activiteiten. Het kan ook dat iemand een sport fanatiek beoefent en dat toont doorzettingsvermogen. Uiteindelijk gaat het om de combinatie van curriculaire en extracurriculaire activiteiten en Deloitte wil ook niet alleen maar dezelfde soort mensen.

Zie ook de andere delen van deze reportage: 'Wonen' op pagina 14 en 'Wat nu?' op pagina 30!

Interview met Coen Teulings

Tekst: Sanne Hetteema

Foto's: Iris Box

Coen Teulings (1958) studeerde in 1985 cum laude af voor zijn studie economie aan de Universiteit van Amsterdam. Sinds 2006 is hij directeur van het Centraal Planbureau (CPB). Rostra Economica sprak met hem over *self-fulfilling prophecy*, slechte Europese coördinatie en belangenverstrengeling, maar vooral natuurlijk over de kredietcrisis.

Bent u niet bang dat de vrij negatieve economische situatie, die in de afgelopen ramingen van het CPB zijn geschetst, *self-fulfilling prophecy* zal veroorzaken?

‘Daar houden we in onze ramingen geen rekening mee. Dat heeft met geloofwaardigheid te maken. De *credibility* van het bureau is erg belangrijk, dus als ik mensen onzin op de mouw ga spelden dan word ik daar binnen de kortste keren op afgerekend. Ik kan maar een ding doen en dat is ramen zoals wij denken dat het gaat worden. Nu maak ik me in dit geval ook niet zo’n zorgen om *self-fulfilling prophecy* omdat driekwart van onze huidige ramingen de gevolgen zijn van een schok in de wereldhandel. Die komt uit het buitenland dus is *self-fulfilling prophecy* als gevolg van onze ramingen niet zo’n gevaar.’

De voorlopige raming is nog negatiever dan de meest pessimistische variant van de afgelopen raming uit december. Gaat de volgende raming ook weer negatiever uitpakken? En hoe lang gaat de crisis nog duren?

‘Daar durven we eigenlijk heel weinig over te zeggen. Economie ramen is ongeveer hetzelfde als het weer voorspellen. We kunnen een half jaar vooruit vrij precies voorspellen, maar vervolgens wordt het al snel veel onzekerder. Dat geldt in deze situatie in het bijzonder. Als je kijkt hoe onze raming is bijgesteld sinds afgelopen september, dan zie je dat we binnen een half jaar onze raming bijna 5% omlaag hebben bijgesteld. Meestal hebben we een voorspelfout van plus of min 1%.

Dat geeft aan hoe bijzonder de situatie is. Maar voor 2009 weten we langzamerhand natuurlijk al een heleboel. Krimp is zeker. Maar hoeveel krimp, dat kan best nog wel eens meer worden en als het een beetje mee zit ook wat minder. Voor 2010 is het heel erg lastig iets te zeggen. Daar zijn twee redenen voor. Enerzijds een po-

‘We kunnen onszelf zeer veel schade berokkenen als er geen gecoördineerd Europees beleid komt.’

sitieve: er wordt zeer agressief gereageerd op de crisis. We zien dat er in het monetair beleid van Amerika zeer ingrijpende maatregelen worden genomen. De negatieve reden is dat de hele wereld nu in hetzelfde schuitje zit. Gaat het slecht met één land, dan biedt de export een uitweg. Nu is de uitvoer dus eerder de bron van de ellende dan de oplossing. Dat maakt dat we over 2010 zeer onzeker zijn. Over het algemeen duren financiële crises lang, je zit zo een jaar of twee, drie met je *output* fors onder de trendwaarde. Dat zullen we nu dus ook meemaken.’

Hoe kan de wereld nu uit zo’n crisis komen?

‘Er zijn twee dingen die moeten gebeuren. Ten eerste moet de Amerikaanse huizenmarkt weer op orde komen. Dat is de bron van alle problemen. Het wachten is nu op het moment dat de Amerikaanse huizen-

markt zijn bodem bereikt. Zolang je denkt dat de huizenprijzen nog dalen, ga je geen huis kopen en op zo’n moment zijn hypotheekverstrekkers ook niet bereid hypotheek te verstrekken. Een huis is vandaag een prachtig onderpand maar als dat morgen nog maar de helft waard is dan kan zo’n verstrekker dat toch beter niet doen. Dus het stabiliseren van de huizenmarkt is een voorwaarde om Amerika de boel weer enigszins op de rails te krijgen. Een tweede voorwaarde ligt bij de financiële sector. Dat is moeilijker. Zolang veel banken zitten met een negatief eigen vermogen, zoals nu, dan kunnen zij eigenlijk

geen krediet verlenen, want dat vereist reserves. Bovendien is er dan geen kapitaalverschaffer die zijn kapitaal in zo’n bank wil stoppen, omdat hij dan eerst de verliezen uit het verleden zou moeten goed maken. Dat wil niemand. Iemand anders moet dus voor die verliezen opdraaien en dat kan uiteindelijk maar één partij zijn en dat is de belastingbetaler. Iedereen draait om die hete brei heen. In Europa nog meer dan in Amerika. Daar lijken ze nu de stap te zetten naar een oplossing, maar wel wat halfslachtig.’

Hoeveel invloed heeft het verschijnen van een CPB raming, nu en in minder uitzonderlijke economische omstandigheden, op de politiek, het bedrijfsleven en op particulieren?

‘Op de politiek hebben onze ramingen heel veel invloed. Op het moment dat wij met zo’n raming van -3,5 procent komen

dan is het voor de politiek zo van: oh dus het scenario is zo zwart; wat gaan wij nu doen? Bovendien doen we beleidsanalyses en kosten/baten analyse voor de overheid en geven we met enige zachtheid beleidsadvies. Het bedrijfsleven raamt vaak voor de eigen doeleinden de eigen markt. Dat is ook logisch: wij weten wat over de macro markt maar niet over alle afzonderlijke detailmarkten. Wel kijken ze heel erg naar wat wij adviseren aan overheidsbeleid, omdat dat weer invloed kan hebben op hun

‘Je zou kunnen denken; laat dat land dan maar failliet gaan.’

eigen markt. Op particulieren hebben we minder invloed. Om historische redenen hebben onze ramingen meer invloed dan die van andere ramers, het CPB is nu eenmaal het instituut waarop de overheid haar beleid baseert. Doen wij een kleine aanpassing van een kwart procent, dan komt dat toch vaak in de krant, terwijl dat binnen de foutmarge valt.’

Hoe vindt u dat de Nederlandse regering tot nu toe reageert op de crisis?

‘We moeten ons realiseren dat dit een internationale bankencrisis is. Voor Nederland is de Europese coördinatie op dit moment in zekere zin belangrijker dan de eigen maatregelen. Het Nederlandse beleid kan het beste uitgaan van de automatische stabilisatie: het uitvoeren van plannen zoals ze eerder afgesproken waren en niet te veel bezuinigen. Maar Europa is dus heel belangrijk. Ik denk dat het kabinet enerzijds in Europa een veel belangrijkere rol spelen; veel meer aandringen op serieuze coördinatie in Europees verband. Maar anderzijds ook de kiezer het gewicht van Europa voor onze economie duidelijk maken; dat we daar ook niet argwanend in moeten zijn. We kunnen onszelf zeer veel schade berokkenen als er geen gecoördineerd Europees beleid komt.’

Ziet u deze goede Europese coördinatie er komen?

‘Dat vind ik moeilijk te voorspellen. Je hebt natuurlijk coördinatie op allerlei manieren. Er is formele coördinatie, maar ook coördinatie die wat informeler plaatsvindt:

als ik dit voor mijn rekening neem, dan neem jij dat voor je rekening. Ik denk dat die laatste lijn in deze chaos misschien wat sneller zou kunnen werken.’

Wat moet Europa dan doen?

‘Dat zijn eigenlijk vier dingen.

Ten eerste heeft het stimuleringsbeleid grote weglek-effecten; ons beleid heeft ook invloed op andere Europese landen en omgekeerd. Dus als je met z’n allen af-

spreekt om te stimuleren dan profiteer je daar met z’n allen van. Als iedereen dat individueel doet, ga je toch eigenlijk snel te weinig doen.

Ten tweede is het grootste risico dat ons nu bedreigt protectionisme. We weten uit de jaren ’30 dat die crisis daardoor eigenlijk onbeheersbaar door is geworden. Er

moeten dus keiharde sancties met elkaar worden afgesproken. Als iemand protectionistische maatregelen neemt, dan moeten we met z’n allen de ander straffen.

Ten derde, de sanering van het bankwezen en de regulering er van. Een heel belangrijke vraag hierbij is: welke belastingbetaler gaat die verliezen uit het verleden betalen?.

Ten vierde, het lot van individuele lidstaten. Er zijn nu lidstaten die voor een staatsschuld veel hogere rentepercentages moeten betalen dan anderen, vanwege hogere risicopremies. Dit geldt vooral voor Griekenland en Ierland. Die risicopremie werkt ook nog eens versterkend: als je eenmaal een hoge risicopremie hebt, dan is het ook weer moeilijker de staatsschuld af te betalen en gaat de premie nog meer omhoog. Het spreekt vanzelf dat wij slecht beleid niet moeten gaan zitten te financieren, maar dit zijn schulden uit het verleden die inmiddels gemaakt zijn en in Ierland ook deels gewoon te danken zijn aan een grote financiële sector. Je zou kunnen denken: laat dat land dan maar failliet gaan. Het probleem is dat als er eenmaal één land failliet gaat, je dan wel heel goed moet

kunnen verklaren waarom dat land dat volledig aan zichzelf te danken heeft en een andere lidstaat dan niet failliet zou gaan. Anders kan er een domino effect ontstaan. Alleen al een beleid waarin wij hun leningen zullen deels garanderen scheelt ze al het betalen van zo'n risicopremie.

Uiteindelijk denk ik dat de vraag hoe Europa we deze crisis gaan aanpakken veel belangrijker is dan met een miljardje meer of minder stimuleren in Nederland. Europese coördinatie op deze punten is nu echt vreselijk belangrijk.'

Hoeveel mensen werken aan de ramingen van het CPB? En wat is uw eigen rol daar in?

'Pak hem beet 150 mensen, waarvan ongeveer 100 economen zijn. Zij verzamelen de data en doen de eerste analyses. Vervolgens zijn er regelmatig vergaderingen met mij daarover om te besluiten hoe we in de ramingen met die analyses verder gaan.'

Gebruikt u in uw huidige functie nog wel eens dingen die u tijdens uw studie Economie heeft geleerd? Heeft het wel zin om Economie te studeren?

'De studie economie is onontbeerlijk. Maar het vak heeft zich ook enorm ontwikkeld sinds ik studeerde. In mijn tijd had de rationele verwachting revolutie nog niet plaats gevonden, dus al mijn macro economische kennis was van voor die tijd. Tegelijkertijd is het eigenlijk meer het analytische karakter dan het voorspellend karakter van de modellen dat belangrijk is. De algemene macro economische intuïties die ik heb meegekregen, zijn heel belangrijk voor het werk hier.'

In 2004 schreef u mee aan het beginselprogramma van de Partij van de Arbeid, terwijl u nu directeur bent van het CPB, dat onafhankelijke economische analyses maakt die relevant zijn voor de beleidsvorming in Nederland. Heeft dat u problemen opgeleverd?

'Ik zeg altijd: ik ben benoemd door een CDA/VVD kabinet en dat maakt duidelijk dat mijn partijlidmaatschap geen rol speelt in mijn huidige functie. Het kan natuurlijk niet zo zijn dat het partijlidmaatschap van de directeur van het CPB in zijn analyses of in zijn adviezen ook maar de geringste rol speelt. Dat is dan ook niet het geval. Het meeschrijven aan het beginselprogramma

was voordat ik directeur was; het zou nu niet meer kunnen.'

In het Financieel Dagblad stond dat u politieke aspiraties heeft. Hoe zit het daar dan mee?

'Dat heeft meer met het FD dan met mij te maken. Zij hebben dat over me opgeschreven; ik heb het nooit gezegd. Het is niet het geval.'

Hoeveel uur werkt u per week?

'Een gemiddelde dag op kantoor is van half 9 tot half 6 en ik werk 1 dag thuis. Verder heb ik een auto met chauffeur dus ik werk ook in de auto en ook wel elke avond en in het weekend wat. Er is een heel fluide overgang tussen mijn werk en privé. Ik zit bijvoorbeeld heel veel 's avonds met clubjes mensen die voor mijn werk ook heel belangrijk zijn. Ja, mijn vrouw die klaagt

bieden. Ik heb net met de FEB afgesproken dat ik ook iets soortgelijks voor studenten economie ga doen. Ik wil graag een vertaling proberen te geven van het vak fundamentele economische theorie naar gewone mensentaal.'

Heeft u nog tips voor studenten, die willen worden zoals u?

'Ik heb twee adviezen. Ten eerste: hard studeren. Zo'n economische opleiding is heel belangrijk; econometrie is heel belangrijk, misschien nog wel belangrijker. Beheers je theorie goed! Maar ten tweede, doe dat met de ogen open voor wat je om je heen ziet. Zo'n vak dat ik ga geven is een manier om zo'n open blik te krijgen. Ook vakgebieden als biologie, psychologie en natuurlijk wis-kunde zijn interessant om te bestuderen voor economen en maken het vak ook nog leuker dan het al is.'

'Ik heb net met de FEB afgesproken dat ik een vak voor studenten economie ga doceren.'

wel eens. Maar ministers werken ongetwijfeld harder, en dat wil ik graag zo houden.'

Wie is uw favoriete econoom?

'Jan Tinbergen is wel een rolmodel voor me geweest in de zin van: een groot wetenschapper, die aan de andere kant wel een grote maatschappelijke bijdrage heeft geleverd.

'Ik geef nu nog geen college op de universiteit, al ben ik wel verbonden aan de UvA en publiceer ik nog steeds in toptijdschriften en dat blijf ik ook met veel plezier doen. Wel geef ik college op de rijksacademie financiën. Dat is een soort opleiding voor economen aan diverse ministeries. Die lessen zijn bijna geheel verbaal maar zeer sterk vanuit de theorie gedreven en tegelijkertijd zeer gericht op de praktijk. Ik geef mensen een algemeen economisch theoretisch kader om na te denken over markt falen en publieke belangen. Mijn colleges zitten op het grensvlak met tal van andere sociale wetenschappen, zoals filosofie, recht, politicologie en zelfs biologie. Ik denk dat ik deze economen daarmee een breder overzicht geef over het vak dan de gemiddelde economische faculteit kan

Kort CV

1985	Cum Laude afstuderen in economie aan de UvA
1990	promotie aan de UvA.
1997	benoeming tot hoogle- raar economie aan de UvA
1998 - 2004	directeur van het Tinber- gen instituut en hoogle- raar in Rotterdam
2004 -2006	algemeen directeur van SEO Economisch Onder- zoek.
Sinds 2006	directeur CPB en kroonlid van de SER.

Sanne Hetteema is 21 jaar en studeert
Algemene Economie.

De starter in de kredietcrisis:

Werken Wonen Wat Nu?

Voor de net afgestudeerde student waren de mogelijkheden eindeloos. Iedereen wou het de net afgestudeerde student als toekomstig kapitaalkrchtig persoon zo gemakkelijk mogelijk maken: de student was 'hot'. Maar de tijden veranderen. Met de kredietcrisis in volle gang zou het er voor de starter opeens een stuk minder rooskleurig uit kunnen zien. Daarom in deze *Rostra Economica* een driedelig onderzoek naar de positie van de starter in de turbulente tijden van de financiële crisis. Hoe zit het met de eerste baan, de eerste woning? Waar liggen de kansen en waar de valkuilen? In dit tweede deel: wonen.

Weg uit de studentenkamer

Als je bijna bent afgestudeerd is je tweede zorg, na het vinden van een baan, waarschijnlijk om eindelijk eens afscheid te kunnen nemen van je studentenkamer-tje. Wonen dus, ons tweede thema in de zoektocht naar gevolgen van de kredietcrisis voor studenten. Ons inziens zijn er twee ontwikkelingen die voor studenten van belang zijn: allereerst dalen de huizenprijzen, wat voor starters zonder huis om te verkopen alleen maar gunstig is. Daar staat tegenover dat banken misschien wat minder gul zijn in het geven van een hypotheek, wat voor starters juist weer ongunstig is. We vragen De Hypotheker, de grootste onafhankelijke hypotheekorganisatie van Nederland, welk effect overheerst. Volgens hen zijn starters er over het geheel gezien op vooruit gegaan; het effect van een dalende huizenprijs en een verbeterde onderhandelingspositie overheerst. Dit merken ze aan het toegenomen aantal starters die bij de Hypotheker op afspraak in komen: afgelopen januari was dit aantal 50% gegroeid ten opzichte van januari 2008.

Kopen of huren?

Dus: het huidige klimaat is gunstig voor starters. Of het voor net afgestudeerde

studenten ook gunstig is om een starter te worden ontdekken we met behulp van twee testen van De Hypotheker: de test 'kopen of huren?' bepaalt of wij liever kopen dan huren terwijl 'kredietcrisis: kopen of wachten?' vertelt of het wel zo handig is om juist nú te kopen. Na ons best gedaan te hebben zo veel mogelijk typische netafgestudeerde student antwoorden te geven (geen spaargeld, nog geen hypotheek, wel sterke stijging in inkomen verwacht)

'Een half jaar geleden stond je nog met vijftien man te dringen bij een bezichtiging.'

kwam er het volgende advies uit: 'Gezien je antwoorden wil je graag kopen (we wilden namelijk graag vermogen opbouwen, investeren in de toekomst en vonden het niet erg zelf klusje op te knappen, red.) Je inkomen is alleen relatief laag (we hebben tenslotte geen spaargeld opgebouwd de afgelopen jaren...). Hiermee is het moeilijk om een hypotheek te krijgen. Wanneer je echter beschikt over wat eigen geld, wanneer je binnenkort een salarisstijging verwacht of wanneer bijvoorbeeld je ouders je willen ondersteunen is het zeker

de moeite waard om eens naar je mogelijkheden te laten kijken.'

Het juiste moment

Maar ja, dit was alleen of we in principe beter konden kopen of huren. Maar is dit in de huidige marktsituatie wel het juiste moment? Hiervoor vullen we de tweede test in. De vragen hier hebben vooral betrekking op de persoonlijke risico-aversiteit (hoelang denk je dat de crisis zal duren, verwacht je ontslagen te worden, verwacht je grote fluctuaties in de hypotheekrente, denk je dat de huizenprijzen nog verder zullen dalen). Blijkbaar hangt het advies erg af van wat je zelf denkt dat de markt gaat doen, en laat De Hypotheker jou je eigen gekozen risico's lopen. We besluiten maar niet al te positief te zijn over de toekomst. Zo vullen we in dat we verwachten dat de economische crisis alleen nog maar erger zal worden en dat de

huizenprijzen (licht) zullen gaan dalen. We verwachten geen salarisstijgingen in de toekomst en voorzien zeer sombere economische tijden. Wel zeggen we dat we erg graag weg willen uit onze huidige woning (lees: studentenkamer). Ondanks al deze somberheid krijgen we het advies om te kopen; het feit dat we weg willen uit onze huidige situatie weegt blijkbaar het zwaarst. Aldus De Hypotheker: 'Je woongenot wordt niet alleen bepaald door financiële argumenten. Wanneer je momenteel niet met plezier thuiskomt, is het

raadzaam om de mogelijkheden voor een andere woning eens op een rijtje te laten zetten. Wellicht is er in jouw situatie meer mogelijk dan je denkt.'

Bron: www.dehypotheeker.nl

Om de proef op de som te nemen worden we nog maar iets somberder. Nu verwachten we niet alleen dat de salarissen niet zullen stijgen, maar hebben we persoonlijk ook nog angst om ontslagen te worden. Daarnaast denken we dat de huizenprijzen sterk zullen gaan dalen, en hebben we nog steeds geen spaargeld. Ook zeggen we dat we de komende jaren niet echt ruimte zullen hebben om te sparen (we moeten ten slotte die studieschuld nog afbetalen).

Na al deze somberheid zal De Hypotheker toch niet langer durven zeggen dat we moeten kopen...? Tot onze grote verassing willen we nog steeds kopen; al is het wel slim om eerst nog wat advies te vragen. Misschien probeert De Hypotheker zo wel eigenhandig de markt in beweging te houden...

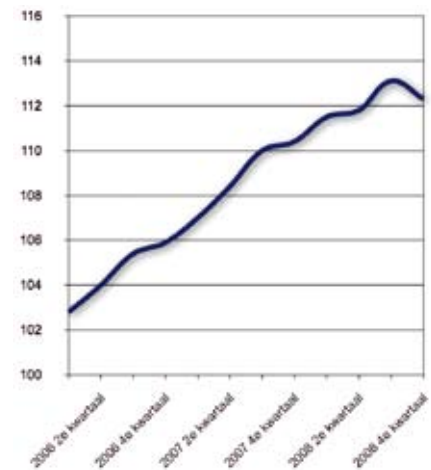

Bron: www.dehypotheeker.nl

Interesse? Doe zelf de test op <http://www.hypotheeker.nl/Online+Advies/Kredietcrisis+kopen+of+wachten+test.htm>.

Zie ook de andere delen van deze reportage: 'Werken' op pagina 14 en 'Wat nu?' op pagina 30!

Voor het eerst sinds jaren dalen de huizenprijzen

Huizenprijs (prijsindex, verkoopprijzen 2005=100)
Bron: CBS.

De ervaringen van een starter

Peter studeerde iets meer dan een jaar geleden af aan de FEB. Sindsdien woonde hij in een huurappartement uit de vrije sector, maar hij was al langere tijd aan het zoeken naar een koopwoning. Dit zoekproces is onlangs geslaagd: afgelopen week heeft hij een bod uitgebracht en het voorlopige koopcontract is ondertussen getekend. De financiering moet nog wel even rond komen: 'Of het moeilijker is om een hypotheek te krijgen kan ik dus nog niet echt zeggen, daar ga ik me de komende weken op storten', aldus Peter. De crisis heeft het vinden van een huis voor hem wel een stuk makkelijker gemaakt. 'Er is nu veel aanbod. Een half jaar geleden stond je

nog met vijftien man te dringen bij een bezichtiging en waren er voor je buiten was al twee biedingen binnen bij de makelaar. Nu kun je veel rustiger kijken, even nadenken en nog een keer bezichtigen voordat je een bod uitbrengt.' Ook wat de prijs betreft merkt hij de gevolgen van de crisis. 'Waar je voor de crisis vooral probeerde te bedenken hoeveel procent je boven de vraagprijs moest gaan zitten dacht ik nu na over hoeveel procent ik onder de prijs kon gaan.'

Peter denkt niet dat hij te vroeg is geweest met kopen, omdat de markt nog verder omlaag zou gaan. 'Ik denk dat voor het segment waarin ik nu gekocht heb (een

starterswoning in Amsterdam, red.) altijd veel vraag zal zijn. Het segment waar ik eventueel na dit huis in geïnteresseerd ben zakt waarschijnlijk relatief meer in de prijs. Daarnaast ligt de bouw van nieuwbouwwoningen nu bijna helemaal stil, dus er is grote kans dat er over een aantal jaar weer grote tekorten zijn op de huizenmarkt en dan zal de prijs weer stijgen.' Ten slotte is het ook gewoon een zaak van verwachtingen aanpassen. 'De afgelopen jaren zagen mensen het kopen van een huis vaak ook als een belegging, waar je geld mee wilt verdienen. Ik verwacht dat nu minder, voor mij is dit huis om in te wonen, en niet om aan te verdienen.'

Deze crisis is erger

Beste Richard,

Op de dag dat ik dit schrijf is de AEX voor het eerst sinds de zomer van 1995 onder de 200 punten gedoken. Begin vorig jaar stond de index nog boven de 500. Het CPB voorspelt een krimp van de Nederlandse economie in 2009 van 3,5%. De krimp was voor het laatst zo groot geweest in 1931. In 1983 piekte het aantal werklozen even boven de 600.000. Nu wordt 675.000 voorspeld voor 2009, tot wel 800.000 in 2010.

Helaas zijn deze cijfers maar een deel van het verhaal: deze crisis reikt veel verder dan Nederland. Het is een fundamentele ineenstorting van het volledige financiële systeem. Het bereik van deze crisis is mondiaal, de schaal is onmeetbaar. Het Internationaal Monetair Fonds heeft het over 'de grootste financiële schok sinds de Grote Depressie'. Het verbaast mij dan ook ten zeerste dat jij deze crisis vergelijkbaar acht met andere. Ik stel dat deze crisis zich alleen laat vergelijken met die van de jaren dertig.

De periode van financiële globalisering en deregulering die aan deze crisis vooraf is gegaan, zeg vanaf 1980, toen Reagan en Thatcher aan de macht kwamen, werd af en toe wel onderbroken door ineenstortingen van bepaalde marktsegmenten. Zo deed de internationale koopwoede van de jaren zeventig leiden tot de internationale bankencrisis van 1982. Het excessieve gebruik van portfolioverzekeringen deed in oktober 1987 de aandelenmarkt ongekend scherp dalen. De opkomende marktcrisis van 1998 leidde tot het bankroet van Long-Term Capital Management (LTCM), een zeer groot hedgefonds, wat de stabiliteit van het financiële stelsel in gevaar bracht. De technologiezeepbel van 2000 en de terroristische aanslagen van 2001 brachten de Fed ertoe het tarief van federale fondsen naar 1% te verlagen en daar tot juni 2004 te houden om een recessie te voorkomen. Deze incidenten brachten het financiële stelsel geen moment aan het wankelen. Integendeel, het vermogen van het financiële stelsel om al de spanningen aan te kunnen

bevestigde het heersende paradigma van de marktfundamentalisten en leidde tot een verdere versoepeling van het toezicht. Zo werd Greenspan gesterkt in zijn geloof dat hij potentiële crises kon voorkomen door de markten enorme kapitaalinjecties te geven. Dit geldbeleid bracht de huizenzeepbel voort (Soros, 2008).

Bovenstaand stukje laat zien dat het knappen van financiële luchtballonnen niet nieuw is, dat geef jij in jouw stuk ook aan. Waar we hier echter mee te maken hebben, beste Richard, is een superzeepbel. Waar voorgaande zeepballonnen slechts een segment van de markt raakten, omvat het bereik van deze crisis de gehele wereld economie, net als in de jaren dertig. De huizenzeepbel

vroeg of laat tot een halt komen. De Verenigde Staten blijken daarbij niet langer een veilige haven voor internationaal geld. Deze trendbreuk is op zichzelf al genoeg om van een unieke crisis te spreken, maar deze crisis betekent ook het einde van een systeem. Waar, als gezegd, eerdere crises als geslaagde examens van het financiële stelsel konden worden gezien, brengt deze crisis het financiële stelsel aan het wankelen.

Het lijkt mij duidelijk dat de schaal van deze crisis en de breuk met het verleden die het teweeg brengt, laten zien dat deze crisis anders is dan andere. Het heeft een schok teweeg gebracht die alleen vergeleken kan worden met de Grote Depressie,

De schaal van deze crisis is ongekend.

bleek enkel de stoot die het loskomen van deze superzeepbel in gang zette. De schaal van deze crisis is ongekend. Het is een ineenstorting van het complete systeem, van het monetair en bancaire systeem, van de obligatiemarkt, de effectenbeurzen, de verzekeringsmarkt, en van de huizenmarkt.

Maar niet alleen is de schaal ongekend, deze crisis betekent ook het einde van meerdere trends. Een periode van zestig jaar kredietexpansie gebaseerd op de sterke centrale rol van de Verenigde Staten is tot een eind gekomen. Krediet en geld zijn decennialang sneller gegroeid dan de onderliggende economische activiteit. In 2006 was de totale economische productie van de wereld 48,6 biljoen dollar waard. Aandelen, obligaties en derivaten waren in dat jaar samen 516,5 biljoen dollar waard, ruim tien keer zo groot... De financiële wereld houdt al sinds de Tweede Wereldoorlog totaal geen gelijke tred met de echte wereld, maar ze wordt nu eindelijk tot de orde geroepen. De schuldenexplosie bij consumenten en banken, de absurde groei van de derivatenhandel en de ridicule beloningen van 'topinverteerders' moesten

al mag worden gehoopt dat de reactie van de monetaire en fiscale autoriteiten ons zal behoeden van een herhaling van de jaren dertig. Hoe dan ook, deze crisis toont het ongelijk van de marktfundamentalisten aan, die met hun kredietexpansie en deregulering debet zijn aan deze schok. Richard, het is juist het feit dat elke generatie denkt dat zij uniek is dat ervoor heeft gezorgd dat we een superzeepbel hebben opgeblazen zonder ons hiervan bewust te zijn. In de woorden van George Santayana: "Zij die de geschiedenis niet kennen zijn gedoemd haar te herhalen". Het is te hopen dat de financiële wereld dat voor eens en altijd in haar oren knoopt.

Bronnen

- Ferguson, N. (2008) *The ascent of money*, New York: The Penguin Press
- Soros, G. (2008) *De internationale kredietcrisis*, Amsterdam: Contact

Matthijs van Neerbos is 23 jaar. Hij is derdejaars student Business Studies. Daarnaast volgt hij een minor Duurzame Ontwikkeling.

dan alle andere

Beste Matthijs,

Ik begrijp natuurlijk ook wel dat het een heilloze weg zou zijn om dit debat te benaderen door de gevolgen van de kredietcrisis in twijfel te gaan trekken. Het is namelijk niet te ontkennen dat de crisis grote schadelijke effecten heeft op de gezondheid van onze economie: het is pijnlijk duidelijk te volgen in de media. Waar ik echter wel een probleem mee heb is dat de crisis tot buitengewone proporties wordt opgeblazen. Jij, en met jou vele anderen, reageren overdreven op deze crisis en ik zal uitleggen hoe dat komt.

Kondratieff

Matthijs, zie het eens zo: op dit moment beweegt de economie zich naar een laagste punt toe in de klassieke Kondratieff-golf. Zoals te zien in het plaatje worden de pieken in de golf veroorzaakt door technologische ontwikkelingen. Zoals ik al eerder betoogde in het artikel 'Innovatie en waarom supermachten ten onder gaan' in *Rostr* nr. 272 kan de nieuwste piek wellicht gezien worden als 'innovaties in het kredietwezen': de financiële derivaten en subprime mortgages. Het kredietwezen was een zeepbel die gebarsten is en nu bewegen we naar een minimum in toe. De cyclische beweging wordt natuurlijk niet alleen door innovaties teweeggebracht maar feit is wel dat deze beweging zich keer op keer voordoet. De recessie waarin we ons nu storten is er daarom één die met enige redelijkheid verwacht kon worden. Waarom denken we dan dat wij uniek zijn? Generatie op generatie kreeg een dergelijke crisis te verduren. Matthijs van Neerbos, waarom na ons de zondvloed?

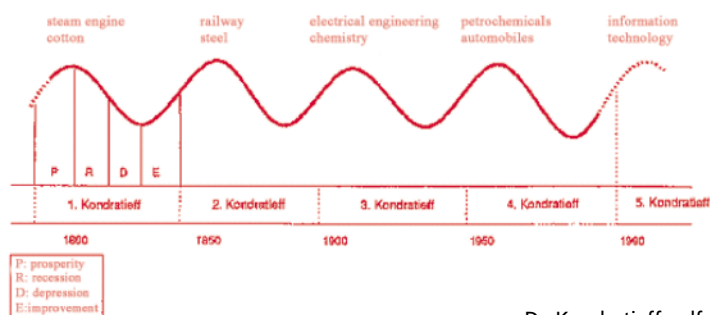
Hoe uniek is een generatie?

Het heeft ermee te maken dat elke generatie in de menselijke geschiedenis zichzelf schromelijk overschat. Elke generatie denkt, voortschrijdend op de lessen van oude generaties, slimmer te zijn en geen oude fouten te maken. Wellicht onbewust dachten we de dans te ontspringen. Denk namelijk niet dat er niet al eerder toezicht gehouden werd op het bankwezen. Zoals

je misschien wel weet, werd in Europa, kijkend naar het fragiele bankwezen in Amerika waar in de 20ste eeuw vele banken gered moesten worden, een systeem van 'oversight' geïntroduceerd. Het was de taak van centrale banken in Europa om toezicht te houden en systeemrisico en de kans op het domino-effect van instortende financiële instanties te verkleinen. Toch ging het weer fout: de kennis om een economie stabiel te houden is er gewoonweg niet en zolang ons economisch en maatschappelijk systeem elke keer door onverwachte gebeurtenissen overhoop gehaald kan worden moeten pieken en dalen verwacht worden. Wij zijn daarin niet uniek: recessies volgen elkaar met de regelmaat van de klok op. Omdat wij er nu middenin zitten lijkt het misschien rampzalig, maar in het licht van de geschiedenis valt de situatie makkelijk te relativeren.

Economie = dominant

Natuurlijk is het begrijpelijk dat iedereen sterk reageert op de kredietcrisis omdat het ons allemaal in de portemonnee raakt. Maar het gaat verder dan dat, Matthijs. De

De Kondratieff-golf

taal van de economie is de enige die we allemaal begrijpen omdat het zo makkelijk te kwantificeren is en omdat iedereen begrijpt wat het betekent om wel of geen geld te hebben. Zo kunnen mensen met verschillende levensopvattingen elkaar toch begrijpen: door het over geld te hebben. Het is het gebied waar op een nationaal of internationaal gebied het makkelijkst over gesproken, geklaagd en tot actie aangespoord kan worden. Kijk bijvoorbeeld

naar Sarkozy die als voorzitter van de Raad van de Europese Unie meteen de hele wereld overvloog voor een topoverleg hier en een topoverleg daar over de kredietcrisis. Het gonst als een bijennest waar de honing van gestolen wordt, want we begrijpen allemaal wat het betekent. Dit betekent wel dat deze crisis buitenproportioneel veel in het nieuws is en dat er buitenproportioneel veel over gesproken wordt. Wat hoor je nog over de klimaatcrisis, de voedselcrisis en de energiecrisis? De kredietcrisis heeft de andere crises in korte tijd ingehaald.

Conclusie

Ik heb geprobeerd aan te tonen waarom de financiële crisis te veel wordt opgeblazen, iets waar jij met jouw betoog mede debet aan bent. Ten eerste heb ik je uitgelegd dat wij niet uniek zijn: we krijgen te maken met tegenslagen die zeker zeer vergelijkbaar zijn met die van voorgaande én volgende generaties. Maak niet de fout te denken dat onze generatie de uitzondering is, en als het fout gaat moord en brand te schreeuwen. Ten tweede krijgt de kredietcrisis buitensporig veel aandacht door-

dat het iets is wat iedereen kan begrijpen: daarom is het ook makkelijk er aandacht voor te vragen of actie te ondernemen. Maar hierdoor vormt zich een vertekent beeld waar economische

problemen de rest verdringen. Wellicht klinkt dit raar uit de mond van een student economie, maar ik denk dat dit gevaarlijk kan zijn omdat het andere problemen naar de achtergrond dringt.

Richard Nooij is 3^e jaars student Algemene Economie en volgt dit semester de minor European Politics and Global Change.

Interview met Femke Halsema

In gesprek over de crisis, de Green Deal
en de nieuwe manier van bankieren

Tekst: Margarita Volodina en Hanne van Voorden

Foto's: Merijn Soeters

In woelige economische en politieke tijden stond Femke Halsema de Rostra Economica te woord. Het interview vond plaats op donderdag 12 maart. Een dag later zouden de drie regeringspartijen een samenhangend pakket van crisismaatregelen presenteren, hoewel Halsema ook al aangaf hier niet meer vanuit te gaan. Voor het gesprek waren we afgereisd naar de Tweede Kamer in Den Haag. Hier werden we hartelijk ontvangen door Femke Halsema. Haar kantoor deed meer denken aan een huiskamer: er stond een gezellig volle boekenkast, een set banken en op tafel stond een bos tulpen. Ook slingerde er wat speelgoed rond van een van haar kinderen. We voelden ons meteen welkom. Hoewel de drukbezette partijleider en fractievoorzitter van GroenLinks slechts beperkt de tijd had, hebben we wel een goed beeld gekregen van de persoon achter de politica. Een ding is in ieder geval duidelijk: de vele jaren in de politiek hebben niets veranderd aan haar bevlogenheid. Dit werd onder meer meteen duidelijk toen we haar vroegen naar bonuscultuur: 'Waarom moet je bovenop drie ton nog eens een forse bonus hebben? Waarvoor heb je het *nodig*?'

Speelt de oppositie een rol in het tot stand brengen van het stimuleringspakket voor de economie?

'Zoals het er naar uitziet is de coalitie het voornamelijk in de achterkamertjes aan het regelen en mogen wij er achteraf tegen te hoop lopen. Ik denk echter niet dat er de komende dagen al een pakket klaar zal liggen. Dat komt mede doordat ze onderling zo'n ruzie aan het maken zijn dat ze er niet uitkomen, hetgeen ik overigens buitengewoon zorgelijk vind. Ik heb mijn hulp al aangeboden, andere partijen hebben dat ook al gedaan. Dat is geen oppositietruc. Ik beschouw het als mijn plicht in deze tijd. De crisis gaat waarschijnlijk jarenlang duren en zal de volgende regering ook

ting van zo'n 100 pagina's over alle mogelijke maatregelen, waarna vervolgens een politieke keuze gemaakt moet worden. Ik vraag al weken om daar inzicht in te krijgen. Het zou heel goed zijn als het hele parlement gewoon inzage zou hebben in alle mogelijke maatregelen en de veronderstelde economische en maatschappelijke effecten. Maar die weigeren ze met ons te delen, wat ik echt een grove schande vind.'

Zijn ze bang dat dit advies hierdoor zal uitlekken?

'Nou, zoals Wouter Bos zegt: 'Het kost heel veel tijd om over maatregelen te praten die we niet willen nemen.' Dat doen ze liever in de achterkamertjes. Dat is eigen-

'Ik zie overal het bosmechanisme opduiken: duurzaamheid, nu maar even niet.'

hoofdbreken veroorzaken. Het zal later immers ook mijn regeringsverantwoordelijkheid kunnen zijn of die van een van de andere huidige oppositiepartijen.

Eigenlijk is het ronduit schandalig dat wij totaal niet betrokken worden bij het crisisoverleg! Er is een advies geschreven door topambtenaren onder leiding van Ronald Gerritse (secretaris-generaal van het Ministerie van Financiën, red.), naar schat-

lijk een motie van wantrouwen jegens het parlement, omdat je ermee impliceert dat het parlement niet in staat is om de medeverantwoordelijkheid te dragen. Ik snap ook dondersgoed dat er pijnlijke maatregelen genomen moeten worden. Die ben ik bereid te steunen, maar dan wil ik wel weten wat voor afwegingen ik maak. Nog ernstiger vind ik dat wij het rapport niet kunnen inzien maar dat het vervolgens wel samengevat in de krant staat!'

Een van de speerpunten van GroenLinks is duurzaamheid. In een gesprek met Femke Halsema kan dan ook niet aan dit onderwerp voorbij gegaan worden. Wij vroegen haar naar het gebrek aan aandacht voor duurzaamheid tijdens de huidige crisis.

Een kritiek die u onlangs gaf op Wouter Bos had te maken met het gebrek aan aandacht voor duurzame oplossingen voor de economische crisis. U ontving hierop een korte reactie van Wouter Bos: 'Duurzaamheid is een luxe die wij ons nu niet kunnen veroorloven.' Tegelijkertijd geeft GroenLinks aan dat ze Bos de ruimte gunt voor crisismanagement. Betekent dit dat u zich erbij heeft neergelegd?

'Ik vind het nog steeds een belachelijke uitspraak. Dat ik Wouter Bos de ruimte gun voor crisismanagement, betreft alleen de financiële crisis. Wel zijn we met name rond ING wel steeds kritischer geworden. Wouter Bos opereert daarin ook zonder de Tweede Kamer te kennen. Nu begrijp ik dat het heel moeilijk is om voordat je een beslissing hebt genomen er al in alle openbaarheid over te spreken in de Kamer. Bijvoorbeeld met de zaak rond Fortis en ABN in oktober, daar hebben wij besloten Bos de ruimte te gunnen om crisismanager te zijn, met de nodige controle achteraf. En ik vind dat Wouter Bos over het algemeen in de kredietcrisis goed geopereerd heeft. Wat betreft het pauzeren van de aandacht voor duurzaamheid, dat is niet alleen zijn beslissing. Het zijn brede kabinetsbeslissingen. Daar heb ik de uitspraak dat duurzaamheid moet wachten heel ernstig gevonden omdat ik denk dat moderne economische politiek betekent dat je juist erkent dat duurzaamheid een grote economische kracht is. Voor werkgelegenheid, voor stabiliteit en voor welvaart.'

Er wordt veel gedaan aan duurzaamheid door het bedrijfsleven. Vindt u dat Nederlandse bedrijven daarin nog steeds tekort schieten? En welke rol zou de overheid hierin moeten spelen?

‘Ik had gisteren een debat met de CEO van AkzoNobel Hans Wijers. AkzoNobel staat op nummer één in de Dow Jones Sustainability Index. Zo zijn er wel meer Nederlandse bedrijven waar ik van onder de indruk

‘Je ziet dat Oost-Europese landen met name ontzettend dwars liggen omdat ze bang zijn voor hun vaak oudere en meer vervuulende industrie. Ik ben helemaal niet optimistisch op dit moment over het klimaatdebat, want overall zie ik het *Bosmechanisme* opduiken: ‘duurzaamheid, nu maar even niet’. Neem bijvoorbeeld Sarkozy die de volstrekt gedateerde Franse auto-industrie gaat beschermen. Afgezien van het vrij kwalijk protectionisme waar het mee gepaard gaat, is dit natuurlijk rond-

Wellink nog dat het niet erg is dat er CEO’s van banken zijn die niet wisten wat voor producten werden verkocht, als deze banken maar voldoende buffers hadden. Dat is in het licht van wat er daarna is gebeurd een totaal onverantwoorde uitspraak. Een bankier behoort te weten wat hij verkoopt. Hij bewaakt ons spaargeld en behoort dat zuinig te doen. Natuurlijk mag daar ook in gehandeld worden. Het is niet zo dat de moderne bankier een sokkenbewaarder moet worden en hij hoeft ook niet alleen maar nationaal te opereren. De financiële innovaties moeten echter wel aan banden worden gelegd. Er is vaak gezegd dat die innovaties ons heel veel welvaart hebben gebracht, maar dat valt nog wel te bezien. Die welvaartstoename is bij een beperkt aantal mensen terechtgekomen en houdt weinig verband met een toename in de publieke welvaart.’

‘Het is niet zo dat de moderne bankier een sokkenbewaarder moet worden.’

ben. Dat neemt niet weg dat er nog veel bedrijven zijn die er te weinig aan doen. Bedrijven hebben daar een maatschappelijke verantwoordelijkheid in, maar de politiek moet wel een zet geven. De kern van ons verkiezingsprogramma is dat er een vergroening van de economie plaats moet vinden en dat willen wij bereiken door de vervuiler te laten betalen. Dat is door een grote wijziging in ons fiscale systeem waarbij bedrijven zwaar aangeslagen gaan worden voor CO₂ uitstoot. In ruil daarvoor wordt arbeid relatief goedkoop. Daarmee forceer je een wending in de economie naar een duurzame economie, omdat je eigenlijk de milieuvervuulende activiteiten gaat ontmoedigen en de arbeidsintensieve activiteiten gaat aanmoedigen. Zo kun je naar een kennisintensieve economie gaan.’

Een aantal maanden geleden was er in Polen een Europese klimaatopzet voorbereiding op de internationale klimaatopzet in december 2009 in Kopenhagen. Er was geen overeenstemming in Europa te bespeuren. Wat zijn uw verwachtingen op dit gebied?

uit slecht voor het klimaat. Gisteren sprak Wijers over creatieve destructie (Schumpeter, red.). Nou dat behoeft geen verdere uitleg aan economen in opleiding.’

In december 2008 presenteerde Femke Halsema namens GroenLinks de Green Deal, een reeks voorstellen om de krediet- en klimaatcrisis aan te pakken. Onderdeel hiervan zijn 10 mogelijke hervormingsmaatregelen voor de financiële sector. Hierin introduceerde ze een voor ons nieuwe term: ‘de maatschappelijk verantwoorde bankier’. Ook spraken we met haar over bonussen. Er zijn goede economische redenen te verzinnen voor het behoud van bonussen, maar konden we haar hiermee overtuigen? Dit leidde uiteindelijk tot een (soms heftige) discussie over de bonuscultuur.

Hoe ziet een maatschappelijk verantwoorde bankier er eigenlijk uit?

‘Dat is een knappe vrouw tussen de 25 en 30 jaar. Zij is spiegelbeeldig aan de bankiers die ons dit probleem hebben aangedaan. Anderhalf jaar geleden zei Nout

In de Green Deal pleit u onder meer voor afschaffing van bonussen. Geldt dat alleen voor de bancaire sector of voor het gehele bedrijfsleven?

‘Dat geldt ten eerste voor korte termijn bonussen. Men ontvangt al een heel goed loon. Dat hele systeem van bonussen vind ik eigenlijk vrij dwaas. Bonussen worden over het algemeen alleen uitgereikt aan *upper* en *middle management*. Bij de onderste laag zijn het zulke lage bonussen dat het een soort veredelde kerstgratificatie wordt. Maar waar ik in de Green Deal op doel zijn de bonussen die perverse prikkels geven. Het gaat dan om de bonussen die gerelateerd zijn aan de kortetermijnwinsten. Laat ik het anders stellen en een moreel antwoord geven. In de huidige economische situatie zijn we mijns inziens genooddaakt om over te gaan op grootschalige loonmatiging. Dan is het voor mij onbegrijpelijk dat er tegelijkertijd aan de hogere kaders nog miljoenen aan bonussen wordt uitgedeeld.’

Samenvattend: bonussen hoeven dus niet in het geheel afgeschaft te worden?

‘Nou, ik zou het heel fijn vinden als die bonussen gewoon ophielden te bestaan. Maar met name in de top zullen er altijd wel gaten in de wet worden gevonden, via pensioenregelingen bijvoorbeeld, om alsnog zichzelf te verrijken. Ik vind dat er harde grenzen aan gesteld moeten worden. Ik vind dat er echt een debat op gang mag komen over de geldcultuur die is ontstaan, met name in de top van het bedrijfsleven. En dat geldt inderdaad niet alleen voor de bankiers.’

Wij lieten het er niet bij zitten. Bonussen zorgen immers ook voor meer gemotiveerde werknemers? De meeste banken zijn in financiële nood. Als bonussen worden afgeschaft vermindert ook de productiviteit. Je haalt namelijk de gelijkstelling van de interesses van mensen aan die van het bedrijf weg.

‘Vind je niet dat al die mensen die zo redeneren zich hun ogen uit hun kop moeten gaan schamen? We hebben het hier wel over mensen die vaak tussen de drie en zeven ton per jaar verdienen. Laten we het voorbeeld nemen van iemand die drie ton verdient, wat overigens bijna drie keer zoveel is als wat ik verdien. Dat is ongelofelijk veel geld. Als je een tweede huis en een tweede boot hebt gekocht, krijg je het nog niet op. Mensen zouden wel eens wat meer

voor de eer mogen werken, zeker in de bancaire sector. Neem me niet kwalijk, er zijn ook ongelofelijk veel goede bankiers, daar ben ik me ook van bewust. Maar ergens in de bancaire sector is het probleem ontstaan. Om jezelf daar nu nog te willen

‘Een maatschappelijk verantwoorde bankier is een knappe vrouw van tussen de 25 en 30 jaar.’

verrijken, is gewoonweg onbehoorlijk. Ik vind de bedragen die daar uitgekeerd worden totaal ontspoord. De minister president verdient € 170.000 per jaar. Waarom moet je bovenop drie ton nog eens een forse bonus hebben? Waarvoor heb je het nodig?’

Starters met salarissen van veertig tot vijftigduizend krijgen ook bonussen. Als je dit wegneemt bij bijvoorbeeld ING haal je hun stimulans weg om zich hard in te spannen en het bedrijf concurrerend te maken. Is het wel verstandig in tijden als deze?

‘Als econoom weet je natuurlijk dat er loonmatiging nodig is om meer werk te kunnen genereren. Als de lonen lager worden zal er meer werk ontstaan. Het moet beginnen aan de top. Het is buitengewoon slecht voor de economie als er nu in de bancaire sector gekozen wordt voor hogere inkomens en niet meer werk. Ik aan-

vaard het dat we de bonussen moeten uitkeren omdat het in de CAO staat. Maar wat me tegen de borst stuit is dat wij nu voor miljarden aan garanties geven bij ING en dat daar ondertussen bonussen uitgekeerd worden.’

Voetnoten

1 Lees de volledige *Green Deal* op http://tweedekamer.groenlinks.nl/files/TheGreenDeal_A4.pdf

Inmiddels is er een nieuwe versie verschenen, The Green Deal 2.0. Deze is te downloaden via http://tweedekamer.groenlinks.nl/files/the_green_deal_2.pdf

In februari 2005 hield Rostra Economica ook een interview met Femke Halsema. Veel van de onderwerpen waar toen over gesproken is, zijn nog altijd actueel. Zo sprak ze over de rol van extreem rechtse partijen zoals de PVV van Geert Wilders. Andere onderwerpen zijn inmiddels wel minder actueel: wie maakt zich immers nu nog druk om de identificatieplicht?! Het volledige interview is online te lezen, via www.sefa.nl/rostraeconomica.

Margarita is 23 jaar en studeert bedrijfseconomie variant financiering.

Hanne is 22 jaar en bezig met het afronden van haar master *Economics*. Daarnaast is ze hoofdredacteur van de Rostra Economica.

Femke Halsema

Geboren: 25 april 1966

Woonplaats: Amsterdam

Studie: Algemene Sociale Wetenschap: Criminologie en Rechtsociologie (Utrecht)

Trivia:

- Was tot 1977 lid van de PvdA
- Schreef meerdere boeken, waaronder het onlangs verschenen: *Geluk!*, voorbij de hyperconsumptie, haast en hufferigheid

Kleinere taart, eerlijkere stukken?

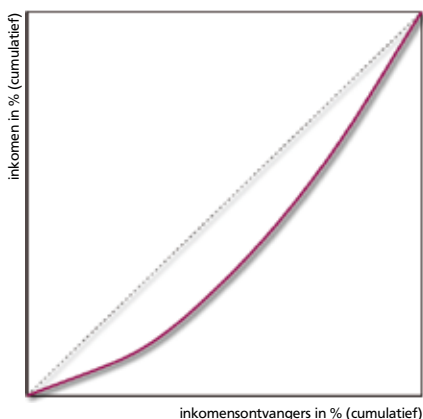
Tekst: Toon Geenen

Financiële crises zorgen voor een afname van de ongelijkheid tussen rijk en arm. Dit viel te lezen in de Volkskrant van 10 januari 2009. Doordat het vermogen van de rijken sterk daalt en het vermogen van de middenklasse en armen ongeveer gelijk blijft door de crisis, neemt het verschil tussen rijk en arm af. Is de crisis dan goed nieuws voor iedereen met weinig geld?

De afgelopen maanden zijn aandelen ontzettend in waarde gedaald, de huizenprijzen zijn gedaald, enzovoorts: het crisisnieuws van de afgelopen maanden is bij iedereen meer dan bekend. Vaak wordt vergeten dat vooral rijke(re) mensen beleggen, en dat huizenbezitters een inkomen hebben dat hoger is dan het gemiddelde inkomen. De postbode die huurt voelt in eerste instantie niets van die waardedalingen. Uiteindelijk krijgt de postbode wel met de gevolgen van deze waardedalingen maken (TNT Post moet bezuinigen, dus er verdwijnen banen), maar toch zijn de klappen voor hem minder hard dan voor de belegger. De inkomens en vermogens van rijkere mensen dalen veel sterker dan de inkomens en vermogens van armere mensen. Het verschil tussen rijk en arm wordt kleiner en armere mensen worden zelfs relatief rijker.

Hoe kan je het verschil tussen arm en rijk in een land zien? De meest gebruikte methode is de Lorenzcurve (zie afbeelding), die weergeeft hoe het inkomen over de inwoners van een land is verdeeld. In de grafiek staat welk deel van de inwoners welk deel van het geld verdient en bezit. De

Lorenzcurve

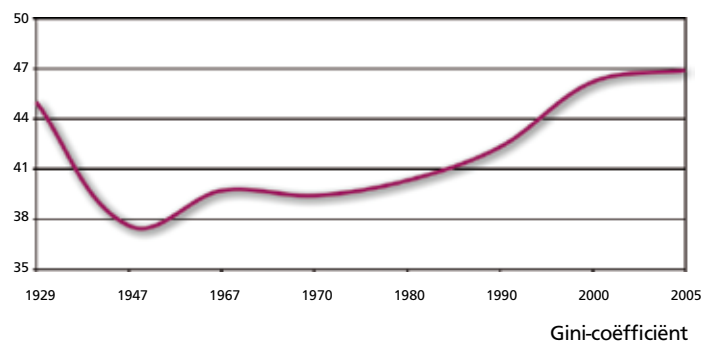
grafiek geeft cumulatief weer hoeveel procent van de mensen hoeveel verdienen. Nul mensen verdienen nul inkomen, en alle mensen samen verdienen het hele inkomen van een land. Het inkomen is volledig gelijk verdeeld al er vanuit de oorsprong een rechte lijn loop naar het punt waar al het inkomen over de mensen is verdeeld. Hoe verder de Lorenzcurve onder de gelijke verdelingslijn ligt, hoe ongelijker het inkomen over de mensen is verdeeld.

Er zijn grote verschillen tussen de Lorenzcurven van landen. Landen als Nederland en Zweden hebben een Lorenzcurve die veel dichterbij complete gelijk-

heid zit in vergelijking met veel ontwikkelingslanden, maar ook in vergelijking met de VS of China. Over het algemeen is te stellen dat ontwikkelde landen een kleiner oppervlakte tussen hun Lorenzcurve en complete gelijkheid hebben dan ontwikkelingslanden. De Gini-coëfficiënt geeft het oppervlak tussen de gelijke verdelingslijn en de Lorenzcurve weer. De Gini-coëfficiënt is een getal tussen de 0 (perfecte gelijkheid; iedereen evenveel inkomen) en de 1 (perfecte ongelijkheid; een iemand al het inkomen). Kortom, hoe hoger een Gini-coëfficiënt, hoe ongelijker het inkomen in een land verdeeld is. Nederland heeft een lage Gini-coëfficiënt ten opzichte van de rest van de wereld: slechts 19 landen hebben een lagere Gini-coëfficiënt. Denemarken, Japan en Zweden voeren de lijst aan en Pakistan staat net iets boven Nederland. De VS zijn een middenmoter,

China (officieel communistisch) kent een nog ongelijkere verdeling. In de onderste regionen vinden we vooral Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse landen.

Met betrekking tot de financiële crisis is het vooral interessant Gini-coëfficiënten van een land voor en na een crisis te meten. Een financiële crisis zou voor een lager getal, en dus een kleinere ongelijkheid, moeten zorgen. Voor de VS is dit redelijk mogelijk, maar helaas hebben de meeste landen geen Gini-coëfficiënten van de afgelopen decennia. Ook de VS berekent Gini-coëfficiënten pas sinds 1967. Er zijn wel schattingen gemaakt van de periode daarvoor. Uit deze gegevens (zie afbeelding) is op te maken dat de grote depressie (in de jaren dertig) de Gini-coëfficiënt heeft ver-

laagd. Kleinere crises zorgen niet voor een noemenswaardige daling van de Gini-coëfficiënt, maar wellicht gebeurt dat tijdens deze crisis wel.

De economie krimpt in 2009 met een aantal procenten. De economische taart wordt kleiner en dat is nooit goed. Doordat vooral rijken er in inkomen op achteruit gaan, krijgt iedereen wel een gelijker, maar ook kleiner stuk van de taart. Op het eerste gezicht lijkt dit dus een goede zaak: het verschil tussen arm en rijk wordt immers kleiner. Maar rijkere mensen 'voelen' een inkomensdaling veel minder hard dan armere mensen. Want er blijft genoeg inkomen over om vrolijk verder te leven, terwijl mensen met lagere inkomens al in de problemen kunnen komen met een paar tientjes per maand minder. Financiële crises zorgen voor 'negatieve' nivellering: de

armen worden niet rijker, maar de rijken armer. Relatief winnen de armen dus wel wat terrein, maar in de praktijk voelen zij hun, relatief en absoluut veel kleinere, inkomensdaling veel harder. Van negatieve nivellering wordt niemand beter. In de praktijk voelen vooral de armen de crisis in de portemonnee, terwijl zij er op papier en in koopkrachtplaatjes er het minst slecht vanaf komen.

Een oplossing voor dit probleem (vooral de zwakkere groepen leiden onder de crisis) is uiteraard het versterken van deze groepen. Meer onderwijs, betere leefomgeving, enzovoorts: op zal ieders inkomen stijgen, waardoor iedereen een buffer heeft voor een crisis. Als iedereen boven een bepaalde grens zit, raakt de crisis ze niet meer op die manier waarop die nu gebeurt. Dat bereiken is natuurlijk bijna onmogelijk. Mensen worden niet alleen gelukkig van meer geld; ook de vraag of de rest van de mensen geld heeft speelt een rol.

Toch blijft het een intrigerend gegeven: van een financiële crisis wordt het inkomen gelijker verdeeld. Voor de grote depressie bezat de rijkste 5% van Nederland 74% van het vermogen, maar een paar jaar later, in 1935, was dit gedaald tot 68%. In de jaren dertig was er echter een echte

scheiding tussen rijk en niet rijk. Wie rijk was, bezat huizen en aandelen. De rest huurde en spaarde soms. De crisis had toen dus vooral effect op de rijken, die aandelen bezaten. Ten tijde van deze crisis heeft het grootste deel van de Nederlanders een koophuis, en iedereen pensioen is belegd in aandelen. Bovendien beleggen steeds meer mensen hun geld in aande-

Door de crisis wordt het verschil tussen rijk en arm kleiner en armere mensen worden zelfs relatief rijker.

len. Wanneer de koersen nu dalen wordt dit niet alleen gevoeld door rijke aandelenhandelaren, maar ook door iedereen met een pensioen. Bovendien is de hele economie veel internationaler geworden: ook wat in Japan gebeurt, wordt hier gevoeld. Dit keer raakt de crisis veel meer mensen dus al meteen in eerste instantie. Allemaal bewijzen van de ongekende welvaartsstijging van de afgelopen tachtig jaar, hoe wrang ook.

Het is zeer verleidelijk om positieve kanten aan de crisis minder kritisch te onderzoeken. Want het lijkt zo mooi: eindelijk, na

jaren waarin rijk en arm uit elkaar groeide, weer wat nivellering. Het verschil tussen arm en rijk wordt iets kleiner door deze crisis, maar de totale welvaart daalt natuurlijk enorm. Misschien dan de eerste en grootste klappen vooral door welvarende mensen gevoeld worden. Maar de hardste klappen vallen uiteindelijk toch bij mensen die het toch al niet breed hebben. Op

papier wordt het verschil dus wel kleiner, maar als dit gepaard gaat met welvaartsverlies, is het de moeite niet waard. De crisis is dus geen zegen voor iedereen die graag zou zien dan de inkomensverschillen in Nederland kleiner worden.

Bronvermelding

Persson, M. (2009). De crisis als grote gelijkmaker, 10-01-09 in De Volkskrant, p. 12.

Toon Geenen is 20 jaar oud en tweedejaars student algemene economie.

Keeping up with the Joneses: Maakt geld gelukkig?

Tekst: Jip Italianer

De vraag in hoeverre nivellering wenselijk is niet alleen afhankelijk van je politieke standpunt. Het is ook belangrijk om te weten hoe gelukkig mensen worden van geld. Immers, als nou blijkt dat ook arme mensen heel gelukkig worden van een ongelijke inkomensverdeling, is de hele noodzaak om te nivelleren een beetje misplaatst. Het lijkt aannemelijk dat mensen die een modaal inkomen hebben gelukkiger zijn dan mensen die onder een brug wonen. Mensen halen immers een positief nut uit de goederen die zij kopen, anders zouden ze hun geld wel weggeven. Dit is ook in overeenstemming met modellen die in de economische leerboeken staan. Dit zijn vaak functies waar het levensgeluk of nut afnemend stijgt met inkomen.

Er is een tak van de economie genaamd "Happiness Economics" die probeert te onderzoeken wat de effecten zijn van inkomen op welzijn. Een pionier op dit gebied is Richard Easterlin. Hij liet mensen op een schaal van 1 tot 10 aanwijzen hoe gelukkig ze waren. Natuurlijk is dit geen objectieve methode om welzijn vast te stellen. Andere opties zijn het meten van hormonen en andere chemische stoffen in de hersenen of kijken in hoeverre mensen met een bepaald inkomen hun wensen in het leven kunnen bevredigen. Er is echter geen reden om aan te nemen dat deze methoden

beter zijn dan wat Easterlin probeerde. Uit het onderzoek van Easterlin uit 1974 kwam de zogenaamde Easterlin paradox voort. Volgens deze paradox worden mensen binnen een land vooral gelukkiger naarmate ze meer inkomen hebben ten opzichte van de rest. Verder is het gemiddelde geluk van de inwoners van een land

Dit roept allerlei vragen op. Als deze theorie klopt, is het dan niet beter dat landen die zich eenmaal boven het minimum bevinden zich niet langer richten op economische groei aangezien de bevolking daar toch niet echt gelukkiger wordt? Als je hierover gaat nadenken kom je verstrikt in allerlei problemen, zoals of het überhaupt

Verder blijkt uit onderzoek dat mensen behalve uit inkomen ook welzijn halen uit economische vrijheid en dat arme mensen niet per se ongelukkig zijn als ze maar een perspectief hebben om in de toekomst betere financiële omstandigheden te hebben. Dat wijst dus meer op het Amerikaanse systeem, waar grote ongelijkheden zijn, maar waar ook grote mogelijkheden zijn om je van onderop omhoog te werken. Dit wijst ook op de eerder genoemde vraag of levensgeluk iets is waar de overheid voor verantwoordelijk is of dat de overheid zoveel mogelijk vrijheden en mogelijkheden moet creëren om mensen zelf te laten bepalen hoe ze gelukkig worden.

Het lijkt aannemelijk dat mensen die een modaal inkomen hebben gelukkiger zijn dan mensen die onder een brug wonen.

laag als veel mensen onder een bepaalde armoedegrens leven waardoor ze niet aan primaire goederen als voeding en onderdak kunnen komen. Als een land eenmaal boven deze grens is, groeit het gemiddelde geluk echter niet of nauwelijks meer mee met het inkomen van een land. Als deze theorie klopt betekent dit dat het geluk van mensen vooral bepaald wordt door het inkomen ten opzichte van de burens. Het absolute inkomen is dus, nadat een bepaald minimum is bereikt, ondergeschikt aan het relatieve inkomen. Dit wordt ook wel “keeping up with the Joneses” genoemd. Er is later wel enige kritiek op het onderzoek van Easterlin gekomen, maar toch lijkt het een plausibele conclusie.

de taak is van de overheid om het levensgeluk van haar inwoners te bevorderen of dat de overheid zich op andere dingen moet richten.

Waar wel alle onderzoeken het over eens zijn, is dat mensen die onder een bepaald minimum-bestaansniveau leven beduidend ongelukkiger zijn dan mensen die daarboven leven. Dit betekent dat er een grote stap richting welzijnsmaximalisatie kan worden gezet door meer te doen aan armoedebestrijding in arme landen. Het is echter natuurlijk maar de vraag in hoeverre wij ons in Nederland verantwoordelijk voelen en moeten voelen voor het levensgeluk van de mensen over de hele wereld.

We kunnen concluderen dat de herverdelingskwesitie met veel meer problemen gepaard gaat dan op eerste gezicht lijkt. Het is belangrijk om te weten wat inkomen nou eigenlijk betekent voor mensen, dit is echter een empirische vraag die niet zo makkelijk valt te beantwoorden. Verder spelen ook filosofische vraagstukken over vrijheid en verantwoordelijkheid een rol.

Jip Italianer is 3e jaars student Algemene Economie.

Laat niemand je tegenhouden.

Je hebt honger. Je zit boordevol ambitie. Je wilt de wereld laten zien wat je waard bent. Je hebt duidelijk voor ogen wat je wilt en niets houdt je daarvan af. Dan is het goed om te weten dat je bij ons alle ruimte krijgt. Velen beloven dat, bij ons is het werkelijk zo. Je werkt met én voor de top. In multidisciplinaire teams kun je je razendsnel ontwikkelen. Als jij het beste uit jezelf haalt, zijn er wat ons betreft geen grenzen aan je groei. It's your future. How far will you take it? werkenbijdeloitte.nl

Deloitte verwijst naar Deloitte Touche Tohmatsu, een Swiss Verein, en haar netwerk van memberfirms. Elke memberfirm is een zelfstandige juridische eenheid. Zie www.deloitte.com/about voor een gedetailleerde beschrijving van de juridische structuur van Deloitte Touche Tohmatsu en haar memberfirms.

© 2009 Deloitte, Member of Deloitte Touche Tohmatsu

2501021

Deloitte.
Consulting. Audit. Tax. Financial Advisory.

Het collegejaar loopt alweer bijna ten einde: het laatste blok is aangebroken! Voor Sefa betekent dit onder andere dat de zoektocht naar een nieuw bestuur is gestart. Nieuwe talenten die een jaar lang aan het roer van de grootste vereniging van de faculteit durven te staan. Dus wil jij jezelf ontwikkelen, een erg mooie ervaring opdoen en jezelf in de kijker spelen bij bedrijven? Lees dan verder over de procedures!

Terugblik

Amsterdamse Carrière Dagen (ACD)

Na ruim een jaar lang voorbereiden was het op 2 maart 2009 in het World Trade Center Amsterdam zover: het grootste carrière-evenement van Amsterdam ging van start! Tientallen gerenommeerde bedrijven verzorgden presentaties, cases, ontbijten, diners en trainingen. Ook konden (bijna) afgestudeerden individuele gesprekken voeren met bedrijven en kon je je CV laten checken door een professional. Elke dag werd afgesloten met een borrel waarbij onder andere een Vespa scooter en een Apple MacBook zijn verloot! Nog nooit was het evenement zo groots en succesvol. In 'commissie onder de loep' kun je meer over het evenement lezen.

Wintersport

Van 6 t/m 15 maart vond de Sefa wintersport plaats. Een groep van bijna 30 studenten vertrok met de bus richting Risoul om te kunnen genieten van de mooie pistes en, niet onbelangrijk, natuurlijk het gezellige après-ski. De goede sneeuw en het lekkere zonnetje maakten het helemaal af!

Actieve leden uitje

Het tweede uitje stond voor de deur en de leden werden tijdens deze keer op hun sportiviteit gecheckt: squashen! Na wat energierijke drankjes kon de competitie beginnen. Na al het zwoegen kon dan toch eindelijk de winnaars bekend worden gemaakt. Onder het genot van een borrel konden de leden nog even uitpuffen en npraten over deze geslaagde activiteit!

Intense feest

Op woensdag 15 april barstte een nieuwe editie van het Intense Feest los in de Escape. De goed samengestelde line-up met dj's als Don Diablo, Lucien Foort en Franky Rizado zorgde ervoor dat het dak eraf ging! Het feest stond in het teken van de emotie Desire en dit kwam duidelijk naar voren in de verrassingsact, een spetterende modeshow. Enkele modellen showden spannende creaties op de catwalk, met als klapstuk natuurlijk de bruidsjurk! Al met al kan er teruggekeken worden op een onvergetelijke avond en kijken we vol verlangen uit naar de volgende editie.

Vooruitblik

Eén Dag Accountant

Sefa organiseert elk jaar in samenwerking met Aureus (VU) het evenement Eén Dag Accountant. Dit is een middag voor eerste- en tweedejaars studenten die meer willen weten over het vakgebied Accountancy. Het evenement biedt een kijkje in het leven van beginnende en ervaren accountants door middel van presentaties, cases en speeddaten. Wil jij kennismaken met de Big 5 van de accountancysector? En ben je eerste- of tweedejaarsstudent? Geef je dan op via www.sefa.nl/edac en kom op 22 april naar De Balie op het Leidseplein!

Dutch Inhouse Tours

De Dutch Inhouse Tours (DIT) is ontstaan uit een nieuwe samenwerking tussen de faculteitsverenigingen Aureus, EBF en Sefa. DIT biedt studenten de kans om verschillende Inhousedagen bij toonaangevende bedrijven en overheidsinstanties

in Nederland bij te wonen. Een Inhousedag biedt je als student de mogelijkheid om een bedrijf écht te leren kennen. Het is een unieke mogelijkheid om op een informele manier de sfeer te 'proeven' binnen een bedrijf. Een greep uit de deelnemende bedrijven: Ahold, Bain&Company, Optiver, Proctor&Gamble en TNT. Kijk voor meer informatie en om je in te schrijven op www.doedit.nu.

Publieke Sector Dagen

Dit jaar zijn de Publieke Sector Dagen onderdeel van de Dutch Inhouse Tours. Met als thema 'de verschillende gezichten van de Publieke Sector' kun je van 11 t/m 14 mei Inhousedagen volgen bij de Belastingdienst, Ministerie van Economische Zaken, de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst, Ministerie van Financiën, Centraal Planbureau en De Nederlandsche Bank. De bedrijven zullen interactieve programma's verzorgen met presentaties, cases en rondleidingen dus geef je snel op via www.doedit.nu.

Batavierenrace

Eind april is het traditiegetrouw tijd voor de Batavierenrace. De Batavierenrace is de grootste estafetteploeg van de wereld. De wedstrijd is 185 km lang, begint in Nijmegen en eindigt in Twente. Het hardlopen zelf is (voor ons) niet het belangrijkste van de wedstrijd en al helemaal niet de snelheid waarmee er hardgelopen wordt: op de eerste plaats komt de gezelligheid! Na het hardlopen vindt op zaterdagavond het grootste studentenfeest van Nederland plaats.

Intern Weekend 2

Op 15, 16 en 17 mei staat er weer een gezellig weekend weg voor onze actieve leden gepland. Wat de bestemming deze keer zal worden blijft nog even een verrassing, maar dat het weer een weekend wordt vol mooie activiteiten en leuke feestjes staat zeker vast.

Bestuur 2009-2010

Een jaar in het Sefa bestuur is een geweldige ervaring. Jij staat met jouw medebestuurders aan het roer van een vereniging met 3000 leden. Gedurende het jaar begeleid jij 150 actieve leden in het organiseren van meer dan 30 zeer diverse evenementen. Samen met jouw bestuursleden werk je aan grote projecten en til je de vereniging naar een hoger niveau. Bestuurlijke ervaring geeft je een grote, zichtbare voorsprong op medestudenten. Dus wil jij jezelf ontwikkelen, een erg mooie ervaring opdoen en jezelf in de kijker spelen bij bedrijven? Meld je dan aan!

Om aanspraak te maken op een functie binnen het Sefa bestuur 2009-2010 dien je voor 18 mei jouw motivatiebrief en Curriculum Vitae te zenden naar bestuur@sefa.nl. Voor meer informatie of vragen kun je langsglopen bij Sefa (kamer E0.02), ons bellen op 020-5254024 of een e-mail sturen naar bestuur@sefa.nl.

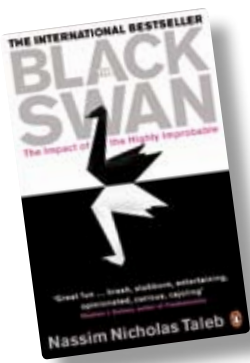
Commissie onder de loep

Ruim een jaar geleden begonnen we met tien man, vijf commissieleden vanuit Studievereniging Aureus (VU) en vijf vanuit Sefa, aan een mooi avontuur; het organiseren van de Amsterdamse Carrière Dagen 2009. Gewapend met een flinke dosis ambitie en een tikkeltje arrogantie, hebben we destijds onze doelen vastgesteld. We wilden de ACD professionaliseren, grootser en mooier maken. Er moest een nieuwe huisstijl komen, een nieuwe, gebruiksvriendelijke website, en meer studenten en bedrijven dan ooit tevoren. Deze 14e, "onze", editie moest spetteren, knallen. Gedurende het jaar zijn we met deze doelen aan de slag gegaan, en het resultaat is hopelijk welbekend. Dit was namelijk ook één van de doelen: niemand zou meer om de ACD heen kunnen. Met alle posters, flyers, gadgets, zadelhoezen, profielenboeken en een heuse BMW en een Mini hebben we dit gepoogd te realiseren. Na een prachtig jaar vol heel hard werken, veel humor, succes, euforie, intensieve samenwerking en de nodige creativiteit zijn de dagen inmiddels alweer voorbij, en is de ACD 2009 een daverend succes geweest. Ruim 1100 studenten en 75 bedrijven waren aanwezig in het statige WTC, en er zijn mooie prijzen weggegeven, waaronder een Vespa scooter en een Apple MacBook. Maar uiteraard is het oude vertrouwde doel gebleven; studenten in contact brengen met hun toekomstige werkgevers. En in welk jasje dan ook, dit zal de Amsterdamse Carrière Dagen nog tot in de lengte van dagen blijven doen! Tot slot had dit grote succes echt niet gerealiseerd kunnen worden zonder de tomeloze inzet en werklust van mijn commissie, die alle lof verdienen voor hun mooie prestaties. Bedankt, jullie zijn geweldig!

Agenda voor april en mei

14 april - 28 mei	Dutch Inhouse tours
22 april	Eén Dag Accountant
23 april	Borrel
24 - 26 april	Batavierenrace
11 - 14 mei	Publieke Sector Dagen
15 - 17 mei	Intern Weekend 2
18 mei	Aanmeldingsdeadline Bestuur 2009/2010

In de serie 'Niet verplicht, wél aanbevolen' behandelt de Rostra Economica in elke editie een boek dat niet bij je tentamenstof hoort, maar wel erg de moeite van het lezen waard is. Deze editie: The Black Swan van Nassim Nicholas Taleb.

The Black Swan

Nassim Nicholas Taleb

Tekst: Margarita Volodina

Stel je een kalkoen voor die elke dag gevoerd wordt door de boer. Elke voederbeurt zal de overtuiging van de vogel versterken, namelijk dat het normaal is om elke dag verzorgd te worden door vriendelijke mensen. Als de vogel dit duizend dagen lang observeert en het tegenbewijs niet vindt, dan zal hij ook geen reden hebben om anders te denken. Totdat hij op de duizend en eerste dag zelf op het menu staat en zijn geloof zal moeten herzien. Dit is één der velen metaforen die Taleb gebruikt om het menselijk redeneren, en daarbij de wetenschap, in twijfel te trekken. In zijn reis door de geschiedenis, filosofie, wiskunde, psychologie en neurologie poogt hij te bevatten waarom we in geval van oorlog achteraf alles begrijpen maar vooraf nooit de situatie onder controle hebben, waarom we er nooit in geslaagd zouden zijn om 9-11 af te wentelen of waarom we een beurskrach niet aan zien komen.

Het bestaan van de zwarte zwaan behoorde niet tot de menselijke realiteit totdat Australië ontdekt werd. Daarvoor luidde de wetmatigheid dat alle zwanen wit zijn. Met dit voorbeeld wijst de auteur op een simpele maar krachtige beperking van de wetenschap. Onze theorieën over de werkelijkheid gaan namelijk maar zo ver als onze observaties waaruit we de wetmatigheden afleiden. In het boek kom je deze geladen verwijzing naar de vogel vaak tegen. Elke keer als de auteur spreekt van een gebeurtenis die buiten het voorspellingspatroon ligt of van een statistische uitschieter noemt hij het een zwarte zwaan.

Wat Taleb duidelijk probeert te maken, is dat wij als mensen geen goede grip op de werkelijkheid kunnen krijgen en dat zelfs misschien niet moeten willen. Terwijl academici naar het verleden kijken om daaruit voorspellingen te kunnen maken voor de toekomst, vloeit het leven voort in een opeenvolgende reeks van zwarte zwanen. Volgens deze voormalige investment banker hebben wij als mensen de illusie dat wij alles begrijpen in een wereld die veel complexer is dan we door hebben. We realiseren ons niet hoe we complexe situaties continu proberen te simplificeren om er beter 'grip op te krijgen'. Inductie maakt dus dat wetenschappelijke resultaten onbruikbaar kunnen zijn omdat ze de invloed van het hoogst onwaarschijnlijke onder-

schatten. Een groot gedeelte van zijn leven is Taleb bezig geweest met het vinden van een beredenering voor waarom de mens de mogelijkheid van extreme gebeurtenissen vaak onderschat of zelfs niet bewust is van eventuele risico's.

Het benadrukken van de pure willekeur van de gebeurtenissen die onze geschiedenis vormen is niet het enige wat Taleb met zijn boek poogt te doen. Hij zoekt naar diepere redenen voor het tekortschieten van conventionele wijsheid. Daarvoor bestudeert hij veelvoorkomende aanname in de economische wetenschap: dat mensen rationeel handelen. Hij ontleedt 'de ratio' en legt uit waarom wij in onze manier van denken bepaalde neigingen hebben. Zo stelt hij bijvoorbeeld dat wij door ons vertrouwen op statistische standaardverdelingen zelf zwarte zwanen zoals financiële crises creëren. 18 jaar geleden is binnen de Federal Reserve eens geopperd om een plan van aanpak te maken voor het scenario waarbij een financiële instelling in zou storten. Niemand hield het voor mogelijk dat die kans bestond en het plan is er nooit gekomen.

Allerlei psychologische en neurologische studies worden op een leuke en leesbare manier aangehaald om een inzicht te verschaffen in de menselijke geest. Zo vertelt Taleb bijvoorbeeld over de conclusies die

getrokken zijn na het doen van onderzoek op mensen met gespleten hersenen. Kennelijk kwam het vroeger voor dat de linker- en rechterhelft van elkaar gescheiden werden om zware epileptische aanvallen bij mensen te voorkomen. Bij dat onderzoek is bewijs gevonden voor het bestaan van een orgaan dat overal een betekenis aan toekent. Het niet interpreteren van je omgeving is hierdoor moeilijker dan het wel interpreteren van je omgeving. Hierop bouwt hij voort dat er allerlei soorten vervormingen plaatsvinden van onze inschatting van de dingen waar we mee geconfronteerd worden. Een simpel voorbeeld is dat we de neiging hebben om informatie op te nemen die onze mening ondersteunt. Een belangrijker punt dat hij maakt is dat we aan gebeurtenissen in het verleden bepaalde kansen voor herhaling toekennen.

Het is erg moeilijk om de veelzijdigheid en diepgang van dit boek in een enkele bladzijde weer te geven. Het kan zijn dat dit boek erg taaie kost is voor sommigen. Het is van een hoog filosofisch niveau en het Engelse taalgebruik is pittig. De enigszins droge maar leuke humor samen met een scala aan interessante inzichten en af en toe historische kennis maakt het echter wel degelijk de moeite waard.

Titel: **The Black Swan**

Auteur: **Nassim Nicholas Taleb**

Aantal pagina's: **305** (exclusief glossary)

Jaar van eerste uitgave: **2007**

ISBN: **978-0-1410-3459-1**

Kwaliteit:	★ ★ ★ ★ ★
Leesbaarheid:	★ ★ ★ ★ ★
Actualiteit:	★ ★ ★ ★ ★

Margarita Volodina is 23 en studeert bedrijfseconomie variant financiering.

Redacteuren gezocht voor 2009-2010

Wil jij in de voetsporen treden van Wim Duisenberg? Vind je het leuk om mensen uit de politiek, bedrijfsleven en wetenschap te interviewen? Wil jij jouw artikelen verspreid zien onder bijna 4000 studenten, docenten en bedrijven? Dan is schrijven voor de Rostra Economica misschien iets voor jou!

Korte introductie

Rostra Economica is het faculteitsblad van de FEB. Het bestaat sinds 1953 en is daarmee het oudste faculteitsblad van Nederland. O.a. Wim Duisenberg, oud-president van DNB en de ECB, is redacteur geweest bij de Rostra. Het blad verschijnt vijf keer per jaar en de oplage is 3800. In iedere editie staan actuele artikelen met een brede selectie aan onderwerpen, maar altijd met een economische achtergrond. verder wordt er ook altijd een interview gehouden. Zo zijn in de afgelopen jaren o.a. Elco Brinkman (Bouwend Nederland), Jort Kelder, Ad Scheepbouwer (KPN) en Nout Wellink (DnB) geïnterviewd. Ook is er een aantal vaste rubrieken, zoals de recensie van een boek en de FEB vraag.

De redactie

De redactie bestaat uit tien tot vijftien studenten, waaronder een hoofdredacteur en twee eindredacteurs. Redacteuren komen uit verschillende economische studierichtingen, maar ook politicologie en filosofie zijn studies die binnen de redactie vertegenwoordigd zijn. Deze mix zorgt ervoor dat thema's vanuit een breed perspectief bekeken worden.

Redacteuren leveren vijf keer per jaar een bijdrage voor de Rostra. Dit kan variëren van een kort, vlammend betoog over een actueel economisch thema tot een uitgebreid interview met de CEO van een beursgenoteerd bedrijf. Een goed vooronderzoek is cruciaal voor een goed artikel, maar creativiteit en originaliteit worden gezien als de slagroom op de taart. Wat de redactie kenmerkt is de wil om verder te kijken dan de standaard studieboeken en de interesse in het brede spectrum van onderwerpen dat binnen de economie en bedrijfskunde valt.

Wat bieden wij:

- verbreding en verdieping binnen het vak economie
- mogelijkheden om interessante personen uit de politiek, wetenschap en bedrijfsleven te interviewen
- trainingen op het gebied van o.a. journalistiek
- veel vrijheid voor eigen ideeën

Functies:

- **Nieuwe redacteuren.** Tweedejaars studenten en ouder kunnen lid worden van de redactie. Veel ervaring is niet noodzakelijk om lid te worden van de redactie. Je kunt altijd een keer vrijblijvend een vergadering bijwonen.
- **Eindredactie.** We zijn nog op zoek naar een student die de eindredactie wilt versterken. Voor deze functie is kundigheid met taal en grammatica een absolute vereiste. Verder heb je oog voor detail en kun je goed teksten doorgronden én structureren.
- **Hoofdredactie.** De sollicitatieperiode voor een nieuwe hoofdredacteur loopt nog tot eind april. Als hoofdredacteur ben je de eindverantwoordelijke voor het gehele proces en onderhoud je contacten met de vormgever, columnisten, etc. Je moet het leuk vinden leiding te geven aan een team en je moet verantwoordelijkheid kunnen dragen.

Ben je geïnteresseerd, of wil je eerst meer weten? Neem dan contact op met de hoofdredacteur. Geef daarin onder andere aan in welke functie je geïnteresseerd bent.

Hanne van Voorden, e-mail: rostra@sefa.nl.

De starter in de kredietcrisis:

Werken Wonen Wat Nu?

Voor de net afgestudeerde student waren de mogelijkheden eindeloos. Iedereen wou het de net afgestudeerde student als toekomstig kapitaalkrchtig persoon zo gemakkelijk mogelijk maken: de student was 'hot'. Maar de tijden veranderen. Met de kredietcrisis in volle gang zou het er voor de starter opeens een stuk minder rooskleurig uit kunnen zien. Daarom in deze Rostra Economica een driedelig onderzoek naar de positie van de starter in de turbulente tijden van de financiële crisis. Hoe zit het met de eerste baan, de eerste woning? Waar liggen de kansen en waar de valkuilen? In dit laatste deel: wat nu?

De verhalen over werk en wonen zijn vooral relevant als je net of bijna afgestudeerd bent. Maar wat nu als je gewoon nog midden in je studie zit, wat zijn dan de gevolgen van de kredietcrisis? En kun je nu misschien al anticiperend reageren, bijvoorbeeld door te veranderen van studierichting, om uiteindelijk meer kans te hebben?

Bijbaantjes

Voor het uiteindelijke succes op de arbeidsmarkt wordt het op de huidige markt misschien nog belangrijker wat je gedurende je studie hebt gedaan. Interessante en relevante bijbaantjes zijn hiervoor natuurlijk ideaal, want dan verdien je ook nog eens geld tijdens het ervaring opdoen. Dit soort baantjes zouden alleen wel eens wat minder voor het oprapen kunnen liggen de komende jaren. Zo meldt het ASA uitzendbureau dat bedrijven steeds hogere eisen kunnen stellen aan de studenten die zij aannemen: zelfs voor een callcenter baantje bij Telfort

worden studenten die hun propedeuse cum laude haalden of studenten in de masterfase nog wel eens afgewezen. Daarnaast signaleert ASA dat er al langer een trend gaande is dat bedrijven meerdere uitzendbureaus inschakelen om zo een grote keuze te hebben.

Mocht een betaalde baan er dus niet meer inzitten is een bestuursfunctie een goede optie. Zo doe je toch de gewenste ervaring op die je bij het solliciteren later een stuk verder kan helpen. Bestuursfuncties zijn er in alle soorten en maten: een studie- of stu-

dentvereniging zijn bekende opties maar je kan ook een VN-conferentie organiseren (UNISCA), internationale studenten op weg helpen in Amsterdam (ISN) of juist Amsterdamse studenten proberen op stage te krijgen in het buitenland (AIESEC). Mocht je meer politieke ambities hebben kun je studenten vertegenwoordigen in de facultaire of centrale studentenraad of zelfs nationaal, bij de Landelijke Studentenvakbond (LSVb) En dit is nog maar een greep uit de vele mogelijkheden.

Omscholen

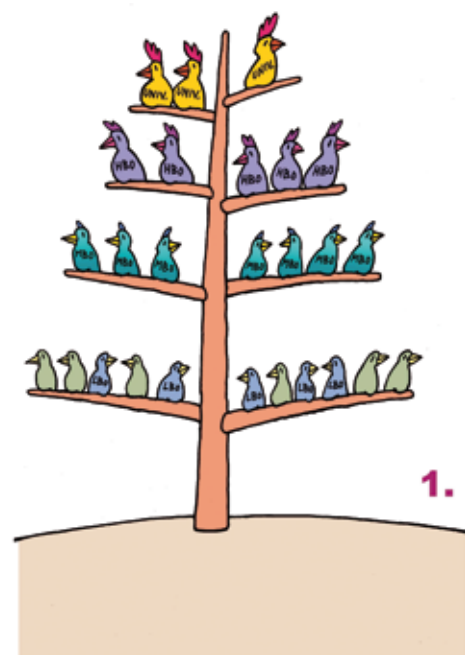
Een andere optie om je kansen op de toekomstige arbeidsmarkt te vergroten is om je te laten omscholen. Het slimste is dan om een opleiding te kiezen waar nog steeds veel vraag naar is. Voor degenen die het aankunnen is een beta-opleiding het beste advies, of, een beetje dichterbij huis, econometrie. Deze afgestudeerden zijn nog steeds zeer gewild, ook met de huidige neergang van de economie.

Mocht een beta-opleiding niet helemaal tot de mogelijkheden behoren en je echt geen afscheid kan nemen van de studie economie kun je altijd nog leraar worden. Hier-

Werken in de financiële sector

We hebben contact met een student die, na zijn master in Finance aan de VU, een baan zocht in de financiële sector: 'In december 2007, toen ik solliciteerde voor stages in Londen, was er enkel nog sprake van een subprime crisis. Er waren destijds nog geen tekenen dat het drastisch slechter zou gaan en recruitment van het aantal mensen op analist niveau was zelfs hoger dan het jaar ervoor. Uiteindelijk heb ik na een stage in Londen bij een grote investment bank een full time baan aanbod gekregen, welke ik vervolgens door omstandigheden verloor. In het najaar van 2008 moest ik daardoor opnieuw gaan solliciteren, alleen had men veel

minder mensen nodig bij de grote investment banks. In een aantal gevallen had ik de toezegging dat ik door was naar de tweede ronde in het interview proces maar dat men later zei toch geen tweede ronde interview te willen hebben. Het aantal zomerstage plaatsen, de beste manier om een baan in Londen te krijgen, ligt nu veel lager dan voorgaande jaren. Het is daarom lastiger dan ooit om een zomerstage te bemachtigen, al zijn banken altijd op zoek naar een aantal analisten om een leeftijds gat in de toekomst te voorkomen. Het is dus niet onmogelijk, maar zeker wel een stuk moeilijker om een baan in Londen te krijgen.'

Een wereld van verschil

In de huidige crisis zijn de winnaars van gisteren makkelijk de verliezers van vandaag, en vice versa. Neem het verhaal van Melle, die zijn bachelor algemene economie hier aan de FEB volbracht. Hij vertrok anderhalf jaar geleden naar Londen om daar een master Economics te doen aan de prestigieuze London School of Economics (met een dito prestigieus collegegeld). Normaliter staan daar aan het begin van het jaar al grote banken en consultancy bedrijven op de stoep om de toekomstig afgestudeerden in te lijven, iets wat sommige studenten natuurlijk al incalculeren.

Nog net voor de start van de onrust op de financiële markten stroomde Melle en zijn medestudenten in de zomer van 2008 de

arbeidsmarkt op. Zelf overwoog Melle nog even om in de Londense city aan de slag te gaan maar Amsterdam trok toch te veel.

Hij ging aan de slag bij de Nederlandsche Bank, op de afdeling financiële stabiliteit, niet oninteressant in de huidige tijden.

Toen twee oude studievrienden in december op bezoek kwamen bleek dat zij het wat minder goed getroffen hadden. Beiden hadden een baan bemachtigd in de Londense City maar de stress en angst om ontslagen te worden waren wel erg heftig. Aangezien zij ongeveer als laatste nog aangenomen werden (na de zomer stelden de meeste financials een vacaturestop in) lopen zij het grootste risico slachtoffer te worden van het last-in-first-out principe.

Daar komt nog eens bij dat beide werkgevers de beste trainees van het failliete Lehman inlijfden, zodat er nog meer concurrentie was. De beide jongens werkten zich een slag in de rondte, iets wat ze in eerdere omstandigheden waarschijnlijk ook wel gedaan hadden, maar nu zonder het prestige en de mooie financiële beloningen in het verschiet. Daarnaast is de sfeer op de werkvloer, en de reputatie van hun werkgever naar buiten toe, er waarschijnlijk ook niet beter op geworden. Het moge duidelijk zijn dat Melle zich heel stil hield over zijn vrije (doordeweekse!) dag eens in de twee weken; een luxe waar de Londense jongens waarschijnlijk niet eens van durven te dromen.

bij kun je echter ook niet over een nacht ijs gaan; de arbeidsmarkt mag dan wel krap zijn maar een lesbevoegdheid heb je toch echt wel nodig. Zeker gezien hier de concurrentie ook wel toe zal nemen de komende tijden. Volgens Allard de Geus, directeur van de docentenbank, is de animo voor het lerarenvak de laatste tijd zichtbaar toegenomen. Of er al specifiek veel ontslagen bankiers zich aanboden kon hij helaas nog niet aangeven. Hij gaf echter wel een waarschuwing voor net afgestudeerde economen: als starter zonder onderwijsbevoegdheid sluit je achteraan in de rij, allereerst wor-

den degenen met onderwijsbevoegdheid aangenomen, daarna zij-instromers zonder bevoegdheid maar met ervaring en als laatste net-afgestudeerden zonder bevoegdheid én zonder ervaring. Moraal van het verhaal: mocht je het onderwijs in willen dan is een extra jaar aan de studie plakken om die bevoegdheid te halen geen overbodige luxe. En zo komen we meteen bij het volgende punt.

Langer doorstuderen

Mocht je al bijna klaar zijn kun je ook nog beslissen wat langer door te studeren. De nieuwe bachelor-master structuur biedt een mooie mogelijkheid om nog een tweede master te doen. Ook promoveren is een optie. Iedereen die wij spreken benadrukt echter dat je dit alleen moet doen als de extra master echt een toevoeging is op je cv en als je het ook echt leuk vindt om te doen. Als je enkel studeert om de misère op de arbeidsmarkt af te wachten komt dat niet overtuigend over, en ten slotte moet je toch op een moment beginnen.

Naast langer door studeren lijkt het slim om voortaan iets harder je best te doen. Bijna alle bedrijven die wij belden benadrukten dat zij voor het echte toptalent altijd nog wel plek hebben. Het is de groep daaronder die meer last zal hebben van het teruglopen van het aantal vacatures. Om je geen zorgen te hoeven maken over je positie op de arbeidsmarkt is het dus zaak om de komende jaren flink hoge cijfers te halen, of andere

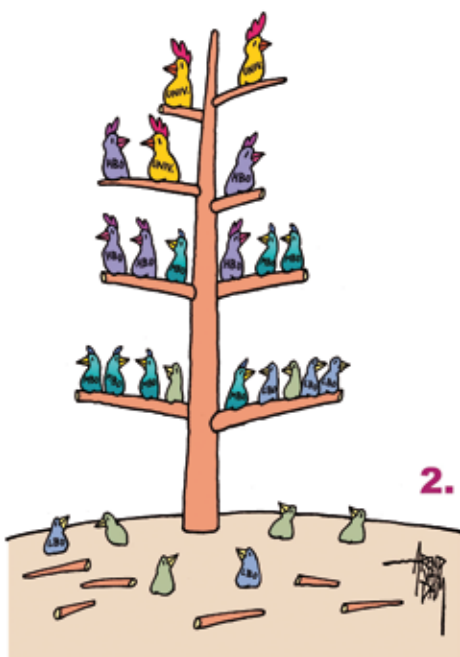
activiteiten te ontplooiën die jouw status als toptalent benadrukken (zie bijvoorbeeld weer de bestuursfuncties).

Maar, vrees niet te veel

Je kan in de huidige tijden echter ook te veel gaan somberen. Feit blijft dat wij studenten in een bevoorrechte positie zitten. Met een academische opleiding, en dan ook nog eens in een economische richting, komt het uiteindelijk allemaal wel goed. Stel je maar eens een compleet andere situatie voor: je bent 25 jaar, woont in Groningen en hebt na de middelbare school nooit meer een diploma gehaald. De afgelopen jaren heb je overal en nergens gewerkt, maar vaak op tijdelijke contracten. Zo ook het laatste jaar, en dus werd je er als eerste uitgegooid toen het slecht ging. Je hebt al een vrouw en een kind, en omdat jullie de crèche niet kunnen betalen is verhuizen geen optie; het sociale netwerk is nodig voor de kinderopvang. In Groningen en omgeving zal het ook zeker niet makkelijk zijn om een nieuwe baan te vinden, al helemaal niet zonder diploma.

De boodschap is duidelijk: degenen aan de onderkant van de arbeidsmarkt vallen er als eerste uit. Academici kunnen altijd nog een baan onder hun niveau kiezen, maar als elk laagje van arbeidsmarkt dit doet valt er op een gegeven moment iemand buiten de boot: de laagst opgeleiden.

Zie ook de andere delen van deze reportage: 'Werken' op pagina 8 en 'Wonen' op pagina 14!

De auto-industrie: op weg naar een duistere toekomst

Tekst: Frank van Brussel

Dat de wereld zich in een ongekende financiële en economische crisis bevindt, mag onderhand wel duidelijk zijn. Interessant is het om te kijken naar een industrie die symbool staat voor economische groei, industrialisatie en welvaart: de auto-industrie. Voor sommige landen, waaronder de Verenigde Staten, is de auto-industrie ook een nationaal symbool van trots. In de VS hebben de traditionele giganten General Motors (GM), Chrysler en Ford het ongekend zwaar. Maar ook het altijd goed presterende Toyota heeft het moeilijk en heeft recent het eerste verlies in haar bestaan gepresenteerd. Tenslotte zijn de Europese autoproducenten ook niet gevrijwaard van de crisis. Wat is er precies aan de hand?

Het probleem

De auto-industrie is één van de sectoren die het zwaarst getroffen wordt door de economische crisis. Over de hele wereld dalen de autoverkopen fors. Vooral de verkoop van grote benzineslurpende SUV's en trucks, de paradedepaardjes van de grote Amerikaanse autoproducenten General Motors, Ford en Chrysler, stort in. Niet dat men opeens het broekaseffect belangrijk vindt, maar door de (het laatste jaar althans) zeer hoge olieprijs waren de brandstofkosten eenvoudigweg niet meer te betalen. Daarnaast zijn de voorwaarden voor het kopen van een auto op afbetaling, zeer populair in de VS, flink aangescherpt. Bij de traditionele Grote Drie is overigens ook veel aan te merken op de bedrijfsleiding, die de duurzame ontwikkeling die de auto-industrie moet doormaken, geheel over het hoofd heeft gezien. Natuurlijk heeft ook de crisis bij de banken zijn weerslag op de auto-industrie. De producenten komen moeilijker aan kredieten om de zaak draaiende te kunnen houden. Resultaat is dat de verkoop van auto's in de laatste maanden van 2008 dramatisch is gedaald. In de Verenigde Staten daalden de verkopen met 35% en in Europa met 15%. In Azië is de crisis nog niet in volle sterkte te voelen, met dalingen van ongeveer 10%.

Bailout?

Het voortbestaan van de autofabrikanten en hun toeleveranciers is in gevaar en daarmee het lot van tienduizenden werk-

nemers. Moet de auto-industrie gered worden en, zo ja, hoe dan? Het eerste deel van deze vraag heeft een forse politieke lading. Niet alleen redenen die economisch te verantwoorden zijn spelen een rol. Het is goed om te beseffen dat politici niet de waarheid in pacht hebben en hun motieven en maatregelen niet altijd worden ingegeven door economische noodzaak of verstandigheid. De standpunten van politici zijn uitermate gevoelig voor verkiezingen. Dus ook al is het economisch gezien beter om een (slecht lopend) bedrijf failliet te laten gaan, kan een politicus die herkozen wil worden, beloven dat bedrijf te redden en daar-

Autofabrikanten hebben miljarden per maand nodig, alleen al om niet failliet te gaan.

mee de banen. Voorbeelden hiervan zijn niet moeilijk te vinden. Kijk bijvoorbeeld naar Opel, dat afgestoten dreigt te worden door moeder GM. Als dat gebeurt, is de kans groot dat Opel failliet gaat en vele duizenden mensen hun baan verliezen. Met de Duitse verkiezingen in aantocht zal geen politicus het aandurven Opel niet te helpen. Hetzelfde speelde in de VS: Barack Obama belooft de autofabrikanten te redden en daarmee tienduizenden banen. Omdat dit van 'vitaal belang zou zijn voor de identiteit van de VS'. Ook al zou het beter zijn de toch al niet goed presente-

rende Amerikaanse autofabrikanten failliet te laten gaan, Obama zou er geen president mee zijn geworden.

DaimlerChrysler fabriek. Autofabrieken dreigen stil te komen liggen

No Cure, Pay!

Het gevaar van staatssteun is dat er bedrijven gered worden die in de eerste plaats al niet goed geleid werden en welke in een kapitalistisch systeem op den duur failliet zouden moeten gaan. Nu worden de zwakke marktpartijen op onnatuurlijke wijze in leven gehouden. Maar hoe moet het dan verder op lange termijn? Krijgen we straks niet een situatie waarin, ondanks miljarden aan steun, de autofabrikanten nog

steeds slecht functioneren? Ondertussen gebruiken de autofabrikanten het steungeld louter om de werknemers te blijven betalen en niet failliet te gaan. Dit betekent dat er eigenlijk niets met de productiviteit van de werknemers gebeurt. Men blijft gewoon inefficiënt doorwerken.

Er ligt nog een ander gevaar op de loer: protectionisme. Eén van de redenen dat de economie de afgelopen jaren zo fors heeft kunnen groeien, is de toenemende wereldhandel. Naarmate de wereldhandel minder beperkingen wordt opgelegd, hoe meer

deze kan groeien. Jarenlang bestond er een trend in de auto-industrie dat de autofabrikanten, op zoek naar schaalvoordelen en het penetreren van buitenlandse markten, fusie na fusie en overname na overname pleegden. Deze bedrijven werden zo onmetelijk groot. General Motors had bijvoorbeeld, tot medio 2008, meer dan

niet duidelijk. Bekend is wel dat de overheid al miljarden aan noodkredieten heeft verstrekt aan GM en Chrysler. President Obama onderstreept het punt dat een ommezwaai van de Amerikaanse auto-industrie nodig is op het gebied van energiezuinige en duurzame auto's. Bedrijven die staatssteun ontvangen, moeten investe-

Toyota lijdt eerste verlies in haar bestaan.

250.000 werknemers en nog vele duizenden toeleveranciers. Nu het slechter gaat, zal de aandacht van de politiek zich naar binnen richten. Het belang van een goed functionerende, vrije wereldhandel wordt even opzij geschoven. Plotseling is samenwerking minder belangrijk en staat de economie en werkgelegenheid in eigen land voorop. Zo is President Nicolas Sarkozy bereid Citroën, Peugeot en Renault noodkredieten te geven, maar wel op voorwaarde dat het geld in Frankrijk, bij Franse leveranciers wordt uitgegeven. Hetzelfde is het geval bij de steunplannen van veel andere landen.

Hoofdkantoor General Motors in Detroit

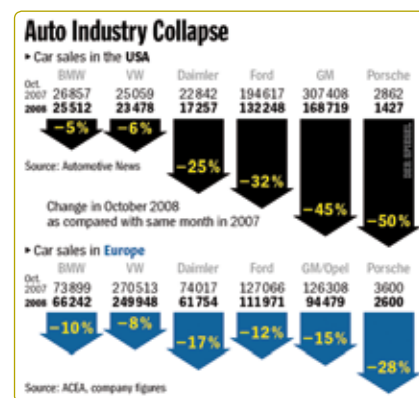
Hoe nu verder?

Hoe het nu verder moet met de auto-industrie is een zeer moeilijke vraag. De meeste landen zijn inmiddels druk bezig reddingsplannen voor de sector op te stellen. Hoe het reddingsplan voor de Amerikaanse auto-industrie er precies uit gaat zien, is op het moment van schrijven nog

ren in de productie van duurzame auto's, zodat de Amerikaanse auto-industrie in de toekomst kan concurreren met de Europese en Aziatische autofabrikanten, die op dit gebied al verder zijn. Chrysler heeft dit begrepen en heeft zich verbonden met Fiat, dat nu een belang van 35% in Chrysler heeft. De expertise van Fiat kan Chrysler helpen met het maken van kleinere en efficiëntere auto's.

In Duitsland probeert men de auto-industrie nieuw leven in te blazen door eigenaren van vervuilende auto's, ouder dan 9 jaar, de kans te geven hun auto in te ruilen voor een milieuvriendelijkere auto. Ze krijgen dan een subsidie van bijna 2.500 euro en vrijstelling van wegenbelasting voor een jaar. Door de maatregel stegen de autoverkopen in Duitsland in februari met 21 procent vergeleken met februari 2008. Soortgelijke regelingen zijn van kracht in Spanje, Italië en Frankrijk. Ook Groot-Brittannië wil de regeling invoeren. Critici menen echter dat de belastingbetaler eigenlijk buitenlandse autofabrikanten zal steunen, aangezien bijna 90% van de autoverkopen in Groot-Brittannië geïmporteerde auto's zijn.

Of deze maatregelen de juiste aanpak zijn, moet de toekomst uitwijzen. Dat neemt niet weg dat de verschillende plannen ook veel nadelen hebben. De staatsschuld zal door de steun aan autofabrikanten snel

Hoofdkantoor General Motors in Detroit

oplopen, wat naast de toekomstige rentekosten nog andere nadelige gevolgen kan hebben, zoals een oplopend begrotingstekort. Verder wordt door eventuele staatssteun aan autofabrikanten niets gedaan aan de productiviteit van het bedrijf. Misschien betreft het een erg slecht, inefficiënt bedrijf dat zonder de economische crisis ook ten onder gegaan zou zijn. In dit geval wordt de kapitalistische evolutie verstoord en daarmee de marktwerking. Als we uit deze crisis komen, zijn er nog jaren nodig om te kijken welke bedrijven nu echt verdienen te bestaan en welke niet. Ook kan steun aan de auto-industrie protectionisme in de hand werken, wat funest kan uitpakken voor de wereldhandel. Illustratief is de kritiek op de Duitse 'inruilregeling' van oude vieze auto's. Misschien is het beter om niet in te grijpen en de markt, waarin we in het verleden zoveel vertrouwen hadden, zijn werk te laten doen door de zwakke bedrijven uit de markt te halen. De crisis biedt echter ook kansen om de autosector schoner en duurzamer te maken. Als de overheden besluiten de auto-industrie te steunen, kan men hier de voorwaarden aan verbinden die leiden tot een schone, duurzame en efficiënte toekomst van de auto-industrie.

Frank van Brussel is 24 jaar en Masterstudent Business Economics.

De financiële sector, een blik vooruit

Tekst: Suzanne Ruwaard

'When the financial system fails, everyone suffers.' 'Financial services are in ruins.' We hebben de afgelopen tijd tal van dit soort krantenkoppen voorbij zien komen. Het is inmiddels vrij duidelijk dat ons huidige financiële systeem niet werkt zoals we dat graag zouden willen. Het is nog onduidelijk hoe we de economie weer zo snel mogelijk op de rails krijgen. Sommigen pleiten voor zwaardere regulering in de bankensector. Is dit wel zo'n goed idee?

De financiële sector is kwetsbaar. De economie is al meerdere keren geplaagd door financiële crises, en het blijkt steeds vaker voor te komen. Onderzoek toont aan dat er 139 crises plaatsvonden tussen 1973 en 1997, in tegenstelling tot maar 38 tussen 1945 en 1971¹. Het tegenstrijdige van deze sector is dat het pas weer lekker gaat lopen als deze les weer deels vergeten is, want vertrouwen is alles.

Als er vertrouwen is, wordt er geïnvesteerd. Zolang de prijzen van aandelen blijven stijgen, wordt dit gezien als een reden om te kopen en verstrekt de bank makkelijk krediet. Kortom, alles is mogelijk. Zodra het vertrouwen weg ebt, is het moeilijker geld te verkrijgen. Aandelen verliezen hun waarde en er wordt minder geld uitgegeven. Een financiële crisis straft niet alleen de roekeloze investeerders, maar heeft ook consequenties voor de spaarders die dachten dat hun geld veilig op de bank stond. Dit geeft reden voor de regering om in te grijpen. De centrale banken hebben de afgelopen tijd meerdere malen geld in de economie gepompt. Heeft dat zin?

Het ontstaan van crises

Er zijn zeer uiteenlopende theorieën over hoe een financiële crisis ontstaat. Sommige beweren dat dit gewoon bij de cyclus hoort, zelfs in een gezond financieel systeem. Met andere woorden: er is geen ontkomen aan. Terwijl andere daarentegen beweren dat een crisis helemaal niet voor hoeft te komen.

Hyman Minsky² is van mening dat crises spontaan ontstaan en altijd door één ding worden gevoed, namelijk leningen. Financiële stabiliteit creëert vertrouwen en verhoogt het risico dat mensen durven aan te gaan, wat uiteindelijk leidt tot roekeloos-

heid en instabiliteit. Na zo'n recessie, herstelt het vertrouwen langzaam en herhaalt deze cyclus zich weer. In "goede" tijden groeit het aantal leningen dat wordt verstrekt sneller dan dat de leners daadwerkelijk kunnen terug betalen. Des te langer dit doorgaat, des te kwetsbaarder de financiële structuur van de economie wordt, en des te groter de uiteindelijke crisis.

In tegenstelling tot deze theorie, is Mises van Ludwig³ van mening dat crises helemaal niet natuurlijk zijn. Zo lang de rente op de markt gelijk staat aan het natuurlijke niveau van de rente zou economische ontwikkeling zonder enige versto-

ring doorgaan. Het enige wat de markt nu nog kan verstoren zijn natuurrampen of politieke problemen, zoals oorlogen, revoluties etc. Het gaat juist mis als banken te veel krediet verstrekken en hierdoor kunstmatig de rente verlagen. Dan blijken sommige investeringen ineens wel winstgevend, terwijl ze dat eigenlijk helemaal niet zijn. De middelen voor deze investeringen zijn simpelweg niet aanwezig of worden uit de handen van wel winstgevend projecten gehaald. Hierdoor wordt het proces van echte economisch waardevolle groei verstoord. Op een gegeven moment kan er geen krediet meer verstrekt worden, want het gaat een keer op. Dan gaan de prijzen omhoog. Dit gaat goed zo lang de mensen het idee hebben dat de inflatie in de toekomst wel een keer stopt. Zodra dit vertrouwen weg ebt, ontstaat er paniek en breekt er een financiële crisis uit. Een

kunstmatig gestimuleerde impuls leidt uiteindelijk altijd tot een financiële crisis.

Waar beide theorieën verschillen in hoe een financiële crisis ontstaat, wijzen ze wel allebei naar één grote boosdoener, de centrale bank. Minsky geeft de schuld aan de centrale bank, want hoe komt het dat banken roekeloos leningen verstrekken? De centrale bank. De centrale bank creëert geld 'out of thin air'. Ook Mises wijst naar de centrale bank, die heeft immers de macht om de rente kunstmatig te verlagen of te verhogen, door het controleren van het aanbod aan geld.

Hoe heeft het zo ver kunnen komen?

Over de precieze oorzaak van de huidige crisis zijn de meningen verdeeld; het instorten van de huizenmarkt in Amerika, het gebrek aan toezicht, of de hebzucht van bankiers. Weer anderen zijn van mening dat het gewoon een natuurlijk proces

Of zijn we met regulering een echt grote crisis gewoon aan het uitstellen?

is. Zelfs lange tijd na de grote depressie zijn de experts er nog steeds niet over uit wat de oorzaak was. Dit maakt het daarom ook moeilijk om het in de toekomst te voorkomen. Wat het ook is geweest, het is nu tijd om ons te richten op de toekomst! Iedereen schreeuwt tegenwoordig om regulering, eventueel vanuit de centrale bank. Het is interessant dat de hiervoor genoemde theorieën juist de schuld geven aan de centrale bank.

Regulering

De experts zitten met de handen in het haar. Er zijn hier en daar enorme bedragen in de financiële sector gepompt met de hoop dat het iets zou helpen, maar voorlopig is de toekomst nog onzeker. Naast het extra geld spreken ze ook over regulering, eventueel regulering vanuit de centrale banken.

Willem Buiters⁴, invloedrijk econoom, is een grote voorstander van regulering. Hij zegt zelfs dat over-regulering nu niet gek is. Later kan het wel weer versoepeld worden als het weer beter gaat. 'Als Airbus of Boeing wil uitbreiden kan hier zo'n vier tot vijf jaar overheen gaan, als een bank tien keer zo groot wil worden, is het een kwestie van een extra nulletje op de goede plek zetten'. Met andere woorden, een bank kan zich in een mum van tijd uitbreiden, maar als het fout gaat, kan het ook in een sneltreinvaart instorten. Zo'n industrie kan simpelweg niet aan zijn lot overgelaten worden. Hij stelt onder andere voor om banken te reguleren qua grootte. Als je de grootte van een bank beperkt kan deze de rest van de markt niet verstoren, mocht deze instorten. Ook stelt hij voor om de banken te testen op risico, de zogenaamde "stress tests".

Ook Nout Wellink⁵ is voor verhoogde regulering in de bankensector. Daarbij vermeldt hij wel dat toezicht niet per se garandeert dat we een volgende crisis uit kunnen sluiten. Omdat banken groot-schalig in het buitenland investeren is het belangrijk dat we het toezichtstelsel in andere landen beter in de gaten gaan houden. De toezichthouder van het land waar een bank zich vestigt, moet kunnen ingrijpen. Een alternatieve oplossing zou een Europese toezichthouder kunnen zijn. De

EU is van plan de European Systemic Risk Council (ESRC) op te richten onder leiding van de voorzitter van de Europese Centrale Bank (ECB). De ESRC dient dan risico's in de economie op te sporen. Het plan is om de toezichthouders voor banken, verzekeraars, pensioenfondsen en aandelenhandel allemaal deel uit te laten maken van dit team. Gordon Brown, de Britse minister-president, ziet graag het Internationale Monetair Fonds (IMF) een soortgelijke rol aannemen. Er valt over te discussieren of dit wel wenselijk is. Als het even niet zo goed gaat op de markt en de ESRC of de IMF iedereen hiervan op de hoogte gaat stellen, zijn we dan niet paniek aan het zaaien waardoor we mogelijk het ontstaan van een crisis aanwakkeren?

Of zijn we met regulering een echte grote crisis gewoon aan het uitstellen? We geven de economie zo nooit de kans om zich zelf te corrigeren, en des te langer je het laat aanmodderen des te meer de markt wordt verstoord en des te groter de crisis uiteindelijk wordt.

Conclusie

Uiteindelijk draaien financiën om vertrouwen. Als verhoogde regulering het vertrouwen terugwint dan is dit een goede oplossing, anders doet het vrij weinig. Ook al zijn sommige vormen van regulering wel wenselijk, misschien is het goed om alles

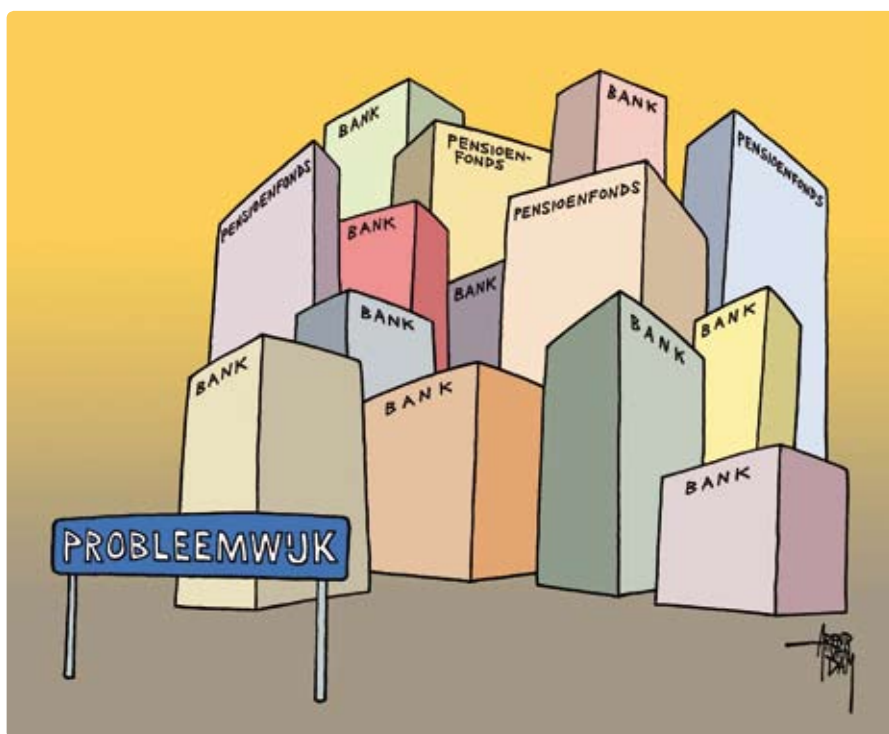
gewoon een keer in te laten storten. Op de korte termijn is dit niet prettig, maar misschien wordt het systeem dan zo gecorrigeerd dat we er op de lange termijn wel beter uitkomen. Dan nemen de banken in het vervolg ook wat minder risico en wordt er kritischer gekeken naar investeringen, waardoor geld alleen nog naar echt economisch waardevolle projecten gaat. Als de banken nu worden geholpen denken ze dat dat in het vervolg misschien ook wel weer gebeurt. Aan de andere kant moet je soms ook een groot risico durven te nemen om verder te komen. Sommige projecten worden uiteindelijk zeer succesvol, maar waren in eerste instantie wel riskant. Risico en rendement gaan ook samen.

De oplossing is nog niet gevonden, en ik ben bang dat we die ook nooit zullen vinden. Als een optimaal systeem al was gevonden, zou een crisis niet meer voorkomen. Hoe je het systeem ook verandert, er zijn altijd weer mensen die om de regels heen profiteren. We zouden voorlopig misschien allemaal het advies van staatssecretaris Frank Heemskerk (PvdA) van Economische Zaken op moeten volgen. Hij roept Nederlanders op in eigen land vakantie te vieren, want dat is goed voor de economie. Dat zou een eerste goede stap kunnen zijn. Nu maar hopen dat het van de zomer lekker weer wordt!

Voetnoten

- ¹ Eichengreen B. & Bordo M. (2001). Is the Crisis Problem Growing More Severe?
- ² Shostak, F. (2007) Does the Current Financial Crisis Vindicate the Economics of Hyman Minsky? Ludwig von Mises Institute. http://mises.org/story/2787#_ftnref8
- ³ Ludwig von Mises (1931). The Causes of the Economic Crisis and Other Essays Before and After the Great Depression. The Causes Of The Economic Crisis: An Address. <http://www.jobsforaustralia.com/File/causes.pdf>
- ⁴ Willem Buiters (2009). Regulating the new financial sector. <http://blogs.ft.com/maverecon/2009/02/regulating-the-new-financial-sector/#more-573>
- ⁵ Parool (2009). Wellink: toezicht geen garantie tegen crisis. <http://www.parool.nl/parool/nl/30/ECONOMIE/article/detail/207281/2009/03/10/Wellink-toezicht-geen-garantie-tegen-crisis.dhtml>

Suzanne Ruwaard is 20 jaar oud en is bachelorstudente Industrial Organization.

Interview met FEB alumnus Jan Willem Velthuisen (PwC)

Tekst: Sanne Hetteema

Jan Willem Velthuisen (1958) begon in 1976 met zijn studie econometrie aan de UvA. Nadat hij in 1982 afstudeerde maakte hij een lange reis door Azië, om eenmaal terug in Nederland te gaan werken aan de Universiteit van Tilburg en aan de UvA. In 1986 kreeg hij een baan bij de Stichting Economisch Onderzoek (SEO) en toen hij in 1995 zijn proefschrift schreef werd hij daar in dat zelfde jaar directeur. Velthuisen werd in 1997 bijzonder hoogleraar milieu- en energie-economie aan de UvA, en is zojuist benoemd tot hoogleraar aan de RUG. Sinds 1999 werkt hij bij PricewaterhouseCoopers (PwC), waar hij inmiddels partner is en een Europees team leidt van 80 economen. Rostra Economica vroeg hem het hemd van het lijf.

Wat wilde u worden toen u zelf nog student aan de UvA was?

‘Ik had niet zo’n uitgesproken droom, maar ik ging er zo’n beetje van uit dat ik zoiets als data-analist zou worden bij een verzekeringsmaatschappij, of iets in die richting. Op het moment dat ik afstudeerde waren er overigens nauwelijks banen voor econometristen, want ook toen zaten we middenin een crisis. Ik ben mezelf toen maar gaan bijscholen in allerlei economische onderwerpen: van macro-economie tot monetaire theorie. Het toekomstbeeld is dus nooit uitgekomen, want ik werd gevraagd voor een baan in Tilburg.’

Welke dingen die u in uw studie heeft geleerd, gebruikt u nu nog in uw carrière?

‘Ik gebruik nog steeds heel veel van wat ik tijdens mijn studie heb geleerd. Je wordt als econometrist goed getraind in een bepaalde analytische manier van denken. Je

ben gevolgd. Die ontpoppen zich bij ons vaak als echte toppers.’

Wat is de beste stap geweest in uw carrière? En wat de slechtste?

‘De beste move is heel duidelijk de keuze geweest om bij de SEO te gaan werken. Toen ging ik iets doen waarbij ik me echt als een vis in het water voel: economisch onderzoek doen voor klanten vanuit een basis van wetenschap. Ik bleek een probleem van een klant snel te kunnen vertalen naar analytische modellen. Bovendien werk je in zulke opdrachten heel doelgericht naar een bruikbare oplossing toe, dat vind ik erg leuk. Ik heb binnen het terrein van de economie een heel veelzijdige interesse en ben liever met verschillende interessante onderwerpen bezig dan jarenlang op één onderwerp de diepte in te gaan. Zo heb ik wetenschappelijk ook altijd meer breed gepubliceerd dan diep: in behoorlijk uiteenlopende tijdschriften, maar te wei-

liefst de lijnen uit of ben je juist een afmaker? Dat soort vragen. Pas als je daar achter komt kan je je eigen top bereiken. Je loopbaan hangt natuurlijk deels van toeval af, maar als je weet waar je goed in bent en daarbij de juiste keuzes maakt, dan komt het vanzelf boven drijven.’

‘Jammer vind ik het wel, dat ik niet eerder voor een langere tijd in het buitenland heb gewerkt. Voor mijn huidige en vorige baan reis ik heel veel, maar ik zou nog wel eens voor langere tijd in het buitenland willen werken. Wie weet dat dat er nog eens van komt nu de kinderen uit huis gaan.’

U bekleedt twee functies: wie heeft er meer invloed op de politiek, een hoogleraar economie aan de UvA of een partner bij een advieskantoor?

‘Een advies van PwC heeft duidelijk meer impact dan dat van een hoogleraar. Organisaties als PwC profiteren van de reputatie van professionaliteit; wij hebben bij PwC bijvoorbeeld binnen no time zeer gekwalificeerde mensen vanuit alle disciplines samen, die getraind zijn om samen te werken. Hoogleraren worden vaker gevraagd om te reflecteren, of om als klankbord te fungeren, terwijl PwC wordt gevraagd om het hele adviestraject te doen van uitdenken tot en met de daadwerkelijke implementatie van een plan.’

Hoeveel uur per week werkt u? En hoe ziet uw gemiddelde werkdag er uit?

‘Ik werk nu zo’n 50 uur per week. Vijf dagen in de week van 8:00 tot 20:00 meestal. Het weekend is voor mijzelf en het ge-

‘Ik gebruik nog steeds heel veel van wat ik tijdens mijn studie heb geleerd.’

leert, met name bij de meer kwantitatieve vakken, complexe problemen structureren. Dat blijft aan je kleven, en ik werf in mijn functie het liefst mensen, die een kwantitatieve achtergrond hebben. Naast kwantitatief georiënteerde economen hebben wij veel mensen die van technische universiteiten komen, en die daar bovenop dan een MBA in financiering-achtige vakken heb-

nig uithoudingsvermogen voor A-publicaties zal ik maar zeggen.’

‘Ik denk dan ook dat het voor studenten heel belangrijk is om voor jezelf te achterhalen: waar ben ik nou goed in? Werk je het liefst in een team aan een proces; zit je graag in je eentje te puzzelen; vind je het een sport om te overtuigen; zet je het

zin. Dat valt dus heel erg mee. Ik heb in mijn carrière wel periodes veel meer gewerkt. Toen ik mijn proefschrift schreef in de avonduren, terwijl ik overdag gewoon werkte bij SEO, heb ik het allermeeleste gewerkt: toen ging ik elke avond tot 11 uur door, ook in het weekend. Maar nu kan ik een deel van het werk natuurlijk delegeren en werken de mensen onder mij soms langer.'

'Gemiddeld besteed ik ongeveer de helft van mijn tijd aan het managen van mijn team; aan het interne netwerk. De rest van de tijd ben ik bezig met producten voor klanten; met commercieel werk.'

Wat verdient u?

'PwC publiceert tegenwoordig de gemiddelde winst per partner in het Jaarverslag, dus dat kan iedereen gewoon opzoeken. Maar pas op met gemiddeldes!'

Wie is uw grote voorbeeld?

'Ik heb niet onmiddellijk één persoon in mijn hoofd, maar ik heb altijd erg veel bewondering voor mensen die op basis van een stuk kennis maatschappelijk veel impact hebben. Een voorbeeld is Nicholas Stern, (opsteller van de Stern Review on Climate Change in 2006, red.), die met zijn boek in heel Europa invloed heeft gehad op het bewustzijn van de economische kosten van klimaatverandering. Zoiets zou ik zelf toch ook nog wel eens willen doen.'

Wat moet een student in huis hebben om door u aangenomen te worden bij PwC? 'Wij voeren met sollicitanten altijd een aantal gesprekken en laten ze een dag lang

Dit interview valt onder een nieuwe rubriek waarin Rostra Economica in gesprek gaat met een FEB alumnus/-a. Hierbij een korte introductie van de alumnaverening van Sefa.

Alumni vereniging Tempo Doeloe in het kort:

- De alumni vereniging Tempo Doeloe is de vereniging voor oud actieve leden van de Sefa, haar rechtsvoorgangers en voormalige onderverenigingen.
- Tempo Doeloe betekent zoiets als goeie ouwe tijd. Het roept herinneringen op aan een mooi tijdperk, je studententijd.
- Tempo Doeloe organiseert jaarlijks een aantal activiteiten voor haar leden in nauwe samenwerking met de Sefa. Dit zijn: De herfst borrel, de voorjaarsborrel en de oud-besturen dag in juni. Verder bestaat er de mogelijkheid om naar het traditionele Sefa gala te gaan.
- Bekende alumni zijn de staatssecretaris van economische zaken Frank Heemskerk, een oud actief lid, en de voormalige minister van economische zaken Joop Wijn, oud-voorzitter 1989-1991.
- Tempo Doeloe lid worden kan als je actief bent geweest bij de Sefa en je minimaal je bachelordiploma hebt.
- Als lid ontvang je vijf keer per jaar de Rostra Economica en wordt je uitgenodigd voor borrels, gala's en diners. Lidmaatschap is gratis.

Lid word je door je aan te melden via www.sefa.nl onder Tempo Doeloe.

Contact: alumni@sefa.nl.

een case doen, dan krijgen ze een laptop met internet en een gek economisch vraagstuk en moeten ze maar laten zien wat ze kunnen. Dit leidt altijd tot een goed beeld van de kandidaat. Wij letten ook op studiecijfers: een gemiddelde van een 7 is toch wel het minimum. Of er moet wel een héle goede verklaring zijn voor lagere cijfers. Onze klanten betalen de forse tarieven niet voor iemand die gewend is voor een zes te presteren. Verder vind ik het, zoals ik al zei, erg belangrijk dat een sollicitant zich goed heeft afgevraagd: "Hoe zit ik in elkaar?" en "Wat kan ik?"

Heeft u nog een laatste tip voor ons?

'Ontwikkel passie voor het oplossen van

economische problemen. Robert Frank heeft een aardig boekje geschreven met alledaagse vraagstukken die zijn economiestudenten moesten oplossen (The Economic Naturalist: In Search of Solutions to Everyday Enigmas, red.): "Waarom zijn colaflesjes rond en melkpakken vierkant?" en "Waarom zitten er op drive-in ATM's bij autowasstraten brailletoetsen, terwijl een blinde niet kan autorijden?" Als je het gaaf vindt om dat soort vragen met economische redeneringen op te lossen, dan komt het met die carrière als econoom vanzelf goed.'

Sanne Hetteema is 21 jaar en studeert Algemene Economie.

Maat regelen

De *Gids voor de crisis-maatregelen* ligt voor mij op tafel en telt 84 bladzijden. De *Gids* belooft op de omslag dat erin 'op overzichtelijke wijze alles te vinden is, wat belanghebbenden dienen te weten op het gebied der in- en uitvoerbeperkende crisismaatregelen en omtrent de transfer-regelingen met andere landen.' Dat belooft wat! De *Gids* gaat inderdaad minutieus in op alles wat de uitvoer kan bevorderen en de import kan beperken. Het staat er niet maar het komt er wel op neer: Koopt Nederlandse waar! Economisch beleid is een schoon goed maar komt niet altijd makkelijk tot stand.

Na veel loven en bieden bleek de politiek er nu eindelijk uit te zijn: het Nederlandse kabinet gaat de economische crisis te lijf door oude bestelauto's te slopen en oude huizen te laten isoleren. Je moet er maar op komen. De economie kent het diepste dipje sinds de jaren dertig en de Nederlandse regering roept op tot de sloop van bestelauto's. Het kan verkeren. Daarnaast gaat de regering ziekenhuizen en scholen onderhouden; je vraagt je af of je eerst een

meer zij, maar die lagen inactief tot een latere periode. Nu de nood toch aan de man is, lijken de maatschappelijke kosten-baten-analyse (MKBA) of het overzicht effecten infrastructuur (oei) een overbodige luxe, danwel volledig over te hellen naar de baten die deze projecten zouden hebben in de crisisbestrijding. Waarom zou je iets nieuws verzinnen als de oude plannen nog niet op zijn?

Daarnaast heeft de regering ook nog wat over voor de jeugdwerkloosheid. Eerst wordt de jeugd massaal gedumpt op, of geweerd van, de arbeidsmarkt door het bedrijfsleven, waarna er met veel geld een passende oplossing moet worden gevonden om deze mensen de oplossing te laten zijn voor de vergrijzing in Nederland. Het lijkt allemaal niet zo efficiënt en dat is het ook niet.

Maar wat het meeste opvalt bij de crisismaatregelen van Nederland anno 2009 is de crisis die is toegeslagen in de economische crisisbestrijding: de maatregelen zijn noch tijdig, noch tijdelijk, noch trefzeker,

een rekbaar begrip is dat verstrekkende gevolgen heeft, zowel financieel als maatschappelijk. Ook de trefzekerheid, in termen van crisismaatregel, kan bij de wegen waterbouw projecten *cum grano salis* worden genomen gezien de beperkte bijdrage van deze projecten aan de BBP-groei (volgens het CPB). Het is zelfs de vraag of de trefzekerheid op korte termijn, mede door de negatieve externaliteiten, volledig op losse schroeven staat.

De crisis in de crisisbestrijding zit dan ook hierin dat niet die economische factoren die het meeste bijdragen tot de BBP-groei worden gestimuleerd, in het bijzonder particuliere consumptie en uitvoer, maar dat is gekozen voor politiek haalbare oplossingen.

Uit de *Gids voor de crisis-maatregelen* uit november 1935, wordt duidelijk dat het beleid van de jaren dertig er tot in detail op gericht was om de export te bevorderen en de import te beperken: 'koopt Nederlandse waar'. Driekwart eeuw later is duidelijk dat protectionisme de wereldeconomie en de Nederlandse economie niet verder helpt. Maar de noodzaak om de oplossing in de consumptie en in de uitvoer te zoeken blijft na al die jaren nog steeds bestaan. Het slopen van oude bestelauto's zal aan de groei van de consumptie of export niet veel bijdragen laat staan aan de BBP-groei. Ook het onderhoud van scholen en ziekenhuizen zal het BBP niet onmiddellijk doen opbloeien. En ook met de wegen- en waterbouw projecten blijft het aanmodderen. Crisis, dus.

'Het lijkt allemaal niet zo efficiënt en dat is het ook niet.'

crisis nodig hebt voordat scholen en ziekenhuizen worden onderhouden. Ik stel me zo voor dat in tijden van economische voorspoed dit achterstallige onderhoud maar oploopt, en dat school- en ziekenhuisdirecteuren hopen op een economische crisis zodat eindelijk het onderhoud weer gepleegd wordt. En ja hoor, komt crisis, komt onderhoud.

Maar belangrijker nog dan de sloop van bestelauto's lijkt de versnelling van de projecten wegen- en waterbouw voor het kabinet. De ministeries hadden de plannen al klaarliggen voor de versterking van de dijken, het uitbaggeren van de rivieren, het verbreden van het wegnnet, of wat dies

zoals het kabinet wel voor ogen heeft. Het is zeer de vraag of de wegen- en waterbouw projecten tijdig genoeg zijn om het economische herstel aan te zwengelen. De effecten van deze projecten zullen eerder na jaren dan na maanden optreden, nadat de economie al een weg naar boven heeft gevonden. In dat opzicht zou eerder nog sprake kunnen zijn van een te grote stimulering van de economie met overhittingsverschijnselen als bijwerking. Deze wegen- en waterbouwprojecten hebben ook zelden iets tijdelijks, daar waar na eenmalige aanleg onderhoud permanent nodig blijkt te zijn. De grote infrastructurele projecten zoals Betuwelijn en HSL hebben in ieder geval duidelijk gemaakt dat tijdelijkheid

Nu lees je wel eens over staatsbedrijven. Binnenkort mag jij ze beheren.

Het Rijk is mede-eigenaar van 35 grote ondernemingen. Het ministerie van Financiën is namens de Staat aandeelhouder en verantwoordelijk voor bijvoorbeeld de verkoop van het vervoersbedrijf Connexion. Maar ook de oprichting van de onderneming die de Zuidas moet gaan ontwikkelen of de aankoop van een aandelenbelang in het Rotterdamse Havenbedrijf. Op dit ministerie werk je altijd aan uitdagende projecten met grote maatschappelijke gevolgen. Ook als starter, want je doet direct mee als volwaardig teamlid. Dit betekent wel dat wij veel van jou verwachten.

Bij Financiën tel je meteen mee.

Financiën zoekt startende bedrijfseconomen

Wij bieden je van meet af aan veel ruimte voor eigen verantwoordelijkheid. Het kan dan ook zomaar gebeuren dat je direct na je studie staatsbedrijven mag beheren. Dat moet je willen, dat moet je kunnen. Iets voor jou? Toptalent is van harte welkom. Zeker als je binnenkort als bedrijfs-econoom afstudeert. Kijk voor meer informatie op www.minfin.nl. Je sollicitatie mail je naar recruitment@minfin.nl of je belt 070-3428532.

De Klaagmuur

De collegezaal waar ik les heb is veel te klein. Studenten moesten staan en er moesten extra stoelen gehaald worden omdat de collegezaal te klein was voor het aantal studenten.

Ik ben schakelstudent en heb een klacht over een bepaald tentamen. Het tentamen was ons schakelstudenten hetzelfde als het tentamen van reguliere studenten echter, was het tentamen voor reguliere studenten een openboektentamen, terwijl dit voor de ons dus niet zo was. Beide tentamens hadden dezelfde normering.

Het niveau van het vak ter voorbereiding op de Masterthesis vind ik niet hoog genoeg. De inhoud is niet relevant en de manier van doceren is niet competent.

Het International Office is maar tweemaal per week geopend en wanneer het geopend is, staan er veel studenten te wachten en is het erg druk.

Ik kreeg een scriptiebegeleider toegewezen, wetende dat deze docent na 5 maanden naar het buitenland zou gaan voor onderzoek. Ik zou een nieuwe begeleider toegewezen krijgen wanneer dit zou gebeuren, echter was dit niet gebeurd en daarom moest ik het contact over de scriptie via de telefoon & e-mail doen. Graag wil ik alsnog een nieuwe begeleider.

De fietsenstallingen zijn te klein en bieden te weinig plaatsen. Ook zijn een hoop van de fietsenstallingen te ver weg geplaatst van het Roeters-eilandcomplex.

De prijzen voor de normale etenswaren zijn ontzettend hoog. Ook zijn de basislunchpakketten niet goed herkenbaar.

Ik doe de bachelor Business Economics en er worden twee zeer zware en moeilijke vakken tegelijk gedoceerd. Ze vragen beiden veel tijd, aandacht, oefening en thuiswerk. Samen tellen de vakken voor 20 ECTS en worden gedoceerd in het tweede semester van het tweede studiejaar voor de richtingen Organisatie Economie (plus de minorvariant) en de richting Financiering (plus de minorvariant). Hierdoor was er een extreme belasting in de tweede helft van mijn tweede studiejaar. Ik en veel medestudenten hebben daarom de keuze moeten maken tussen een van de twee vakken omdat beide vakken tegelijk teveel is.

Alle namen van studenten, docenten en vakken zijn gecensureerd.

Wil jij ook je klacht kwijt of wilt u reageren op een van de klachten? Stuur een reactie naar rostra@sefa.nl of een klacht naar naomi@studentenraad.nl.

In de volgende Rostra is over één van deze klachten te lezen hoe de FEB en de FSR achter de schermen werken aan een oplossing.

Bestuur Gezocht

Beste student,

Een jaar in het bestuur is een geweldige ervaring. Jij staat met jouw medebestuurders aan het roer van een vereniging met 3000 leden. Gedurende het jaar begeleid jij 150 actieve leden in het organiseren van meer dan 30 zeer diverse evenementen.

Afgelopen jaar is een zeer leerzame ervaring voor mij geweest. Naast het ontwikkelen van verschillende competenties als durf, flexibiliteit, motiveren en leidinggeven, is een bestuursjaar ook een heel leuk jaar. Samen met jouw bestuursleden werk je aan grote projecten en til je de vereniging naar een hoger niveau.

Recruiters laten deze nevenactiviteiten zwaar meewegen in sollicitatieprocedures. Mede daardoor geeft bestuurlijke ervaring je een zichtbare voorsprong op medestudenten.

Ben je geïnteresseerd of heb je nog vragen? Loop gerust kamer E0.02 binnen of stuur een mail naar bestuur@sefa.nl.

Eis jouw plek op!

**Bernard Klein
Voorzitter Sefa 2008-2009**

De een zijn recessie, dan ander zijn rendement Wie profiteert er van de crisis?

Tekst: Lennart Verhoef

Nu de Nederlandse economie in een recessie terechtkomt, daalt de omzet bij veel bedrijven. Dat geldt echter niet voor alle bedrijven, sommigen presteren juist extra goed in een laagconjunctuur. Zij profiteren van bedrijven die scherper willen inkopen, consumenten die bezuinigen of zelfs van consumenten die gedwongen hun huis moeten verkopen. Wie profiteert er echt van deze crisis?

De omslag van een hoogconjunctuur naar een laagconjunctuur brengt voor consumenten en bedrijven enkele interessante beslissingen met zich mee. Zo staan bezuinigingen vaak centraal bij bedrijven wanneer de toekomst er minder rooskleurig uitziet. Ook de vraag welke rekening je wel betaalt wanneer je niet meer alle rekeningen kunt betalen speelt op. Maar ook blijkt het mogelijk door het faillissement van consumenten en bedrijven geld te verdienen. In deze anticyclische markten werkt men deze maanden harder dan ooit. En de verwachting is dat deze bedrijven het binnenkort nog drukker zullen gaan krijgen.

Schoenen uit de kast

Een consument die moet gaan bezuinigen die doet dat vaak op de aanschaf van de duurzame consumentengoederen als auto's, meubels en schoenen. Dus de vervangingsaanschaf wordt uitgesteld en mensen doen langer met hun huidige goederen. De reparatiebedrijven in deze sectoren doen de laatste tijd dan ook nog steeds goede zaken. Dat wil echter niet zeggen dat zij geheel anticyclisch zijn. Voor de schoenmaker gaat het succes in de crisis, in grote lijnen, wel op. Volgens Margret Hoekenga van de Nederlandse Schoenmakers Vereniging hebben schoenmakers nog nooit zo'n sterke omzetstijging meegemaakt als in de afgelopen maanden.¹ De consument laat nu liever eerst zijn oude schoenen verzolen en opknappen door de schoenmaker, voordat er een nieuw paar wordt gekocht. Ook brengen mensen de laatste tijd schoenen naar de schoenmaker die ervoor een tijd in de kast hebben gelegen. Daarnaast is ook de mode reparatie vriendelijk geweest, zo waren dunne hakken in voor dames wat natuurlijk sneller leidt tot meer werk voor

de schoenmaker. Volgens Hoekenga leidt de onzekerheid over het toekomstige inkomen bij consumenten ertoe eerder voor reparatie te kiezen dan voor een nieuw paar schoenen. En dat is te merken in de drukte. Bleef het in de herfst, traditioneel gezien altijd al het drukke seizoen bij de schoenmaker, normaal tot half november druk, nu liep het door tot in februari.²

Werk aan werkzoekenden

Een recessie gaat gepaard met ontslagen, naast de grote massaontslagen mogen ook veel hoogopgeleiden opzoek naar nieuw werk. Carina Beddinga van Van Ede & Partners, een bureau in outplacement en loopbaanbegeleiding, merkt dan ook een stijging van de aandacht voor haar dienstverlening. (2) Sinds november 2008 is er een groei in het aantal aanvragen. Voor de

advies meegeven om zichzelf ook na hun studie te blijven scholen. Twee jaar na de studie is het vernieuwen van de kennis vereist en eigenlijk dien je dit tot rond je 35ste vol te houden.¹

Verslechterde betalingsmoraal

Een van de meest voor de hand liggende anticyclische producten is het incasseren van geld voor anderen. En dat klopt, de incassobureaus gaan goed. Het eerste wat verslechtert bij minder inkomsten is de betalingsmoraal, iets waar vooral incassobureaus nu hun handen vol aan hebben. Volgens Sander Poldervaart van De Incassokamer uit Emmeloord was de verandering in meerdere fasen merkbaar.³ Voor de komst van de kredietcrisis groeiden de afgelopen jaren de bomen tot de hemel. Het betalingsgemak bij consumenten en

Schoenmakers hebben nog nooit zo'n sterke omzetstijging meegemaakt als in de afgelopen maanden.

bureaus die zich vooral richten op massaontslagen, Van Ede doet dat niet, ligt de omzet naar schatting 50% hoger dan dezelfde periode vorig jaar. De dienstverlening die een outplacementbureau biedt is dan ook van nature anticyclisch. Van Ede draaide volgens Beddinga in een tijd dat 'de banen voor het oprapen liggen' zo'n 25% minder dan normaal. Tussen de tijd van ontslag en het aankloppen bij een outplacementbureau zit normaal gesproken een vertraging van ongeveer zes maanden. De grote golf kan dus nog komen in deze sector. Aan studenten wil Beddinga het

particulieren was groot. Zonder veel op de factuur te letten werd er betaald. Dit is niet een heel gunstige markt voor incassobureaus. Begin 2008 kwamen de eerste veranderingen, want in de detailhandel hadden (toe)leveranciers meer problemen om hun facturen te innen. In de loop van het jaar kwam er nog meer roering. Hiermee steeg parallel de aandacht voor de dienstverlening van De Incassokamer en van andere incassobureaus. Sinds september melden dagelijks nieuwe klanten zich, iets wat voorheen beduidend minder gebeurde. Het betalingsgemak van twee jaar

geleden is weg. Er wordt beter gekeken naar binnenkomende facturen en ook aan onbetaalde facturen wordt meer aandacht besteedt. Dit leidt tot meer werk. Maar aan dit werk zelf moet harder worden 'getrokken' om de factuur betaald te zien. Er is dus zogezegd 'meer werk aan werk'. Zo zijn er bijvoorbeeld méér gerechtelijke procedures.⁴

Consumenten benaderen het begrip schuld, volgens Poldervaart, nu anders dan 10 tot 15 jaar geleden. Men gaat er vrijer mee om en laat in het algemeen een afnemend moreel betalingsgedrag zien. Zo betalen de mensen die een schuldenregeling hebben, en zo elke maand een gedeelte aflossen, slechter in de maanden juli en

van het aantal huizen die via deze manier gedwongen worden verkocht.⁴ Sinds begin 2008 is er een lichte toename van het aantal panden welke via de veiling worden verkocht. Wel wordt er minder onderhands verkocht. In de aanloop voor de veilingdatum mag er namelijk geboden worden op de panden, deze 'halen de veiling dan niet'. Dat er minder veilingpanden verkocht worden voor de veiling uit duidt op een zwakkere markt die een lagere prijs beïngt. Nu het aantal executieveilingen de komende jaren waarschijnlijk zal gaan toenemen door de tophypotheek en dalende huizenprijzen, komt er meer druk vanuit de banken om de executieveilingen meer te reguleren. In deze slechte vastgoedmarkt wil de bank namelijk sneller van zijn on-

veilingen van BVA komen voort uit faillissementen, hoewel daar de laatste tijd wel een stijging in zit van zo'n 20 tot 25%. Sommige bedrijven brengen hun kantoormeubilair, machines of voorraden vrijwillig onder de hamer om aan meer liquide middelen te komen. Niet alleen de aanbodkant van de veiling groeit, ook in het aantal kopers zit een sterke stijging. Bij BVA registreren zich, aldus Meijer, de laatste tijd ongeveer 5.000 tot 10.000 kopers per maand. Dat is aanzienlijk gezien het huidige kopersbestand van 130.000. Wel ondervinden sommige kopers problemen bij het financieren van duurdere aankopen. Verder wordt er zeker nog een toename verwacht in het aantal veilingen. Georganiseerde BVA drie jaar geleden nog één veiling per week, nu zijn dat er tien.⁵

Sinds begin 2008 is er een lichte toename van het aantal panden dat via de veiling worden verkocht.

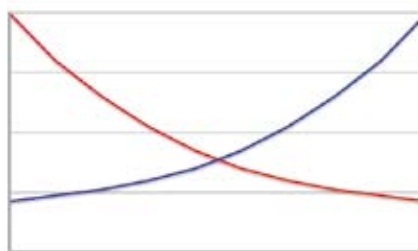
december. Het lijkt dat er dan de voorkeur wordt gegeven aan vakantie of cadeaus in plaats van het aflossen van de schuld. De gevolgen van de economische neergang bij particulieren zijn voor incassobureaus nog niet volledig merkbaar. Tussen de verslechterde betaling en de incassoprocedures zit natuurlijk een vertraging van enkele maanden.

De incassobureaus zijn anticyclisch in extreme economische omstandigheden, als de bomen tot de hemel groeien doen zij het slechter dan de markt en als een aanstaande recessie wild om zich heen slaat doen zij het beter dan anderen. Vanwege het risico in het werk is er geen directe relatie tussen klanten en opdrachten aan de ene kant en omzet aan de andere kant. De verslechterende economische omstandigheden leiden dus tot meer werk, maar in evenredigheid tot meer omzet.³

Executie voor de bank

Als een particulier in betalingsproblemen komt heeft de bank als hypotheekgever het recht zijn huis bij openbare veiling te verkopen. In tijden van crisis zullen waarschijnlijk meer van dit soort executoriale veilingen plaatsvinden. Veilingcoördinator Oege Lam van de Stichting Haarlemse Vastgoed Veiling merkt slechts een lichte stijging

derpand af. Hiermee wordt namelijk risico genomen gezien de waarde de laatste tijd meer volatiel lijkt te zijn. De banken proberen het traject tussen het stoppen van de hypotheekbetalingen en de uiteindelijke executieveiling korter te maken. Dit zal uiteindelijk meer werk voor organisaties als de Haarlemse Vastgoed Veiling betekenen. Lam verwacht dan ook een toename in de komende jaren in het aantal panden dat op de veiling zal verschijnen.⁴

Veilen voor geld

Niet alleen van particulieren wordt hun huis geveild wanneer zij failliet gaan, ook van bedrijven worden goederen geveild bij faillissement. Bijvoorbeeld via de online veilingen van BVA Auctions. De afgelopen jaren is er, volgens commercieel directeur Rob Meijer, een trend ingezet richting meer online veilingen.⁵ Deze kennen een aantal duidelijke voordelen zoals een transparantere en grotere markt. Niet alle

Terwijl de meeste Nederlandse bedrijven zich opmaken voor een stevige recessie blijken sommige organisaties des beter te presteren dan ooit tevoren. Door besparende consumenten en bedrijven, door een verslechterende betalingsmoraal en door simpelweg meer faillissementen krijgen bepaalde organisaties meer werk dan in tijden van hoogconjunctuur.

Zijn deze organisaties dan aasgieren of witte raven? Geen van beide. Er is simpelweg méér vraag naar hun product of dienst wanneer het slechter met de economie gaat. Dit effect is natuurlijk betrekkelijk, wanneer een recessie een decennium zou doorzetten zijn ook deze organisaties slechter af. Zij juichen dan ook geen recessies toe, in tegendeel. Het bekende spreekwoord 'de een zijn dood ...' geldt ook in deze crisis weer. En voorlopig is er genoeg brood voor sommigen.

Bronnen

- 1) Interview met Margret Hoekenga, Nederlandse Schoenmakers Vereniging, 16-03-2009
- 2) Interview met Carina Beddinga, Van Ede & Partners Amsterdam, 17-03-2009
- 3) Interview met Sander Poldervaart, De Incassokamer, 04-03-2009
- 4) Interview met Oege Lam, Haarlemse Vastgoed Veiling, 13-03-2009
- 5) Interview met Rob Meijer, BVA Auctions, 17-03-2009

Lennart Verhoef is 21 jaar en volgt de master Business Studies. Daarnaast volgt hij het schakeljaar Privaatrecht: Privaatrechtelijke rechtspraak.

FEB Flits

Nieuw centrum moet ondernemerschap studenten stimuleren

Op donderdag 22 januari opende Job Cohen het Centrum van Amsterdamse Scholen voor Entrepreneurship (CASE). Met dit initiatief willen de vier instellingen voor hoger onderwijs in Amsterdam, de Universiteit van Amsterdam (UvA), Hogeschool INHolland, de Hogeschool van Amsterdam (HvA) en de Vrije Universiteit (VU) ondernemerschap onder Amsterdamse studenten stimuleren. Het centrale thema van de bijeenkomst is Ondernemen kun je leren?!

Job Cohen, burgemeester van Amsterdam, Alexander Rinnooy Kan, voorzitter van de Sociaal-Economische Raad, en Maria van der Hoeven (video-boodschap), minister van Economische Zaken, hielden bij de opening een speech over het belang van ondernemerschapsonderwijs.

Cohen ging in zijn openingstoespraak in op het belang voor Amsterdam van onderwijs in entrepreneurship. 'Ondernemerschap is erg belangrijk voor onze stad. Naast het adviseren van startende ondernemers, het beschikbaar stellen van micro-financiering en de bouw van kleinschalige bedrijfsruimte hechten wij belang aan het stimuleren van ondernemerschap bij studenten. Dit sluit aan bij de Topstadambitie om de positie van Amsterdam als internationale kennisstad te versterken.'

Rinnooy Kan nam de huidige financiële crisis als voorbeeld om het belang van CASE te onderstrepen. 'Over het algemeen moeten we in Nederland ondernemender leren zijn, als ondernemer maar ook in andere hoedanigheden. Dat geldt ook in tijden van crisis: we moeten niet bij de pakken neer zitten maar juist extra alert zijn op nieuwe kansen. Meer aandacht voor ondernemen in het onderwijs is onontbeerlijk voor zowel de kwaliteit van ondernemerschap, als wel om animo ervoor te vergroten.'

Het openingsprogramma bestond verder uit een discussie onder leiding van internetondernemer Arko van Brakel. Hij ging het gesprek aan met onder anderen Annemarie van Gaal (ondernemer), Peter van Gorsel (HvA) en Mirjam van Praag (UvA-hoogleraar Ondernemerschap en Organisatie) rondom het thema Ondernemen kun je leren?!

Over CASE

De Amsterdamse partners willen met CASE ondernemerschap onder alle Amsterdamse studenten stimuleren. Daarnaast wil het centrum voor entrepreneurship vanuit het hoger onderwijs in nauwe samenwerking met ondernemers en bedrijven het ondernemingsklimaat in Amsterdam versterken. CASE wordt ondersteund door de Gemeente Amsterdam (Topstad), de Kenniskring, de Kamer van Koophandel, Jong MKB Nederland, de ministeries van Economische Zaken en OCW, en een netwerk van ondernemers en bedrijven.

CASE

www.case-amsterdam.nl

MIF-team wint CFA Challenge

Het team van de Master in International Finance (MIF) van de Amsterdam Business School heeft op 24 februari de CFA Institute Investment Research Challenge gewonnen. Het team bestond uit de studenten Libuse Vosahlikova, Claire Christensen, Deepak Misra, Denis Bige en Mariana Popa.

De Chartered Financial Analyst (CFA) Investment Research Challenge is een jaarlijks evenement dat wordt georganiseerd om onderzoek naar de vermogens van ondernemingen te promoten richting studenten van Business Schools over de hele wereld.

De deelnemende studenten krijgen intensieve begeleiding en worden getraind in het analyseren van bedrijven. Vervolgens moeten de deelnemende teams een equity report schrijven over een beursgenoteerd bedrijf en hierover een presentatie geven tegenover een deskundige jury.

Van de vijf deelnemende Nederlandse teams mochten er drie naar de finale, die gehouden werd op de NYSE Euronext. Daar won het MIF-team van de Amsterdam Business School het van de Erasmus University Rotterdam School of Management en de Universiteit Maastricht, waardoor het team zich plaatste voor de European Investment Challenge die in april plaats zal vinden in Londen.

Het team behaalde de overwinning met een analyse van HES Beheer. De jury beoordeelde alle teams op basis van de inhoud van de casus, houding en de manier waarop de vragen van de jury werden beantwoord. De winnaars ontvingen een cheque van € 1000,- en een CFA Program Scholarship.

www.cfanetherlands.nl/challenge

Dutch Inhouse Tours (DIT) biedt jou de kans om verschillende Inhousedagen bij toonaangevende bedrijven en overheidsinstanties in Nederland bij te wonen. Een Inhousedag is de perfecte mogelijkheid om een bedrijf écht te leren kennen, op een informele manier de sfeer te 'proeven' en om in contact te komen met misschien wel je toekomstige collega's.

De Dutch Inhouse Tours is momenteel in volle gang, hieronder tref je de Inhousedagen waar jij je nu nog voor kunt inschrijven. Wees er snel bij want vol is vol!

Schrijf je in op www.doedit.nu

Week 19 - mei	4	5	6	7	8
Financiële Dienstverlening			Delta Lloyd Groep	APG Asset Management	Achmea
Week 20 - mei	11	12	13	14	15
Publieke Sector	OGHTEND De Nederlandsche Bank	OGHTEND Ministerie van Economische Zaken	OGHTEND Ministerie van Financiën		
	MIDDAG Belastingdienst	MIDDAG AIVD	MIDDAG CPB		
Trading		All options	Optiver		
			Océ	Nuon	
Week 21 - mei	18	19	20	21	22
Banken	Fortis Bank Nederland	NIBC	TNT		
Week 22 - mei	25	26	27	28	29
Consultancy	A.T. Kearney	The Boston Consulting Group	Bain & Company	Roland Berger	

Deadlines aanmelden:

22 april	Achmea / APG Asset Management / Delta Lloyd Groep
25 april	Océ
27 april	AIVD / Belastingdienst / CPB / De Nederlandsche Bank / Ministerie van Economische Zaken / Ministerie van Financiën
28 april	All Options / Optiver
29 april	Nuon
1 mei	A.T. Kearney / Bain & Company / The Boston Consulting Group / Roland Berger
4 mei	Fortis Bank Nederland / NIBC
6 mei	TNT

DIT IS EEN SAMENWERKINGSVERBAND TUSSEN

De Facultaire Studentenraad Economie en Bedrijfskunde (FSR-FEB) beschermt jouw studentenrechten! We hebben adviesrecht en instemmingsrecht over de OER (Onderwijs en Examenreglement). Verder zijn we constant in gesprek met de decaan en andere kopstukken van de faculteit om de verschillende meningen en behoeftes van de student mee te laten tellen. Kortom, wij zorgen ervoor dat jouw klachten en ideeën worden gehoord!

Openingstijden verruimd!

De openingstijden van de studieruimte boven de Krater bij gebouw E zijn verruimd:

Maandag	9.00 tot 21.45
Dinsdag	9.00 tot 21.45
Woensdag	9.00 tot 21.45
Donderdag	9.00 tot 21.45
Vrijdag	9.00 tot 17.30

De computerzaal op de derde verdieping zal ook ruimere openingstijden krijgen. De exacte data zijn hiervoor nog niet bekend, maar zullen op onze

van links naar rechts:
Dirk, Melissa, Jelle, Otto, Thijs, Naomi, Ewoud en Koon Saeng

website worden gepubliceerd. Duidelijk mag zijn dat je dus niet meer in de overvolle UB hoeft te zitten als je graag lange studiedagen maakt.

Kandidaten gezocht

Ook volgend jaar zal er een nieuwe raad de studenten op de FEB vertegenwoordigen. Ben jij doelgericht, daadkrachtig, overtuigend, enthousiast en wil je graag de belangen van de studenten vertegenwoordigen? Dan kan jij je voor 31 maart aanmelden als kandidaat voor de studentenraadsverkiezingen. Wil je meer informatie over een baan als lid van een studentenraad? Dan kan je altijd contact met ons opnemen.

Koffie goedkoper!

Elke student heeft zelfs in de tijden van crisis minstens één kopje koffie nodig. De studentenraden hebben er daarom gezamenlijk voor gezorgd dat het kopje koffie bij Sorbon een stuk goedkoper is geworden.

8-8-4 systeem

Bekend was dat een semester binnenkort ook voor de economen en econometristen zal worden opgedeeld in twee keer 8 weken colleges en daarna een vak dat maar 4 weken duurt. Dit zou in eerste instantie betekenen dat de collegevrije week geschrapt zou worden. In onze opinie is dit niet de bedoeling. Wij

maken ons daarom ook hard voor 6 collegeweken, daarna een collegevrije week gevolgd door een tentamenweek. Bovendien zien wij erop toe dat de herkansingsmogelijkheden niet verminderen. De hoeveelheid herkansingen ligt namelijk onder vuur. We houden jullie op de hoogte!

Website voor de updates

Voor meer informatie over deze en andere projecten kan je terecht op onze vernieuwde website:

www.studentenraad.nl/feb

En als je dan toch online bent, word ook lid van onze hyves!

Heb jij een klacht of suggestie? Of wil je gewoon meer informatie over jouw faculteit? Stuur dan een e-mail naar:

Naomi@studentenraad.nl

Facultaire Studentenraad FEB
Roetersstraat 11
1018 WB Amsterdam
Room E 1.26

+31 20 525 4384
feb@studentenraad.nl

We make things better

Any remarks, suggestions or complaints?

www.studentenraad.nl/feb

BARST JIJ VAN AMBITIE?

- × Universitaire deeltijdopleidingen
- × Instromen op drie niveaus: post bachelor, Master en post Master
- × Interactieve en praktijkgerichte colleges op verschillende locaties
- × Je opleiding wordt vergoed door je werkgever

**KOM NAAR DE OPEN DAG VAN ONZE ACCOUNTANCY-
EN CONTROLLINGOPLEIDINGEN OP 6 JUNI!**

Vereniging Studenten Actuarieel en Econometrie & Operationeel Research

De Vereniging Studenten Actuarieel en Econometrie & Operationeel Research (VSAE) werd in 1963 opgericht en richt zich op alle studenten kwantitatieve economie van de Universiteit van Amsterdam. Inmiddels is de VSAE de toonaangevende studievereniging in haar vakgebied en de grootste in haar soort. Wij streven er naar om onze leden te helpen bij hun studie en bieden hen de mogelijkheid om zich breder te oriënteren. Daarnaast is er de nodige ruimte om de studiegenoten via ontspannende activiteiten beter te leren kennen.

Op inhoudelijk gebied organiseert de vereniging studiegerelateerde projecten zoals congresdagen, carrièredagen en studiereizen. Naast de mogelijkheid tot deelname aan deze evenementen, kunnen studenten via het actief lidmaatschap ervaring opdoen op het gebied van organisatie en bestuur. Per 1 februari heeft een nieuw bestuur zijn intrede gedaan bij de VSAE, bestaande uit Annelies Langelaar (Voorzitter & Interne Zaken), Daan de Bruin (Vice-voorzitter & Commerciële Zaken), Lianne Marks (Secretaris) en Allon van der Heijden (Penningmeester).

De komende maanden staan er weer interessante projecten op de agenda. Zo organiseert de VSAE in april voor de tiende keer de Econometric Game in Amsterdam. Gedurende drie dagen strijden meer dan 25 teams van universiteiten uit de hele wereld (waaronder Oxford, Cambridge, NYU en Boston University) tegen elkaar om een econometrische case op te lossen. Daarna zullen half april 24 VSAE leden naar Hongkong afreizen, waar ze een kijkje zullen nemen in de keuken van een marketmaker door middel van een kwantitatieve case en een tradingssimulatie.

Mocht je vragen hebben over de vereniging of deelname aan activiteiten of deelname aan de organisatie van één van onze activiteiten, dan ben je van harte uitgenodigd om nader kennis te maken.

Studievereniging VSAE

Roetersstraat 11, C6.06
1018 WB Amsterdam
Email: info@vsae.nl
Tel.: 020-5254134

VSAE Agenda voor de komende periode

7 – 9 april Econometric Game
7 april Maandelijks borrel
10 – 22 april International Study Project naar Hongkong

Financiële Studievereniging Amsterdam

De Financiële Studievereniging Amsterdam (FSA) is de studievereniging voor financieel georiënteerde studenten. Onze vereniging is gericht op innovatie, ambitie en enthousiasme, dat zich vertaalt in professionaliteit. Ons motto luidt dan ook 'the urge to improve is what makes the difference'.

Als lid van de FSA kun jij deelnemen aan alle internationale en nationale projecten die wij gedurende het gehele collegejaar organiseren. Daarnaast ontvang je vier keer per jaar het vakspecialistisch magazine Fiducie en het verenigingsblad FSA&Beyond.

Hierbij alvast een voorproefje van de projecten die de komende maanden op de agenda staan...

Bachelor oriëntatiedag

Wanneer: 23 april 2009
Waar: UvA

Wat zijn mijn kansen op de arbeidsmarkt? Welke master sluit aan op mijn droombaan? Dit zijn vragen die beantwoord worden op de bachelor oriëntatiedag. Tijdens deze dag, georganiseerd voor tweedejaars studenten, komen de verschillende afstudeerrichtingen aan bod.

E-mail UvA: bachelororientatiedagen-feb@uva.nl

Congres

Wanneer: 28 april 2009
Waar: Concertgebouw

Hoe zal ons financiële stelsel eruit zien over vijf jaar? Wat wordt de rol van de toezichhouder? Op het komende FSA congres wordt er teruggekeken op de afgelopen periode, maar de aandacht zal vooral liggen op het financiële stelsel van de toekomst. Het thema van het FSA Congres 2009 luidt 'The Financial System Under Review'. Prominente sprekers, gemotiveerde topstudenten en een prachtige locatie zijn de ingrediënten voor dit topproject.

Website: www.fsacongres.nl
E-mail: congres@fsa.nl

Corporate Days

Wanneer: eind mei 2009

Zoek jij de uitdaging bij een multinational? Tijdens de Corporate Days krijg je de praktijken van multinationals van dichtbij onder ogen. Door middel van interactieve cases, interessante presentaties en informele borrels maak je kennis met de deelnemende bedrijven. Zet je eerste stap richting je toekomstige werkgever en schrijf je snel in voor de Corporate Days.

Website: www.corporatedays.nl
E-mail: corporatedays@fsa.nl

Trading on the future.

All Options is a leading market maker providing liquidity to the derivatives markets in Europe and Asia.

In only 2 years we have grown from 60 to 300+ employees and are now one of the largest market makers in the world. And we don't stop there – this year we are seeking another 50 young talents for trading careers.

This success is due to our belief in support for personal achievement and discipline in success. Working in unity is at the core of our culture. That's why we reward our traders on both their individual and team performance.

If you are interested in a challenging and rewarding career in trading check out your options at: www.alloptions.nl

De docent is ook maar een mens

Ineens was daar die prachtige voor- dracht. In het werkcollege wil ik dat studenten een analyse op eigen kracht maken. Ze moeten een presentatie houden met geen enkel ander richtsnoer dan de stof die in het college wordt behandeld. Geen samenvatting van additionele literatuur uit de overvloed van het internet, nee, een probleemstelling analyseren met als doel de theorie te hanteren als een instrument waar je wat mee kunt, om creativiteit en autonomie te stimuleren. Dat is vaak hoog gegrepen. Maar als het lukt is dat niet alleen bevredigend voor de studenten die daar samen aan hebben gewerkt, het is ook een genot voor de docent. Als studenten zich vol overgave op een probleem hebben gestort en daar goed zijn uitgekomen sta je er bij als de supporter van een succesvolle voetbalclub.

De blijde docent zit waarschijnlijk niet in de nutsfunctie van de student. Soms vraag je je zelfs af hoe studenten tegen docenten aankijken. Als de poortwachter die in de weg staat bij hun geplande mars naar het diploma, als de hinderlijke uitsmijter bij de populaire nachtclub? Als een hulpvaardige coach bij het schaatsen van een marathon? Of domweg als een anonieme ingehuurde kracht, een soort winkelbediende die je kan vertellen in welk schap de gezochte boodschappen liggen? Niet zeuren, precieze aanwijzingen graag en geen pretenties.

Een docent ziet zich zelf natuurlijk het liefst als een inspirator. Iemand die begeleidt en stimuleert, intellectuele vergezichten opent, de vingers omhoog steekt als het goed gaat en aanmoedigt als het even wat lastig is. Je staat niet voor de klas om plichtmatig een nummer af te draaien. Dat is ook de gedachte achter de universiteit als de plek waar onderzoek en onderwijs worden gecombineerd: je wordt opgeleid in een werkplaats waar nieuwe kennis wordt gecreëerd, door mensen die enthousiast en vol overgave met hun vak bezig zijn.

Dat ideaal wordt vaak niet gehaald. De docent kan een begenadigd onderzoeker zijn maar een droogkloot in het doorgeven van die nieuwe kennis, een ingetogen type dat zijn opwinding voor zichzelf houdt en in zijn gelijkmoedigheid de studenten monotoon in slaap mompelt. De studenten kunnen met een ander doel naar de universiteit zijn gekomen dan intellectuele ontsluiting, zodat student en docent totaal niet met elkaar sporen.

Het aansluitingsprobleem is eigenlijk slecht opgelost op de universiteit, met name in de eerste jaren van de opleiding. Waar de markt een probleem van heterogeniteit oplost met differentiatie en kwaliteit creëert door concurrentie, is er op de universiteit vooral sprake van gedwongen winkelnering. Het is een lastig probleem, maar met de nodige inspanning is er wel degelijk wat te bereiken.

‘De blijde docent zit waarschijnlijk niet in de nutsfunctie van de student.’

Er zijn drie manieren om onderwijskwaliteit te genereren. De eerste is vertrouwen op de professionaliteit, integriteit en gedrevenheid van de docenten. Daar kom je een heel eind mee, want docenten hebben die eigenschappen. Sommigen zelfs zo sterk dat ze ook buiten het klaslokaal onmiddellijk als onderwijzer herkenbaar zijn. Omdat ze columns schrijven en ingezonden brieven, hun neiging tot beleren nimmer kunnen onderdrukken en net als tandartsen doorpraten zonder ruimte te laten voor tegenwerping of dialoog. Dat betekent niet dat je geen beleid hoeft te voeren. Je hoeft het maar een keer te doen maar dan wel meteen goed: bij de selectie. Perfect zal dat zelden zijn en bovendien, een docent is ook maar een mens. Er zijn andere leuke dingen in het leven dan proberen een roerige klas te bekoren met de schoonheid van de wetenschap. Onderzoek doen bijvoorbeeld. Of het onderwijs heel ontspannen nemen en jaar op jaar je zelfde lesje afdraaien. Daar kan de faculteit tegen ingaan door goed toezicht te houden: evaluatie door studenten, opleidingsdirecteuren die goed opletten en contact met afnemers over de marktwaarde van afgestudeerden. Er is zelfs steun met toezicht van buitenaf: deze zo-

mer wordt het onderwijs van de economie faculteiten in Nederland beoordeeld door zogenaamde Visitatiecommissies.

De derde manier is prestatiebeloning. Adam Smith schrijft ergens dat lang voor zijn tijd, in Italië, de docent na het college met de hoed in de hand stond, voor de *collectio*. Theoretisch een interessante oplossing. Onze jaarlijkse onderwijsprijs levert een zeer bescheiden bijdrage in die richting. In jaarlijkse functioneringsgesprekken van medewerkers komt ook de onderwijsprestatie aan de orde, maar ik hoor zelden van salarisverhoging als beloning voor excellente onderwijsprestaties.

Ik denk dat ons systeem van kwaliteitsbewaking niet sterk is. De systematische druk op onderwijskwaliteit is veel kleiner dan op onderzoekskwaliteit. Onderwijskwaliteit is natuurlijk ook veel minder

zichtbaar voor een decaan of afdelingsvoorzitter. Publicaties zijn openbaar en betrokkene zet ze maar al te graag in de etalage. Didactische kwaliteit is alleen maar zichtbaar in de collegezaal. Een verantwoordelijke chef zou eigenlijk zo nu en dan in de collegezaal moeten gaan zitten, onverwacht en onaangekondigd, zoals een inspecteur voor het lager onderwijs. Consumentensoevereiniteit werkt hier niet. Je kunt niet naar een andere aanbieder gaan als een vak slecht wordt onderwezen. Veel vakken zijn verplicht en er is vaak maar een docent. Pas bij dramatisch slechte kwaliteit over een breed front zal de student naar een andere universiteit uitwijken. Er gaat natuurlijk wel veel informatie informeel rond in een universiteit, massale studentenontevredenheid komt wel naar buiten, het roddelcircuit onder docenten doet ook zijn werk.

Studenten kunnen zelf ook meer bijdragen. De onderwijsenquête na afloop van een college worden slecht ingevuld en aan een evaluatie door drie studenten heb je niet veel. Er is nog veel te doen voor de druk op onderwijskwaliteit net zo groot is als voor onderzoekskwaliteit.

EXACT & YOUNG

Je bent jong, maar je bent nog veel meer. Voeg je naast kennis ook karakter toe? En wil jij jezelf nog verder ontwikkelen? Dan zouden we wel eens goed bij elkaar kunnen passen. Wij kijken verder dan je opleiding en zijn benieuwd naar jouw persoonlijkheid, jouw kracht. Ernst & Young biedt je volop kansen in de wereld van assurance, tax, transaction en advisory. So, what's next for your future? www.ey.nl/carriere

ERNST & YOUNG
Quality In Everything We Do

of heb **jij***
een beter
idee om alle
facetten van
de financiële
wereld te
ontdekken?

Financial Traineeship
www.werkenbijpwc.nl

Assurance • Tax • Advisory

*connectedthinking

PRICEWATERHOUSECOOPERS

© 2009 PricewaterhouseCoopers B.V. Alle rechten voorbehouden.